

Аалам мектеби

ААЛАМ, КУРАН жана ИНСАН

Осман Нури Топбаш

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

УДК
ББК

Бул эмгекте туура ой-жүгүртүүгө ачкыч боло алган өзгөчөлүктөр жана ыкмалар берилген. Мында, Алланын улуулугу, чеберчилиги, кудурети, ааламдагы ирээттүүлүк тууралуу жана Ыйык Курандын бүтүндөй ааламдардын жаратуучусу болгон Алла Тааланын сөзү экендигин тастыктаган мужизалардан мисалдар келтирилди. Адамзаттын жаралуусунун себепчиси, инсаният бакчасынын жалгыз, өзгөчө гүлү жана аалам сыймыктанган пайгамбарыбызга (*саллаллаху алейхи ва саллам*) болгон сүйүү жана аны ээрчүүнүн өзүбүздүн бактыбыз үчүн маанилүү экендиги айтылган.

Автор: Осман Нури Топбаш
Түрк тилинен которгон: Галмаматов Атабек

Бул китеп Кыргызстан мусулмандарынын дин башкармасы тарабынан тастыкталат. №

Аалам мектеби

**ААЛАМ, КУРАН
жана ИНСАН**

Осман Нури Топбаш

МАЗМУНУ

АЛГЫ СӨЗ.....	7
---------------	---

1-БӨЛҮМ

Аалам мектеби ААЛАМ, КУРАН жана ИНСАН

ҮЧ МЫКТЫ МЕКТЕП.....	13
ТАФАККУР: БЙМАНДЫН АЧКЫЧЫ	15
АЛЛАНЫН СЫРЛАРЫ ЖАНА ДААНЫШМАНДЫГЫ.....	17
ДАРВИНИЗМДИН ӨКҮЛДӨРҮНӨ СУРООЛОР	21
МАДАНИЯТ ДЕГЕНИҢЕР УШУЛБУ?	26
КАЙЫПКА БЙМАН КЕЛТИРҮҮ	30
ИНСАНДАГЫ СЫР.....	39
ААЛАМ МЕКТЕБИ.....	42
БАШКАЧА ОЙЛОНУП КӨР.....	44
ШҮГҮР КЫЛСАК БОЛБОЙТ БЕЛЕ?	47
КЕРЕМЕТТҮҮ АК КАР.....	52
КӨРҮҮ ОРГАНЫ	56
АНЫН БЕРЕКЕСИ	59
КӨКТӨГҮ АЛООЛОНГОН ОКЕАН.....	61
ОЙЛОНГОН КООМ ҮЧҮН.....	65

СЕН ДА АСМАНГА ЧЫК, АРУУЛАН!	67
УБАКТЫЛУУ ЖАШООДОН ТҮБӨЛҮК ЖАШООГО	71
КАЙДЫГЕРЛИКТИН СОКУРЛУГУ	73
БАРДЫК НЕРСЕ КЫЙМЫЛДА	77
КУРАНДЫ ТАФАККУР КЫЛУУ	82
ОЙ ЖҮГҮРТПӨЙСҮҢӨРБҮ?	86
КУРАНДЫН МУЖИЗАЛАРЫ	87
ААЛАМДЫН КЕҢЕЙҮҮСҮ	89
КОРГООЧУ ШЫП	90
ЖАМГЫР ВАКЦИНАСЫ	92
БУЛУТТАРДЫН ООРДУГУ	95
КҮН жана АЙ	96
ЭЧ КАЧАН ЭСКИРБЕГЕН, ДАЙЫМА ЖАҢЫ	97
ЖЕРДИН ФОРМАСЫ	99
ТООЛОРДУН КЫЙМЫЛДАШЫ	100
КОШУЛБАГАН ДЕҢИЗДЕР	103
ФОССИЛДИК КҮЙҮҮЧҮ МАЙЛАР	103
ЖАРЫК ТАҢДЫН ДЕМИ	104
АБА БАСЫМЫНЫН АЙЫРМАЛАРЫ	105
ГЕОГРАФИЯЛЫК ДАЛИЛ	106
БИОЛОГИЯ ЖАНА ЭМБРИОЛОГИЯ	107
БАРМАК ИЗДЕРИ	108
ТЕРИ ООРУНУ СЕЗЕТ	109
СҮТТҮН ПАЙДА БОЛУШУ	110
ЭНЕ СҮТҮНҮН ПАЙДАЛАРЫ	112
СУРАК БАР!	113
ТАФАККУР КЫЛУУНУ ДА ҮЙРӨТКӨН	116

2-БӨЛҮМ

Убакыт жана илим нээматтарынын жанында ӨМҮР менен ЖАШООНУН ТАФАККУРУ

ЖАРАТКАН ӨЗҮ АНТ БЕРГЕН НЭЭМАТ	137
ҮЛГҮ КҮЗГҮСҮ	139
ӨМҮР – БАЙЛЫК	141
АР БИР СЕКУНДУНА ЧЕЙИН	143
ЧЫНЫГЫ ЖАШОО – АКЫРЕТ	145
ИЛИМ БИЗДИ КАЙДА АЛЫП БАРАТ?	147
ИЛИМДИН ИЗГИ АРТЫКЧЫЛЫКТАРЫ	150
ТАРТИПСИЗДИК БАРБЫ?!	160
ШИЛТЕМЕЛЕР	165

АЛГЫ СӨЗ

Кадырлуу окурман,

Улуу Жаратканга чексиз шүгүр. Ал бизди жоктон бар кылды. Ар бир нерсени чен-өлчөмү менен эң кооз келбетте жаратты. Моралдык жана материалдык эсепсиз ырыскыны да кошо тартуу кылды.

Азирети Пайгамбарга (*саллаллаху алейхи васаллам*) чексиз салам жана салаваттар болсун! Пайгамбарыбыз (*саллаллаху алейхи васаллам*) биздин бул ааламга келишибиздин эң негизги себеби. Анын үмөтү болуу – бул эки дүйнөдө тең табылгыс баалуу бакыт. Аны менен ар дайым бирге болуу, Аллага татыктуу кулдук кылууга барабар. Ал эми ага моюн сунуу Аллага моюн сунууга тете.

Кадырлуу окурман,

Жаратканды таанып-билүү үчүн терең жана татыктуу ой жүгүртө билүү, зикир (Алланы эстөө) аркылуу руханий жактан өнүгүү менен Алланын ыраазычылыгына ылайыктуу болуу биздин негизги максатыбыз. Жашоонун маңызы да, максаты да мына ушунда эмеспи? Улуу Жараткан Алланын бизден талап кылган кулдук кылуунун тартиби Куран аяттарында мындайча баяндалган: “Алар (*мусулмандар*) Алланы турган абалда, отурган жана жамбаштаган абалда (*ар кандай абалда*) да эстешет жана ас-мандардын жана жердин жаралуусу жөнүндө ой жүгүртүшүп: “Оо Эгебиз. Сен муну максатсыз (*жөн эле, ойноп*) эле жаратканың жок. Сен Аруусуң! Бизди тозок отунан сакта!” дешет.”

(Аали Имран, 191)

Пайгамбарыбыз (*саллаллаху алейхи васаллам*) бул туурасында мындай деген: “Ушул аяттарды окуп туруп ой жүгүртпөгөндөрдүн абалы кандай өкүнүчтүү!” (Ибн Хиббан, II, 386).

Демек, Аллага татыктуу кулдук кылуунун жана Пайгамбарыбызга (*саллаллаху алейхи ва саллам*) жарашыктуу, ага ылайык үмөт болуунун ачкычы – тафаккур (терең ой жүгүртүү).

Биймандын ачкычы – тафаккур.

Илимдин, билимдин жана “маърифатуллахтын” (Алланы таануу, билүүнүн) ачкычы да тафаккур.

Жүрөктөгү сезгенүүлөрдүн, дүйнөгө алданбоонун жана акыретке даярдыктын ачкычы – тафаккур.

Алгачкы эле буйругунда: **“Жараткандын аты менен оку!”** (Алак, 1) деп баштаган Эгебиз, бул ааламды бизге мектеп кылып берди. Анын аты – **“Аалам мектеби”**.

Ошондой эле, Пайгамбарыбызды (*саллаллаху алейхи васаллам*) бул мектепте бизге жол башчы, тарбиячы кылып жана ой жүгүртүү үчүн үч негизги нерсени бизге тартуу кылды. Алар:

Куран, аалам жана инсан

Куран Карим – Каламуллах (Алланын сөзү), адамзатка бакыт тартуулоочу жана эки дүйнөдө жол көрсөтүүчү ыйык китеп.

Аалам – Кудайдын кудуретин, улуулугун көрсөтүп турган өзгөчө сырдуу китеп. Аалам таануу китеби.

Инсан – бул жогорудагы эки китептин маңызы, мазмуну, тереңде катылган сыры...

Акыйкат билим аалам мектебинде үйрөнүлөт. Бул мектепте үч китепти (Куран, аалам, инсан) окуп-түшүнүү жашообузду ушул китептердин нугуна буруу менен гана татыктуу билим алууга болот.

Адамга Жараткандан келген вахийдин маңызын аң-сезимге жеткирүүдө себепчи болсун деп акыл берилген.

Жүрөктүн сезимталдуулугу, ааламдагы ар бир жандыкта Алланын кудуретин көрө билүүсүндө.

Куранды чын жүрөктөн берилип окуганда гана адам өзүн жакындан тааный алат.

“Өзүн жакшы тааныган Эгесин тааныйт”. Жаралуу максатын түшүнүү жана жер жүзүндө Алланын буйругун аткарган, татыктуу башкаруучулук милдетин аткара билген кул болуу зарыл. Көңүлү кенен, колу берешен, тили таттуу, көзү, жүрөгү толо ырайымга бөлөнгөн инсан болуу... Ааламдагы тартип менен тең барабар сулуулуктун, адилеттүүлүктүн, тууралыктын, ырайымдын жана сүйүүнүн булагы жана алардын таанытуучусу болуу... Натыйжада, даражасы бийик жана бейишке татыктуу инсан болуу...

Мына ушул чыныгы максат.

Бирок, азыркы күндө кандай?

Азыркы күндө ааламдын ар бир бурчун изилдөө үчүн эмне деген күч-аракет, дүйнө, мал-мүлк сарпталууда. Физика, химия, биология, ботаника жана башка ушул сыяктуу илим тармактарында мурдагыга салыштырмалуу өтө көп маалыматтар, жаңы ачылыштар болуп келет. Тилекке каршы, булардын эч бири акыйкатка үндөгөн тунук акылды, туура ой-жүгүртүүнү өзүндө камтыган вахий көрсөткөн туура жолго кызмат кылгандын ордуна, ар түрдүү философиялык агымдардын жана бузуку идеологиялардын болоор-болбос көз караштарынын далили катары көрсөтүлүп келет.

Жогорку жана кесиптик окуу жайларынын так илимдерди окуткан бөлүмдөрүндө жана философия мектептеринде да эле болсо жаштарыбыз атеисттик идеологиянын агымына суугарылып келет. Ааламдын өзүнөн өзү пайда болгондугу окутулуп, бир жаратуучу түшүнүгүнө каршы көз караштар алигече окутулуп жүрөт. Акырет ишеними жокко чыгарылып, эсеп-сураксыз, айбандан айырмасыз жашоого жетелешет. Алардын максаты адам баласын мыкаачылык, күч колдонуу менен жана напсинин арзуулары алдыңкы орунга коюлуп, ааламдын ардактуусу болгон инсандын ыйыктыгы унуттурулуп, жеп-ичкенден башкага жарабаган, напсинин каалоосунан чыкпаган айбандан айырмасыз абалга түшүрүү.

Эл арасында жүргүзүлгөн сурамжылоо, байкоолор жана статистикалык маалыматтардын жыйынтыгын карасак, келечек муундун динден, адеп-ахлактан, улуттук баалуулуктардан жана илим-билимден алыстап калгандыгынан кабар берип турат.

Сүйүктүү балдарыбыз көчөнүн тарбиясын алып калышты. Келечек муун өз ата-энесине уул-кыз болуп кызмат кылуудан алда канча алыстап кетти. Бузукулукту үндөгөн жалганчылардын, ин-

тернеттин, телевизордун, моданын, рекламанын кулуна айланып калгандыгын терең кайгыруу менен айтсак болот.

Жүрөктөргө караңгылык жана түркөйлүктүн, пейилдерге өзүмчүлдүк жана текеберчиликтин кулпулары тагылды.

Буллардын баарынын ачкычы жаңыдан туура жолго, ойгонууга, ырайымдуулукка жана аң-сезимдин өнүп-өөрчүшүнө үндөгөн **тафаккур** болуп саналат.

Чын дилинен, тунук ниети менен ой-жүгүртүү аркылуу **Куранды** жана **аалам китебин** окуган ар бир **инсан** өзүнүн табиятындагы аруулукту сезет, жүрөгүнө кулак төшөп, бул ааламдагы кооздуктарга суктануу менен карап, акыйкатты тануудан баш тартат.

Колунуздагы бул эмгекте туура ой-жүгүртүүгө ачкыч болуп бере ала турган өзгөчөлүктөр жана ыкмалар берилген. Мында Алланын улуулугу, чеберчилиги, кудурети, ааламдагы тартиптүүлүк тууралуу жана Ыйык Курандын бүтүндөй ааламдардын жаратуучусу Алла Тааланын сөзү экендигин тастыктаган мужизалардан мисалдар келтирилди. Адамзаттын бар болуусунун себепчиси, инсаният бакчасынын жалгыз жана өзгөчө гүлү, аалам сыймыктанган Пайгамбарыбызга (*саллаллаху алейхи ва саллам*) болгон сүйүү жана аны ээрчүүнүн өзүбүздүн бактыбыз үчүн маанилүү экендиги айтылган.

Бул чакан эмгектин ыймандуулукка жана туура жолго багыттаган башталгычтарга себепчи болушун Алла Тааладан тилеп кетем. Ошондой эле, эмгектин даярдалышында жардамын аябаган М. Али Эшмели жана Мустафа Асым Күчүкашчыга терең ыраазычылык билдирип, бул эмгектин алар үчүн да “садага жария-соо-бу токтобогон садага” болушун Алладан сурап кетем.

Ийгилик бир гана Алладан келет.

Осман Нури ТОПБАШ
Шабан айы 1437 / Май 2016
Йүзакы / Стамбул

1-БӨЛҮМ

Аалам мектеби ААЛАМ, КУРАН жана ИНСАН

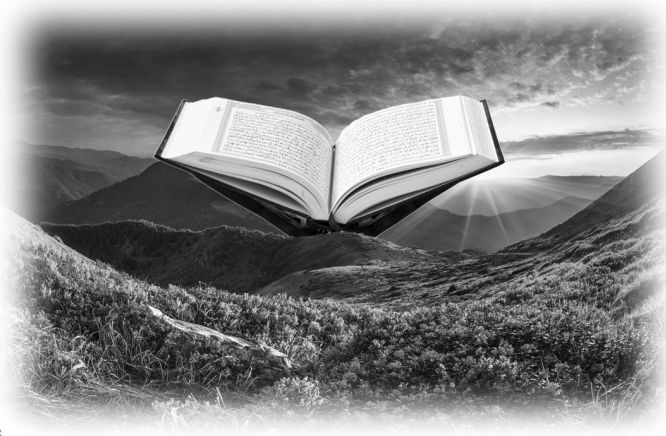
Баары Анын мыктылыгына таазим кылууда:

“...бардыгын мыкты кылып орундаган Алланын аракети менен...” (Намл сүрөсү, 88)

Зия Паша мынтип айткан экен:

سُبْحَانَ مَنْ تَحَيَّرَ فِي صُنْعِهِ الْعُقُولُ
سُبْحَانَ مَنْ بَقْدَرَتِهِ يَعْجِزُ الْفُحُولُ

“Чеберчилигинин алдында адам акылын таң калтырган, кудурети менен эң мыкты аалымдарды да алсыз калтырган Алла Таалага тасбих айтам”.

Аалам мектеби

ААЛАМ, КУРАН ЖАНА ИНСАН

ҮЧ МЫКТЫ МЕКТЕП

Алла Таала мындай дейт: “Биз адам баласын артык кылдык. Аларды кургакта жана деңизде жүргүздүк. Аларга жакшы ырыскыларды бердик жана аларды Биздин жаратканда-рыбыздан бөлүп (бедалин) көтөрдүк.” (Исра сүрөсү, 70)

Адам баласынын башка макулуктардан жогору тургандыгынын себеби ага акыл, жүрөк, ойлонуу, түшүнүк жана рух сыяктуу өзгөчөлүктөрдүн берилгендигинде. Ушул себептен улам адам баласы бири-бирин чечмелеп, түшүндүрүп турган үч мыкты мектептен пайдаланып келет. Алар:

1. Адамдын өзү, жаратылышы, заты;
2. Аалам китеби аталган биз жашаган аалам;
3. Алланын сөзү, Куран аяттары.

Жараткан берген табияттагы кооздуктарды көрүп, андагы сырларды түшүнүп билсин деген максатта жана терең ой-жүгүртүүсүнө себеп болуусу үчүн адамга акыл берилген.

Ошондуктан Курандын биринчи буйругу:

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ

“Оку! Жараткан Эгендин аты менен оку!” (Алак сүрөсү, 1) деп келген.

Пайгамбарыбызга (*саллаллаху алейхи васаллам*) алгачкы буйрук келген кезде ал Хира үңкүрүндө тафаккур (ой жүгүртүү) жана тазаккур (Алланы эстөө) менен алектенүү үчүн жалгыз отурган эле. Демек, Азирети Пайгамбар (*саллаллаху алейхи васаллам*) караңгылык доору өкүм сүрүп турган учурда жүрөктү карарткан зулумдуктарга чыдабай жанына азыгын алып, бир аз убакытка болсо да жалгыз калууга жана алыстан Каабаны карап ырахат алууга, терең тафаккурга муктаж болгон.

- *Оо адам баласы! Эмне себептен жаратылганыңды билгин, түшүнгүн!*
- *Оо адам баласы! Кимдин мүлкүндө экениңди ойлон жана өзүңдү оңдо!*
- *Оо адам баласы! Жашоодо бир максатың болсун!*

“Жараткан Эгендин аты менен оку!” буйругу аркылуу алгачкы милдети тафаккур кылуу болду. Анткени, тафаккур ыйманга, ибадатка, адеп-ахлакка, бардык жакшы нерселерге себепчи болот.

ТАФАККУР: ЫЙМАНДЫН АЧКЫЧЫ

Адамдын жаратылышындагы негизги максат “Алла Таалага ибадат, ага кулдук кылуу” болуп саналат. Бирок, ибадат чыныгы ыйман болгондо гана кабыл болот. Ал эми чыныгы ыйман үчүн “маърифатуллах”, тагыраак айтканда Алланы чын-жүрөктөн таануу зарыл. Жаратылгандардын эч бирине окшобогон Алланын заты менен таанышуу, Анын сөздөрүндө кезиккен көркөмдүктөр, мужизалар жана бул ааламдагы табияттын кооздугунда катылып жаткан Жараткандын улуулуку сыпатын жүрөктүн түпкүрүндө сезүү менен болот.

Алла Тааланы таануу үчүн Анын буйруктары жана Пайгамбардын сүннөттөрү менен тарбияланган акылдын тафаккуру жана терс өзгөчөлүктөрдөн арууланган, тунук жүрөк менен сезүү керек.

Ушундай тафаккур гана ыймандын ачкычы боло алат. **“Оку!”** - деген Алланын буйругу адамга өз напсисин жана жаратылышын эстетет: **“Инсанды Ал уюган кандан жараткан.”** (Алак сүрөсү, 2)

Мындан сырткары дагы көптөгөн аяттар адам баласын өзүнүн жаратылышын ойлонууга чакырат:

“Инсан өзүнүн эмнеден жаралганына карап көрсүнчү.”
(Тарик сүрөсү, 5)

Адамды балчык суудан жаратып, ага эң сонун келбетти тартуулаган, ырыскысын берген, өмүр берген ким?

- *Оо адам баласы! Бул дүйнөгө эмне үчүн келебиз да, кайра кетебиз? Бул агым кайда алып барат?*
- *Оо адам баласы! Ааламдагы, сендеги жана Курандагы кереметтердин, аяттардын маанилерин терең ойлон, аларды ой жүгүртүп окугун!*

“Эй, инсан! Сени өзүңдүн Жоомарт Эгенден (алыстоого) эмне түрткү болуп азгырды? Ал сени жаратып, анан сага келбет берип тегиздеди эле. Ал сени өзү каалагандай келбетте курады (жаратты).” (Инфитар сүрөсү, 6-8)

Бир чыны суу берген адамга ыраазычылык билдирип, ырахматын айткан адамзаттын өз жаратуучусуна ыраазычылык билдирбей же шүгүр келтирбеши, Аны ойлонбошу кандай гана түркөйлүк, наадандык!?

Исмаил Хаккы Бурсавийдин төмөнкү сөздөрү кандай маанилүү:

“Кемирчектен турган кулакты уктурган;

Курамы майдан куралган көздүн карегине көрүү сыпатын берген;

Эттен тилибизди сүйлөткөн;

Бак-дарактарды мөмөлөрү жана данектери менен,

жан-жаныбарды эт жана майлары менен,

жер жүзүн бак-дарак, суулары менен,

көк асманды жаркыраган жылдыздар менен бөлөгөн;

Караңгы түндү адамдардын эс алуусу үчүн багыштаган;

Күндүзгү күндө каалоосуна жараша сансыз нээматтарын тартуулаган Алла Таала кандай гана улук зат!”

Сен кулдук милдетинди Аллага ылайыктуу деңгээлде аткара албай жатсаң да, Ал сен үчүн, сенден башка кулу жоктой сага

Илим – Алла Тааланын ааламга койгон мыйзамдары жана тартиптеринин окуу-үйрөнүү гана. Ал эми чыныгы илим, материалдык заттар менен чектелип калбастан, руханий даражанын көтөрүлүшү менен жаратканды жакындан таануу аркылуу теңирий сырларга, даанышмандыкка жетүү.

көңүл буруп, барктап, материалдык жана моралдык жактан ырыс-скынды берип келет.

А сенчи? Кулдук милдетти аткарууда Алладан башка таянаарың бардай караңгылыкта жүрөсүң. Бул эмне деген наадандык!¹

Алак сүрөсүнүн кийинки аяттарында да Алла Тааланын адамга болгон жоомарттыгына көңүлүбүздү бурат: **“Оку! Сенин Эгең абдан Айкөл – Ызаттуу. Ал (инсанга) калем менен жазууну үйрөткөн. (Ал) инсанга анын билбеген нерселерин билдирген.”** (Алак сүрөсү, 3-5)

Улуу Жараткан жалпы жандуу заттын ичинен бир гана адам баласына калемди кармай алган, кылдат мамилени талап кылган майда иштерди жасай ала турган эки колун тартуу кылды. Ошондой эле, колдорду калем жана башка ушул сыяктуу илим алууга жумшаган, ой-жүгүртүүсүн өнүктүргөн мээни берди. Алла Таала мындай дейт:

“Ага сүйлөөнү үйрөткөн...” (Рахман сүрөсү, 4)

АЛЛАНЫН СЫРЛАРЫ ЖАНА ДААНЫШМАНДЫГЫ

“Сүйлөө/баян” (بیان): Инсандын Алланын сөздөрүн түшүнүүсү, түшүнүп жеткире билүүсү, сүйлөөсү, ойлонушу жана ой жүгүртүшү деген маанилерге келет.

Адамдарга сансыз сөздөр менен сүйлөө, ойун жеткире билүү сыяктуу өзгөчөлүк, керектүү нээмат тартуу кылынган. Сүйлөшүү

1. Бурсавий, Рухул-Бейан; Курандын котормосу жана тафсири, Эркам Басылмалары, 1-т. 94-95-б.

Тилекке каршы, адам баласы материалдык көз карашка баш-оту менен кирип кеткендиктен, бүгүнкү илим түшүнүгү да Алланын ааламдагы физикалык мыйзамдарын изденүү менен гана чектелип келет. Ааламдагы физиканын мыйзамдарын жараткан Алланы таануу арткы планда калууда.

жараяны, ойдо пайда болгон пикирдин сөзгө айлануусу менен башталат. Сөзгө айланган бул ойлор эс-тутумубуздун тереңдиктеринен сүзүлүп чыгып, адам акылы жетпеген жараяндын натыйжасында сүйлөмдөргө айланат да, ар бир сөзгө түрдүү маанилер, сезимдер кошулат. Андан соң денеден ыргытылган таштанды сыяктуу өпкөнүн тереңдиктеринен сыртка чыгарылып жаткан көмүр кычкыл газы менен бирге таңдай, ооз көндөйү аркылуу сүйлөмдөргө айланып сыртка чыгат. Сүйлөө учурунда жүзүбүздүн 44 булчуңу толук ишке кирет жана натыйжада сөздөрдө камтылган сезимдер менен бирге жүзүбүздө жылмаюу же каардануу сыяктуу эмоцияларды пайда кылат.

Сүйлөмдөр абадагы молекулалар аркылуу гана кулактын пардасына жеткирилет. Ошол себептен аба жок жерде үн да жетпейт. Угуучу кишинин сезүү органдарында да сүйлөгөн кишидеги функциялардан кем калышпаган эбегейсиз таң калыштуу жараян жүрөт. Уккан сөздөрүн анализдеп, маанилерин чыгарып, түшүнүп, ал жөнүндө ой жүгүртүп, ошого жараша жүзүндөгү абалы өзгөрүп турат. Натыйжада айтылган сөздү угуу, түшүнүү да сүйлөө сыяктуу маанилүү. (Я. Кандемир ж.б., Меал, II, 1831)

Албетте, “баян” сүйлөп түшүндүрүү гана эмес. Рахман сүрөсүнүн башында мындайча баяндалган:

“Мээримдүү Алла, Куранды үйрөткөн, инсанды жараткан...” – деп айтылгандан соң гана “ага сүйлөөнү үйрөткөн” деп келет. Тагыраак айтканда, адамга сүйлөөнү үйрөтүүдө Жараткандын сөзүн түшүнүүсү жана түшүндүрө алышы негизги максат болуп саналат.

Жан дүйнөсү таза, дайыма Алла Тааланы эстеп турган ким болбосун, бүтүндөй ааламдагы жаратылган нерселерден Алланын кудуретин, улуулугун жана Анын ар бир нерсени кооз, кемчиликсиз кылып жаратканын көрө алат.

Улуу Жараткан Зат Адам атага бардык ысымдарды (заттардын аталыштарын) үйрөткөн. Адамдан башка жандыктардын баары табиятына ылайык, ага Алла Таала эмнени тартуу кылган болсо, ошол айлампадан сыртка чыкпайт, ички сезимдери менен гана кыймылдап, жашап өтөт. Иттер мышыктардын кандай макулук экенин, ысымдарын, сыпаттарын биле албайт. Эмне себептен жаратылганы тууралуу ой жүгүртүп, талкуу кыла албайт. Мисалы, мышык тоолордун жаратылыш себебин же экологиялык маанисин жана чөйрөгө тийгизген пайдасын акылы менен биле албайт. Анткени Алла Таала акылды, сүйлөөнү, ой жүгүртүүнү аларга эмес адамзатына берген.

“Сүйлөө/баян” материалдык нерселерди билүү жана билдирүү менен эле чектелип калбайт. Момун-мусулмандын жан дүйнөсү, руханияты бийиктеген сайын дили менен сезүүсү, көрөгөчтүгү да жогорулайт. Пайгамбарыбыздын (*саллаллаху алейхи васаллам*) бир хадисинде да айтылгандай эле:

“Аллага ант болсун! Мен билгенди силер да билгениңерде аз күлүп көп ыйлап, алыс жолдордо, чөлдөрдө кезип, (башыңардагы балээни жок кылуусу үчүн) Аллага жалынып-жалбарат элеңер.” (Ибн Маажжа, Зухд, 19; караңыз: Муслим, Фазаил, 134)

Демек, Жараткан тартуу кылган сүйлөө/баян өзгөчөлүгү жүрөктөрдүн даражасына жараша таасир калтырат. Бул өзгөчөлүк, тагыраагы Алла Тааланын мужизасын, даанышмандыгын жана ааламдагы сырларын сезип билүүнүн үлгүсү Анын элчиси Мухаммед (*саллаллаху алейхи васаллам*) пайгамбарда эң сонун даражада көрсөтүлгөн. Олуяларда жана такыбаа инсандарда ар биринин жан дүйнөсүнүн даражаларына жараша көрүүгө болот. Калган кара-

Ааламдагы кыпындай нерсе да руханий дүйнөсү бийик адамга теңирий өнөрдүн натыйжасы экенин айтып турат. Кичинекей чымчыктардын тамчыдай болгон жүрөгүнөн чыккан, сайраган үнү да болсо, Алланы эстеген жан дүйнө үчүн эң таасирдүү тасбих болуп саналат.

пайым катардагы мусулмандарда ааламдын сырткы көрүнүшүн билип, түшүндүрүүгө жарагыдай деңгээлде гана тартуу кылынган.

Баары бир жерден бир нерсени карашат, бир нерсени угушат, бирок, Алланын ааламдагы жана Курандагы катылган сырларынан руханий абалынын деңгээлине жараша гана пайдалана алышат.

Бул жерде кошуп айта кетчү дагы бир нерсе:

Алла Тааланын адам баласына гана тартуу кылган акыл, түшүнүк, ой жүгүртүү жана сүйлөө сыяктуу нээматтарын кайра эле Аллага каршы колдонуу кандай гана уятсыздык, бети жоктук!

Бүгүнкү күндө жоктон жаралууну четке кагып, эволюцияга, кокустуктан жаралуу теориясына ишенген адашуучулардын айтымында адам баласы акылдуулугу менен башка жандыктардан бөлүнүп турган укмуштуудай жандык болуп саналат. Адамдын акылдуулугун Аллага эмес, табиятка таңуулап акмактыктарын көргөзүп келишет. Эволюция теориясын жокко чыгаруу үчүн суралган “Эмне себептен азыркы убакта жаңы жаныбарлар пайда болбойт?” деген суроого “жүз миңдеген жылдар аралыгында акырындык менен өзгөрүүгө учурады”, - деп убакытка шылтап кутулуп келишет.

Исламга чейинки араптардын караңгы доорунда жашап өткөндөрдүн арасында да Жаратканды четке каккан пикирди колдогондору толтура эле. Алар:

“Жашообуз – ушул гана дүйнөдө. Өлөбүз, өмүр сүрөбүз. Бизди мезгил гана өлтүрөт”, – дешет.

Алла Таала аларга жооп катары:

Чындап көргөн, билген жана сезген жүрөктөр үчүн бул ааламдагы жаратылган бардык нерседе Алланын улуулугунан башка эч нерсе көрүнбөйт. Бул ааламда гүлдөр менен, канаттуулар менен сүйлөшө албаган, алардын абалын түшүнө албагандардын абалы кандай гана өкүнүчтүү!

“Чындыгында, алардын буга байланыштуу маалыматы жок. Алардыкы болжол гана”, - дейт. (Жаасия сүрөсү, 24)

ДАРВИНИЗМДИН ӨКҮЛДӨРҮНӨ СУРООЛОР

Адам баласы эволюциялык жол менен азыркы абалына келген болсо, анда маймылдын эң кичине түрүнөн тартып горилла же орангутанга чейин түрү көп эмеспи?... Изилдеп көрүшсүн. Адамга кайсынысы эң жакын болсо, азыркы технологиянын, медицинанын акыркы үлгүдөгү мүмкүнчүлүктөрүнөн пайдаланып, ошол маймылга адамдын гормондорунан жайгаштырышсын. Эч болбоду дегенде адамга окшотууга аракет кылып көрүшсүн же адамга маймылдын гормондорунан жайгаштырсын, маймылга айлантсын! Мүмкүн эмес!

Мындай түшүнүктөр философиянын софистикалык методунун натыйжасында пайда болгон пикирлердин жыйындысынан башка нерсе эмес.

Акыркы кездерде душмандыгын көрсөтүү үчүн дин душмандары көк беттенип болсо да эволюция сыяктуу акмакча идеологиялардын артынан ээрчип кетип жатышат. Караңгылык доордогу араптардын “ата-бабаларыбыздын жолу” дегени сымал, түшүнүп-түшүнбөй туруп артынан ээрчип баратышат. Жаратылган заттардын мындан жүз миңдеген жылдар мурда Алла Таала тарабынан жоктон жаратылган экенин четке кагуу жана чалкып жаткан эбегейсиз кең ааламды кокустан жаралган деген теорияга байлоо үчүн аракет кылып келишет. Шек-күмөндүү теориялар, ар кандай фантастикалык сценарийлер, жалган сүрөттөр менен жара-

Улуу Жараткандын “аль-Баари” жана “аль-Мусаввир” ысымдарынын маңызын билбеген, суулардын, тоолордун жана шамалдын үнсүз тилинен эч бир таасир албаган жүрөктөрдүн акыбети кандай гана өкүнүчтүү!

тылыш боюнча толук маалыматы жоктордун башын айлантип, ой жүгүртүүсүн бузууга аракеттенип келишет.

Бирок, өздөрү төмөнкү суроолорго жооп бергенден алсыз:

Эгерде эволюция чын болсо, анда жүз миңдеген жылдардан бери эч бир өзгөрүүгө туш болбостон, азыркы күнгө чейин дене түзүлүшү сакталып келген, казуулардын, изилдөөлөрдүн натыйжасында да табылган жандыктар бар. Эмне себептен булар өзгөргөн эмес?

Жандуулардагы эволюция акырындык менен ишке аша турган болсо, анда бул өзгөрүү микроскоп менен көрүнө турганчалык болсо да азыркы учурда билиниши керек эмес беле?

Эволюциялык логика менен ой жүгүртө турган болсок, эч бир жандык али толуктала элек, дагы да болсо убакыт өткөн сайын биологиялык өзгөрүүлөргө дуушар болуп келүүдө. Бирок, кайсы организмди алып изилдеп көрбө, биринде да кемчилик же катачылык көрө албайсың. Баары мыкты абалда жаратылган жана ар бири өз милдетин кемчиликсиз аткарып келет.

Улуу Жараткан Алла бир нерсенин бар болушун кааласа, ага “*كُنْ/Бол!*” дейт, ал нерсе жаралат. Бул ааламда кокустан пайда болгон эч бир нерсе пайдалуу бир натыйжа бербей жаткан соң, кантип эле табияттагы миллиарддаган кубулуштар өзүнөн өзү, кокустан болуп калсын? Ким буга ишенсин! Бул ишенимдин бир эле максаты бар. Ал да болсо, Улуу Жаратканга ишенбестик.

Ишенимсиздик жана кабыл кылбоону да бир чети ишеним деп айтууга болот. Ыйман келтирген жүрөк Жаратканды кабыл кылат, ага ыйман келтирип тафаккурдун ачкычын ыйманынын кызма-

Имам Шаафий мындай дейт: “Кимдин арзуусу курсагы болсо, ал кишинин кадыр-баркы курсагынан чыккан менен барабар!”

тында колдонот. Ишенбеген жүрөк “Алла жок” деген ишенимин далилдеп, аны тастыктоо үчүн чындыкты четке кагып, баарына шектенүү менен карайт.

Бүтүн бул теориялар, чындыктан качып, ар кандай себептерге байлоо, Улуу Жаратуучуга ишенимсиздиктин натыйжалары.

Бир тараптан, Алла Таала адам баласынын биологиялык жана физиологиялык түзүлүшүндө кээ бир жердеринде жаныбарларга окшош кылып жараткан. Бирок, албетте бул жаратылышта катылган сырлар бар. Алар:

1. Адамдын напсисинде күнөө кылуу жана такыба болуу эки багыты бар. Ошол себептен, адам баласы “асфалу-сафилинге” (эң төмөн даражага) чейин түшүүсү, ошол эле учурда, “ахсану-таквимге” (эң мыкты даражага, Жаратканга жакын абалда болууга) көтөрүлүүсү да мүмкүн. Адамзат тарыхында пайгамбарлар, олуялар жана аалымдар, такыбаа инсандар жашап өткөн сыңары эле, заалым, ташбоор, жырткычтан бетер жана эки жүздүү инсандар да жашап келген. Жаныбарлардын барлыгы адам баласына ушуга байланыштуу үлгү алышы үчүн жаратылган.

Анткени, тарбия албаган, жан дүйнөсү акыйкаттан алыс инсандардын руханий дүйнөсү кудум бир топ жаныбарлар жашаган токой сыяктанат. Ар адамда ар башка жаныбардын мүнөзү сакталган. Кээ бири түлкүдөй куу болсо, кээ бири чөө сыяктуу жырткыч келет, кээлери кумурскадай баарын жыйнайт, кээлери сүлүк сымал кан эмет. Бирөөлөр бар, алдыңан карап күлсө, артыңан чукур казат. Бул мүнөздөрдүн ар бири ар башка жаныбарга таандык.

Азирети Али мындай дейт: “Адамдын кадыры – анын арзууларынын кадырынчалык”

2. Адамдын табияты, жаратылышы, дене-турпаты жаныбарларга окшош сыпаттарга ээ болуп жаратылышындагы сырлардын бири, Жараткан Алланын жердеги өкүлү болуу милдетинде камтылган. Нурдан жаратылган периштелер да топурактан жаратылган бир макулукка өкүлдүк милдетинин берилишине башында таң калышкан. А Иблис, такыр эле ишене алган жок.

Алла Таала адамды жердеги айбанатка жакын кылып, окшош жаратты. Бирок, ошол эле учурда көктөгү жандыктарга да (периштелерге) жете ала тургандай, жада калса аларды да ашып өтө турган өзгөчөлүк насип кылды. Иблис адамдын баркын түшүнбөгөн сыңары, эволюциянын жактоочулары жана башка атеисттик пикирди колдогондор да адамды айбандан ажырата алышкан жок. Адамдагы руханий күчтүн кадырына жетүүдөн ар дайым алыс болушту.

3. Адам баласынын төрөлүшү, азыктануусу, тукум улоосу жана өлгөндөн кийин топуракка айлануусу сыяктуу айбанаттардын өзгөчөлүктөрүн өзүндө ташуусу, аны текеберчиликтен алыс таткан акыйкат деп айтсак болот.

Адамдын Алланын жердеги өкүлү экендигин четке кагып, айбанаттан келип чыкканына ишенгендер адам баласынын айбанаттар ааламындагы эң акылдуу жандык катары көрсөтүшүп, текеберленип келишет. Адамдын акылдуу жандык болуп жаралганын Улуу Жаратканга эмес, кайра эле адамдын өзүнө таяндырышат.

4. Жаратылган жандыктардын баары адам баласынын кызматына сунулган. Учурда, маалым болгондой эле, генетиканын окшоштугунан улам адам баласына пайдалуу делинген дары-дармек, вакцина жана башка ушул сыяктуу нерселердин баары жаны-

Адам баласы Аллага жакындоо менен алгач өзүнүн алсыздыгын, Анын алдында эч нерсе экенин сезиши керек. Андан соң олуялык даражалары баишталат, Алланын даанышмандыктары, ааламдагы катылган сырлары бирден бирден ал адамга ачылат.

барлар аркылуу тажрыйбадан өтүп, андан соң гана адамдар колдонуп келишет.

Алла Таала жараткан заттардын сырткы көрүнүшү менен гана чектелип, аларда катылган теңирий сырларга ээ боло албагандык, мына ушуну парасатсыздык деп айтууга болот. Жада калса, ошол заттардын сырткы көрүнүшүндө да Алланын устачылык менен жараткандыгы ачык-айкын көрүнүп турат. Учү-кыйыры билинбеген ааламды өзүнөн-өзү бар болгон деп айтуу, аны кооз жана тартипке салып жараткан Алла Таала экенин четке кагып, анын жараткан макулуктарына сыйынуу дегендик.

Материалисттик философия атеизмдин бүткүл дүйнөгө жайылышына негизги себепчи болуп келди. Эволюция түшүнүгү биологияда дарвинизмди пайда кылды. Дарвинисттер ааламдын жоктон жаратылганын четке кагып, эволюцияны жакташты. Ошол эле түшүнүк психологияда фрейдизмдин чыгуусуна себеп болду. Натыйжада, адам баласын материалдык нерселер менен гана чектеп, напсинин арзууларынын кулу катары көрсөтү. Ал эми экономика жана саясатта капитализм менен коммунизм идеологияларын өнүктүрдү. Адам баласын дүйнөгө, мал-мүлк үчүн күрөшүүгө даяр макулук катары тарбиялап чыгарышты.

Ушул идеологияларды колдоп, кубаттаган батыш маданияты акыркы эки кылымда миллиондогон адамдардын жашоосун кыйратты десек жаңылышпайбыз. Учурда саентизм (scientism) агымы пайда болду. Илим-билимди акыйкатка жетүү үчүн каражат катары колдонуунун ордуна негизги максат кылып койду. Орто кылымдарда билимге каршы турган христиан динчилдеринин кылган зулумдуктарынын натыйжасында диндерди адамдар тара-

Салих пенделер жашоонун маңызын түшүнүп жашашат. Акылсыздар тирүү өлүктөрдөй жашап өтүшөт. Негизгиси, өлгөндөн кийин да жашай билүү. Тагыраагы, артыңдан жакшы сөз, элес калтыра билүү. Азирети Мавлянанын бир сөзү бар: “Сен эстен кеткис жакшы сөзгө айлан. Анткени адамды өзү тууралуу айтылган сөздөр сүрөттөйт.”

бынан ойдон чыгарылган идеология катары көрүп, чыныгы акыйкатка, чындыкка жетүүнүн жалгыз жолу, адамзаттын караңгылыктан куткара турган туура жол билим экендигин айтып келишет. Тагыраак айтканда акыл менен гана туура жолду табуу мүмкүн деп айтышат.

Чындыгында адам акылы вахийдин натыйжасында гана адамзатка пайдалуу боло алат. Акыл эки миздүү бычак сымал. Пайда үчүн колдонулгандай эле, зыян берүү үчүн да колдонууга даяр нерсе. Маалым болгондой эле, хирургтар колдонгон миздүү бычак менен адамдын жанын куткарып калуу да мүмкүн, өлтүрүү да...

Атомдук энергия аркылуу адамзатка жылуулук, жарыктык тартуулоо мүмкүн. Ошол эле учурда жандуунун баарын көз ирмемде жок кыла ала турган, ал тургай кийинки урпактарын майып калтыра ала турган атом бомбасын жасоо да мүмкүн.

МАДАНИЯТ ДЕГЕНИҢЕР УШУЛБУ?

Акыркы кылымдарда пайда болуп, жүз миңдеген адамдардын курман болушуна себепчи болгон түрдүү курал-жарактар, атом бомбасы сыяктуу ар кандай биологиялык, химиялык уулуу заттарды чачкан бомбалардын түрү адамдын акылы жана билимдин өнүгүүсүнүн натыйжасында жасалып келет.

Ошол эле акыл оорулууларга дабаа издеп, дары-дармек жасоо үчүн аракет кылса, кээ бирөөлөр адамдын ден-соолугуна зыян келтирген уулуу, наркотикалык заттарды жасоонун аракетин көрүп келишет жана канчалаган инсандардын өмүрүн талкалашты.

Жараткан Алланын адам акылын алсыз калтырган керемет устачылыгы Анын кыпындай болгон микро ааламда да, учу-кыйыры көрүнбөгөн галактикаларда да тартип жана кооздукту орнотуусунда жатат.

Ыраматылык эл агартуучу Нуреттин Топчу агайыбыз бир күнү мындай деп сураган эле:

“Балдар! Азыркы доордун адамдары бактылуубу же мурдагы доордо жашап өткөндөрбү?”

Биз ага карап: “Албетте, азыркы учурдун адамдары бактылуу”, - дедик.

“Эмне себептен?” деп кайра сураганда толтура себептерди айттык.

“Азыркы учурда илгерки доорлорго салыштырмалуу үч айда бара турган жерге үч саатта жетишет. Илгери кийимдерди дагарага салып же арыктын боюнда жарым күндө жууса, азыркы кир жуучу машиналар менен бат эле жууп коюшат...”

Бирок, агайыбыз бизге өз пикирин төмөнкүчө билдирди:

“Техниканын, технологиянын өнүгүүсү, адамдын ички дүйнөсүн чайпап салды. 1944-жылы Америка Кошмо Штаттары атом бомбасы менен эки шаарды күл кылып, жер менен жексен кылды. Аялдарды, жаш балдарды, кары-картаңдарды жада калса, өсүмдүктөрдү да бөлүп караган жок. Баарын бир учурда жок кылды. Эч кимдин буларды өлтүрүүгө акысы жок эле...”

Бул деген мыкаачылык эмеспи? Гумандуулук ушулбу? Ушулбу маданият дегениңер? Өнүгүү деп ушуну айтабызбы?!

Өнөр-жайдын өнүгүүсү адамзаттын ички дүйнөсүнө уу чачты.

Кыскасы, мурдагы доордун адамдары мынчалык заалым эмес эле. Канчалык кыйын турмушта жашап өтүшпөсүн, учурдун адамдарына салыштырмалуу бактылуу болушкан. Анткени, ал

Атомдун ичинде ядро жана анын айланасында тездик менен айланган электрондор бар. Кыпындай болгон бул ааламды чоңойто келсең күн системасын, андагы өз огунда айланган планеталарды көрөсүң. Микро ааламда да, макро ааламда да Жараткандын усталыгын карачы...

убактарда адам баласынын руханий дүйнөсүн алсыраткан материализмдин изи да жок болчу.”

Азыркы учурга көз салсак, заалымдардын мунайзатка болгон ач көздүгүнөн улам Сирияда канчалаган адамдар өз өлкөсүнөн качып жашап келет. Качпай, өз мекенинде калгандар күн сайын бомбанын жарылган үнүнөн ойгонуп, өлүмүн күтүп жашап жүрүшөт.

“Жалгыз тиши калган жырткыч маданият!”

Күнүбүздө өнөр-жай жана индустриянын өнүгүүсүнүн натыйжасында жасалып колдонууга берилип жаткан турмуш тиричилик техникалары маданияттын үлгүсү катары каралып, жашообуз темирден жасалган рухсуз, робот-техникаларга байланып калды. Материалдык көз карашка байланган, мал-мүлктүн күчүнө таянгандар өз бактысын, жыргалчылыгын баарынан мурда койгон эгоизмдин, текеберчиликтин жана менменсинүүнүн баткагына батып барат. Өздөрүнүн мындан кабары жок. Төмөнкү аятта сүрөттөлгөндөй абалга түшүп баратабыз:

“Ал мал-дүйнө топтоп, аны санаган. Топтогон мал-дүйнөсү аны түбөлүктүү кылат деп ойлойт.” (Хумаза сүрөсү, 2-3)

Ошентсе да, акылы менен иш кылып, илим-билимди туура булактардан алган, жашоосунда дин жана тунук ишенимди баарынан мурда койгон жандар да жок эмес.

Батыш философиясынын жана рационализмдин атасы саналган атактуу математик жана философ Декарт (1594-1650), “болмуш/бытие” тууралуу ой толгоолорунун натыйжасында акыйкаттын тунук булагы кудайдан келген вахий экенин кабыл алууга

Тагыба, чыныгы салих момундар ааламды жан дили менен карашат. Ошол себептен ааламдын сырларынан өздөрүнө сабак алып окушат. Ал эми напсинин планы менен жашаган инсандар капылеттин бармагы менен көзүн жумгандыктан, аалам китебинен эч нерсе үйрөнө алышпайт. Алар ааламдагы акылмандыкты көрө алышпайт.

мажбур болгонун “Метафизикалык медитация” аттуу эмгегинде айтып кеткен:

“Алла Таала эң мыкты жана кемчилдиксиз, жаңылбаган жана жаңылтпаган Зат. Демек, Анын илими да катасыз жана акыйкатты гана айтат. Ал эң мыкты Зат болгону үчүн жаңылбайт. Жаңылбаган Заттын илими да акыйкаттан башкасы эмес. Жаңылтпаган Заттын билдиргени да чындыктан башкасы боло албайт. “Мен ааламды жараттым” – деп айткан болсо, анда Ал жараткан. Бул чындык. Анда, чыныгы илимдин ээси да, булагы да бир гана Алла Таала.”

Паскалдын да ушул көз карашты тастыктаган төмөнкүдөй айткан сөздөрү бар:

“Биздин табиятыбыздын түпкүрүнөн өлүмсүз экенибизди кулагыбызга шыбырап келген бир үн бар. Ал да болсо, биз аркылуу көрүнгөн Алла Тааланын иршад (туура багыт берүү) үнү.”

Алла Тааланын бар экендигин кабыл кылуудан башка жол жок экенин билсе да, Декарт, Спиноза, Паскаль, Кант жана башка философтор бурмаланган диндин принциптерин карманып, акыйкат дин Исламды толук тааный албай бул дүйнөдөн өтүштү. Бул сыяктуу инсандар тууралуу Нежип Фазыл мындай дейт:

“Алар Ислам кемесине жакын калганда бир кадам таштай албай кечигип, кемеге жетишпей калгандарга окшош”. *(Нежип Фазыл Кысакурек, Батыш философиясы жана Ислам тасаввуфу, 51-б., Бүйүк Догу Йайындары, Стамбул 2012.)*

Демек, акыл да, илим да максат эмес, курал. Инсан акылын вахийдин жана туура ишенимдин нугунан буруп салган, ошондой эле, напсинин арзууларына жана шайтандын жолуна түрткүлөгөн

Аз. Мевлана мындай дейт: “Тегирмендин айланган ташын көрүп турган соң, жакшылап байкап аны айланткан сууну да көрө бил! Чаңды, топуракты көргөн соң, жакшылап байкап аны учурган шамалды көрө бил! Баарын жасаган Алланы көрө бил!”

жалгыз тиши калган жырткыч маданият, илим-билимди өзүнүн зыяндуу максаттарын орундатуу үчүн колдонуп келет.

Алла Таала акылды зыяндуу иштерде колдонуу үчүн берген эмес. Аны жана жараткан ааламды тафаккур кылуу, адамзатка кызмат кылуу үчүн берген.

Алла Таала бизге жалган айтуу, шылдыңдоо, ушак айтуу, акаарат кылуу, ахлаксыздык жана ушул сыяктуу күнөө болуп саналган болбогур сөздөрдү айтуу үчүн сүйлөө сыпатын берген эмес. Анын сөзү болгон Куран Каримди окуйлу, туура жана жагымдуу сүйлөп, бири-бирибизге акыйкатты, сабырдуулукту, ырайымдуулукту айттып жеткирели, жакшылыкка чакырып жамандыктан алыстаталы деп берген.

КАЙЫПКА ЫЙМАН КЕЛТИРҮҮ

Бул дүйнө мектебинин сынагында келе турган эң чоң жана чечүүчү суроо – “кайыпка ыйман” болуп саналат.

Ушучалык оор суроо болот, кайып ааламынын эшиги көзгө көрүнүп калган учурда, өлүм төшөгүндө жатканда, тагыраагы сынактын мөөнөтү бүткөн учурда ыйман да тообо да кабыл алынбайт.

Көзгө көрүнүп турган нерсеге ишенүү артыкчылык эмес. Ошондуктан бейиштин нээматтарына ээ болуу үчүн бизден талап кылынган нерсе кайыпка ыйман келтирүү, көрбөй туруп ишенүү. Көрбөсө да ыйман келтире алган жүрөккө ээ болуу, жүрөктү ошого тарбиялоо керек.

Азирети Мевлана мындай дейт: “Эй акылсыз! Хан сарайларды, нечендеген заңгыраган кооз үйлөрдү курган бир устанын бар экени акылына жатпай жатабы?”

Чыныгы ыйман, чыныгы өнөр бул жашоодо жашырылган акыйкатка ишене билүү, ошол ишениминен өмүр бою тайбай, акыркы деминде ыйманы менен кетүү. Мында бактылуу өлүмдү төмөнкү ыр саптарында Нежип Фазыл кандай жетиликтүү баяндап берген:

“Ал учурда көзүнө аркы дүйнө көрүнөөр,
“Кош келдиң”, - деп Азраилге айта билүү бул өнөр..”

Эмне болгон кезде да тафаккур кылуу менен бул сыноо ашып өтүү жеңил эле.

Анткени, Алла Таала эң улуу Зат. Ал Мутааал (улуулардын да улуусу), Ал Баатын (жашыруун, кайып). Ал жараткан нерсенин баары Анын кандай сыпаттарга ээ экендигин бизге таанытып турат. Бул ааламдагы бардык нерсе бир гана Аны көрсөтүп турат.

Эбегейсиз чоң ааламдагы тартип, кооздук, мыйзамдын баары Анын Аалим, Хакийм, Азииз, Каййуум жана Мудаббир сыяктуу ысымдарына ишаарат кылат. Микро ааламдан макро ааламга чейин, көзүбүзгө көрүнбөгөн бактериялардан тартып эң чоң жандуу затка чейин бул экологиялык системада ар биринин өзүнө жараша ырыскысы, азыгы берилип келет. Эч бири унутта калбайт. Бул да болсо, Улуу Жараткандын Раззаак, Мунъим, Кариим, Жаваад жана Наафиъ сыяктуу ысымдарын бизге тааныштырып турат.

Ар бир жаратылган заттын шериги бар, түрлөрү бар. Бирок, эч бири башка бирине толук кандуу окшобойт. Ар бири өз адынча үлгүсүз жаратылган зат. Сырткы келбети да, жашоо шарты, образы же мүнөздөрү бири-бирине куюп койгондой окшош эч бир инсан жок. Бир эле жумуртка клеткадан төрөлгөн эгиздердин (моно-

Азирети Мевлана мындай дейт: “Оо адамзат! Бул ааламда өзүнөн өзү, кокустан жаралган бир нерсе көрсөтө аласыңбы? Жөнөкөй эле жаңы жетилген чөптү топурактан үзүп койчу көрөйүн, өзүн өзү жашартып кете алат бекен!”

зиготалуу эгиздер) да бармак издери, көздөрүнүн торчолору бири-бириникине окшобойт. Тагдырлары башка-башка...

Бул ааламда бири-бирине окшош эки алма бак же кайсыдыр башка бак-дарак жок. Жада калса ар бир дарактын өзүнүн тагдыры бар. Жашай турган өмүрү бар.

Адам атанын клеткаларында, ДНКсында бүтүндөй урпактарынын генетикалык коддору камтылган. Түсү, келбети, тулку-бою, сулуулугу жана башканын баары. Адам өз атасынан эле эмес, балким чоң ата же чоң энесинин, бабасынын же бубасынын мүнөзүн, сырткы келбетин же башка өзгөчөлүктөрүн өзүндө алып жүрүшү мүмкүн.

Адам баласы өмүрүндө триллиондогон уруктук клеткаларын өз денесинде пайда кылат. Ал эми жатында жумуртка клетка менен биригип 46 хромосоманы түзүү үчүн дагы миңдеген жараян жүрөт.

Бир киши бир канча балалуу болот. Алланын тагдыры менен триллиондордун ичинен тандалып келген балдар. Ата-эне бул зор теңирий кудуретти сырттан гана байкап отурат. Бала жаралган соң “менин балам” деп бооруна басып карайт, чоңойтот.

Оо адам баласы!

Ушул триллиондогон уруктук клеткаларынын ичинен сен тандалып жаратылды! Калгандары жаратылбай калды. Ушунун өзү эле сени тафаккур кылууга, ойлонууга түрткү боло алат. Триллиондордун арасынан тандалып адам болуп жаралганыбыз үчүн Алла Таалага канчалык шүгүр келтирсек аз!

“(Эй, Мухаммед!) эгер алардан: «Асмандар менен жерди ким жаратты?» – деп сурасаң, албетте, алар: «Аларды Ызаттуу, Билүүчү (Алла) жаратты», – дешет. (Зухруф, 9)

Учу кыйыры көрүнбөгөн галактикалар, жылдыздар, планеталардын баары Жараткандын Азиим, Кабиир, Хаалик, Азииз, Кадир жана Муктадир ысымдарын жан дилибиз менен сезип, ой жүгүртүүбүз үчүн бизге тафаккур эшиктерин ачат.

Түрдүү өсүмдүктөр жана жан-жаныбарлар, Анын ал-Баари жана ал-Мусаввир сыяктуу ысымдарынын бизге көрүнгөн абалы.

Жандуу-жансыз, өсүмдүктөр менен канаттуулардын, жырткычтардын баарынын бири-бири менен ич ара байланышы, табияттагы мыйзамдын, системанын бар болушу да Жаратканды көрсөтүп турат.

Кийик чөп менен азыктанса, арстан кийик менен... Андан арткандары чөө, тазжору жана башка жандууларга азык болот. Ар бири өз ырыскысын алат. Жада калса, курт-кумурска да азыктанат. Бул жандуулардын баарынын денеси өлгөн соң топуракка айланат, кайра эле өсүмдүктөргө азык болот. Экологиялык цикл кыяматка чейин токтобойт, ушундайча улана берет. Тоок чаянды жейт, адам тоокту... бул мыкты тартипте жаратылган экологиялык цикл бузулса, баары бузулат. Тең салмактуулук жоголот.

Аалам картасын сырттан жалпы карай турган болсок, бүт жеринде Алланын даанышмандыктарын көрөбүз. Даанышмандык – болуп жаткан окуялардын, нерселердин баарынын бизге билинбеген, көрүнбөгөн тарабы. Алардын сырдуу жактары. Ошондой эле таамай айтылган сөз да, өз ордунда аткарылган иш да даанышмандык болуп саналат. Ааламдагы эч бир нерсе жөн жерден же пайдасыз жаратылган эмес, ар бир нерсенин өзүнүн милдети, өзүнүн орду бар.

“Силерге асмандан жана жерден ырыскыны ким берет? Угууңарды жана көрүүңөрдү ким башкарат? Ким өлүктөн тирүүнү, тирүүдөн өлүктү чыгарат? Ким баарын башкарат?” – де. Ошондо алар: “Алла”, – дешет. “Анда эмне үчүн Андан коркпойсуңар”, – де. (Юнус, 31)

Адамдын көзү белгилүү аралыкка чейин тунук көрсө, андан арысын тунарып жакшы көрбөйт. Белгилүү аралыктан кийин эч нерсе көрүнбөйт. Микроскопсуз микро жандыктарды, телескопсуз макро ааламды көрүү мүмкүн эмес. Ошондой эле, көздүн көрүү мүмкүнчүлүктөрү да чектелүү. Белгилүү толкундарды гана көрө алат. Ультрафиолет жана инфракызыл сыяктуу айланабыздагы эле нурларды көрө албайт.

Кулагыбыз да дал ушундай. Белгилүү толкундардын аралыгын гана угуп, андан жогорусун же төмөн жагын уга албайт.

Бул мисалдар аркылуу адам акылынын да мүмкүнчүлүктөрүнүн чектелүү экенин кабыл алуу керек. Акылыбыз бул дүйнөнүн маселелерин ойлоноуда кыйналып, такалып жаткан соң, метафизикалык маселелерде кыйналуусу турган иш.

Ар бир таразанын биздин көрүү, угуу сезимдерибиз сыяктуу оордук тартуу чеги белгилүү болот. Акылдын кабыл алуу сыйымдуулугу да тараза сыяктуу чектелүү. Тагдыр сыяктуу оор маселени адам акылы менен түшүнүүгө аракеттенүүсү, зергердин алтын тарткан таразасында оор жүк ташуучу машинанын жүгүн тартууга окшойт. Ал тараза бул жүктү көтөрө албайт! Астында эзилип жок болот!

Акылдын иштөө механизми; үйрөнгөн нерселеринин жардамы менен билбеген нерселерин үйрөнүүдө ой жүгүртүү, салыштыруу, шектенүү, күмөн саноо аркылуу болгондуктан ар бир маселеде жаңылуу жана ката кетирүү ыктымалдуулугу жогору турат. Философиялык ой жүгүрткөндөрдө адашууларды буга мисал келтире алабыз.

Бул аалам Алла Тааланын эң чоң китеби. Бул китептин кайсы тамгасын окусаң да маанисинин “Алла” экенин көрөсүң. Ааламдагы кайсы нерсенин үстүндө ой жүгүртпө, баары тең сени Аллага жетелейт.

Адамдын алсыздыгын төмөнкү маселеде ой жүгүртүү аркылуу билсек болот:

Адамдын денесинде түрдүү системалар, механизмдер бар. Дем алганыбызда өпкөдөгү кан өзүн-өзү тазалайт жана клеткаларга кычкылтек жеткирип турат. Жүрөк болсо өмүр бою тынбай иштейт. Эс албайт. Ар бир органыбыз кез-кези менен эс алат. Бирок, жүрөк эч качан эс албайт. Тагыраак айтканда, жүрөк ар дайым иштеп эң түпкүрдөгү клеткаларды да жандуу кармап турат.

Боорго келе турган болсок, жеген азыктарыбыздан пайда болгон шекерди ченем-өлчөмү менен дененин муктаждыгына карап жиберип турат. Баарын бир учурда жиберсе, анда шекер дене үчүн ууга айланат.

А бөйрөк болсо, денебиздин чыпкалоо системасы....

Дагы канчалаган системалар иштейт. Эч бири адамдын каалоосуна баш ийбейт. Алар жараткандын буйругу менен жаратылгандан баштап өлгөнгө чейин иштешет. Илимпоздор айткандай, ар бир орган өзүнчө бир компьютер.

Эгерде аларды башкаруу бизге берилгенде, алсыз жаныбыз унутуп калат элек же болбосо уктап калат элек. Өзүбүздү өзүбүз жок кылып алмакпыз. Алар биз уктаган учурда да иштешет. Алла Таала алардын иштешин дайыма көзөмөлдөп турат.

Адам акылы түшүнбөгөн нечен сырдуу окуялар бар. Аларды убакыт өткөн сайын сырларын ачкан соң гана түшүнүү мүмкүн болгон. Айланадагы бардык нерсе кемчилдиксиз, түрдүү системалардын жаратуучусу, кудурет жана күчтүн ээси болгон Алла Таала тарабынан жаратылгандыгын айгинелеп, далилдеп турат.

Азирети Мевлана мындай дейт: “Күран Каримди жана Азирети пайгамбардын хадистерин окуудан мурда өзүңдү оңдо. Гүлбакчасынан буркурап жыттанып турган жыттарды сезбей жатсаң, айып бакчада эмес, балким сенин мурдуңда, балким ички дүйнөңдө.”

Миндеген мисалдардан дагы бирин айта турган болсок:

Адам баласы жаратылгандан бери өз бармактарынын учун көрүп эле жүрөт. Бирок, жакынкы күндөргө дейре бармагынын учундагы издердин өзү үчүн гана, бүтүндөй адамзаттын арасынан өзүнө таандык гана мөөр экендигин билбей келген. Бармак издеринин окшош эместигин аныктап изилдеген XIX кылымдарда пайда болгон дактилоскопия деген илим.

Жогоруда өзүбүз жашаган жер планетасынан гана бир канча мисал келтире алдык. Биздин планета учу-кыйырына көз жетпеген галактикалардын арасында чаң сымал көзгө да илинбейт. Ошол кыпындай да болбогон жер планетасынын ичинде кандай гана кооз жаратылыш камтылган.

Алла Таала:

“Алардан сура” деп айтат.

“Силерге асмандан жана жерден ырыскыны ким берет? Угуунарды жана көрүүнөрдү ким башкарат? Ким өлүктөн тирүүнү, тирүүдөн өлүктү чыгарат? Ким баарын башкарат?” – де. Ошондо алар: “Алла”, – дешет. “Анда эмне үчүн Андан коркпойсунар”,– де.” (Юнус, 31)

Керек болсо мушриктер да Алла Тааланы жаратуучу деп кабыл алышкан. Аятта бул тууралуу мындайча баяндалат:

“(Эй, Мухаммед!) эгер алардан: «Асмандар менен жерди ким жаратты?» – деп сурасаң, албетте, алар: «Аларды Ызаттуу, Билүүчү (Алла) жаратты» ,– дешет. (Зухруф, 9)

Шейх Сади: Жүрөгү тунук, акылдуу адамдар үчүн дарактардын бир жалбырагы да Алланы эстеп, тафаккур кылууга жетет. Кайдыгерлер үчүн бүткүл дарактар биригип бир жалбырак боло албайт.

Ушундай кереметтерге да карабай акылсыз инсан кабыл кылгысы келбесе кабыл кылбайт. Пайгамбарлардын мужизаларын өз көздөрү менен көрүп туруп, “бул сыйкырдан башка нерсе эмес”, - деп кабыл кылбагандар сыяктуу эле бүгүнкү күндө да четке кагуу үчүн шылтоо издегендердин саны арбын.

Алардын мындай шылтоолору өздөрүнүн ички дүйнөсүндөгү акыйкатты издөө үчүн токтоно албай жаткан толкундарды токтотууга да алы жетпейт. Анткени, 25 жыл атеисттик көз караш менен жашаган, генетика илиминин профессорлору сыяктуу көптөгөн илимпоздор да акыр аягында Улуу Жаратканды кабыл алып, Ага ишенишкен. Мунун башка жолу жок.

Алардын жаратуучуга ишенбеш үчүн кылган аракеттери адам баласынын жаратылуудагы максатын жана себебин кабыл кыла албагандыктан, ошондой эле, Аллага ыйман келтирип, Анын кулу болууну, Китебинин кулу болууну өзүнө түшүндүрө албагандыктан келип чыккан алсыздыктары деп айтсак болот.

Аныгында, адамдын кадыр-баркы Аллага татыктуу кулдук кылуу менен келет.

Себеби, эмне максатта жаратылганын билбеген адам, бул дүйнөдө мыйзам бузган күнөөкөр сыңары тынчсыздануу менен, кокустан балээге учурап калуудан коркуу сезими менен чочулап жашап өтөт.

Ишенимсиздик жана материалисттик сезимдер күч алган бул доордо бир чети психологиялык оорууларга дуушар болгондордун саны көбөйүп бараткандыгы маалым. Ушул себептен улам жашоо-

Шейх Галиб: Оо адамзат! Өзүңө көңүл буруп карагын. Сен ааламдын, тагыраагы жаратылгандардын каймагысың, маңызысын. Сен бул ааламдын карегисиң.

сунда жыргал жашоону эңсегендер төмөндөгү суроолорду жана жоопторун тафаккур кылып көрсүн.

- Оо адам баласы! Эмне себептен жаратылганыңды ойлон!

- Оо адам баласы! Кимдин мүлкүндө экениңди унутпа, өзүңдү туура алып жүр!

- Оо адам баласы! Бул дүйнөгө эмне себептен келдиң, эмнеге кетип жатасың? Кайда баратабыз?

- Оо адам баласы! Ааламдагы, адамдагы жана Курандагы бардык мужизалар тууралуу терең, баштан аягына чейин ой жүгүртүп көр!

Бийманга келбестен, акыйкатты четке каккан, тафаккур кылбагандардын бар болуусу өзүнчө тафаккур кыла турган маселе. Бул жалган дүйнөдө Алла Тааланын “ал-Мудил” ысымына ылайык, жүрөктөрүнө мөөр басылган, динден адашкан, ыйманга келбеген адамдар кыяматка чейин бар болушат.

Бул мисалдан эмнени байкасаң болот. Тафаккур кылуу үчүн акылдын өзү жетпейт жана туура жолду таап, ыйман келтирүү үчүн жүрөктүн бар болушу аздык кылат. Акыл, жүрөк сыяктуу органдар ортомчу нерселер гана. Хидаятты (туура жолду) Жараткан Алла тартуу кылмайынча органдар ишке жарабайт. Аллага гана сыйынуу, Андан гана жардам суроо керек экендигин мына ушундан билсек болот.

Адамдын өз өмүрү жаратылыш максатын билүү үчүн тафаккур кылуусуна себепчи болууга жетиштүү. Адам төрөлгөн соң балалык чагы анын алсыз кези, андан соң жаштык кез, күчтүү-кубаттуу кез жана артынан кайра эле алсыз кез, анын карылык доору

Албетте, кылымда инсан болбогон (инсан жаралбастан мурда) убакыт да өткөн. (Инсан, 1)

келет. Ушунун баары адамда “мен кайда баратам” – деген суроону пайда кылат.

ИНСАНДАГЫ СЫР

Адам баласы “ахсану таквим” (эң мыкты жан) жана “асфалу саафилийн” (эң төмөн даражадагы макулук), такыбаа жана күнөөкөр сыяктуу түшүнүктөрдүн арасында өйдө-ылдый болуп жашап келген жандуу зат.

Адам, Жараткандын ысымдарын өзү аркылуу таанытууда жаратылгандардын эң жөндөмдүүсү. Чындыгында бүткүл аалам Жараткандын ысым жана сыпаттарына күзгү болуп турат. Тагыраагы, аалам бир күзгү сымал адамга берилген. Адам баласы эгерде тафаккур менен күзгүнү карай турган болсо, андан өзүнүн алсыздыгын, эмнеден жаратылганын жана жаратылышындагы эң негизги максатын көрө алат. Натыйжада:

“Өзүн жаакшы тааныган, Эсин да тааныйт.”

Анткени, пайгамбарыбыздын (саллалаху алейхи васаллам) хадистеринин биринде:

“(Ар кандай көрүнүш же элестерден алыс болгон) Алла Таала Адамды (aleyхиссалам) өз келбетинде жаратты.” (Муслим, Бирр, 115)

Жогоруда айтылган хадисте дененин, сырткы көрүнгөн келбети деген мааниде эмес, руханий, көрүнбөгөн ички дүйнөсү максат кылынган.

Адамдын аты да заты да жок эле. Бирок, Алла Таала бул ааламды жаратты, адамга даярдап берди. Алланын буйругу менен адам баласынын тафаккур кылуусу үчүн Алланын усталыгы, мыктылыгы үлгү катары биз жашап жаткан кичинекей планетада жаратылды.

Адам баласына Алла Таала тарабынан рухтун жиберилиши, анын жер жүзүнө өкүл (халифа) болуп дайыналышы, периштелердин Адамга (*aleyхиссалам*) сажда кылууга буйрук алуулары сыяктуу болуп өткөн акыйкаттар да хадиске ишарат кылып турат. Жараткан Алла мындай дейт:

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ اِنِّیْ جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَةً

“Ошондо Эгең өзүнүн периштелерине: “Мен Жер үстүнө орун басар жаратамын”, – деди.” (Бакара, 30)

فَاِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِیْهِ مِنْ رُّوْحِیْ فَقَعُوْا لَهٗ سٰجِدِیْنَ

“Качан аны жасап бүтүп, ага өз рухумдан² (үйлөп) киргизгенимде, ага сажда кылган абалыңарда ийилгиле!” (Сад, 72)

Улуу Жараткан Алла Таала Азирети Адамга (*aleyхиссалам*) “бүтүндөй ысымдарды” (жаратылгандардын аталыштарын) үйрөткөн. Ал эми адам баласы Раббинен алган бул илим жана артыкчылыкты колдонуу менен жер жүзүндө Алланын өкүлү болуп, аалам китеби жана Куран Каримдин жол көрсөтүүсү менен өзүндө катылган сырларды изилдеп табуу үчүн аракет жасайт. Адам баласынын бул аракети аны “марифатуллахка” (Алла Тааланы таанууга) жакындатат.

Ушул себептерден улам теңирий акыйкаттардын тафсири жана аныктамасы катары Алланын сүйүктүү кулдары, олуя заттар:

“Алла Таала адамдын сыры, ал эми адам Алланын сыры...”, –деп айтышкан. (Фусусул-Хикам котормосу жана шархы, 1-том, 48-б.)

2. Жан.

Болуп жаткан ар бир нерсе тагдырдан...

“...Ага жалгыз жалбырактын түшүүсү да белгилүү. Жердин караңгылыгында жаткан бир үрөн дагы, жашылы да, кургагы да (өнүп, же өсүп турганы, кургаганы да; тирүүсү да, өлгөнү да...) ачык Китепте бар (тагдыр жазылган китепте).” (Анаам, 59)

Өз напсисин жеңе алган ар бир инсан үлгүлүү, мыкты кулк-мүнөздүн ээси болуп саналат. Ошондой эле, бул аалам китебинин маңызы, анын фатихасы (башталышы) жана жаратылыш максаты...

Анткени, сырткы көрүнүшү эт жана сөөктөн турса да ички дүйнөсүндө терең маанилер жатат. Теңирий канчалаган сырлар жана нурлар жатат. Азирети Алиге (*Алла андан ыраазы болсун*) таандык ыр саптарында бул акыйкат тууралуу төмөнкүдөй айтылат:

“Дартыңды өзүң билбейсин, дабасы сенде көрбөйсүң. Өзүңдү алыз көрөсүң, байкасаң эгер, бүтүндөй аалам сенде катылган, аттиң аны билбейсиң.”

Иблис, Азирети Адамдагы (*алеихиссалам*) даанышмандыкты, теңирий сырды көрө албагандыгы үчүн кызгануудан улам ага сажда кылбастан каршы чыккан. Даанышман Мевлана мынтип айткан:

“Өнөрлүү жана илимдүү киши болуу жакшы нерсе. Иблистен үлгү ал, бирок, ага ишенбе! Анткени, Иблис да илимдүү эле. Ал Адам атанын топурактан жаратылганын, анын сырткы келбетин гана көрдү. Адамдын ички дүйнөсүндөгү илахий сырларды көрө алган жок.”

Инсан, качан гана жүрөгүн материалдык, дүйнөлүк нерселерден тазалап, такыбаачылык менен көрктөндүрүп тынчтык менен өмүр сүргөндө гана аң-сезими тафаккур кылууда өнүгүп өсөт.

Адам баласы ушундай даражага жеткен учурда гана Алла Таала менен жакындап, тосулган пардалар ачылат. “Өлөөрдөн мурда

Эволюциянын жактоочулары жаратылыштагы ар бир жандык өз каалоосу жана муктаждыгына жараша өнүгүп өзгөрүүгө учурап келет деп айтышат. Кайсы жандык кыска өмүрдү тандайт эле, же кайсы жандык башка бир жандыктын азыгы болууну эңсейт эле?

өлүү” деген сырга жетишет. Дүйнөлүк арзуулар, мал-мүлккө болгон убактылуу сүйүү, көздүн жоосун алган материалдык нерселердин убактылуу кооздуктары, жалган сүйүүлөр анын көңүлүнөн чыгып кетет. Анын руханий дүйнөсү Жаратканына жакындоо ырахатынын айтып бүткүс даамын татат. Бул ааламда көргөн бардык нерседе жүрөгү Алланы эстетип турат жана Ага болгон жакындыгын, ыйманын күчөтөт. Мындай тафаккур ыймандын эң сонун акычы боло алат.

Бул аалам, мындай даражага жеткен адам үчүн эң мыкты мектеп жана сынак аудиториясы сыяктуу.

ААЛАМ МЕКТЕБИ

Эң кичинекей бөлүкчөдөн тартып эң чоң галактикага чейин баары, Алланын улуулугунун жаратылышта кубулушу, кудуретинин көрүнүүсү жана усталыгынан пайда болгон кооздуктары. Бул көркөм устачылыкты Зия Паша төмөндө мыкты кылып түшүндүргөн:

“Бул аалам китебинин ар бир жалбырагында маърифат (Алланы таануу) илиминин сыр жана даанышмандык кубулуштарынан көптөгөн акыйкат сабагын окууга болот.

Оо Жараткан! Бул дүйнө тафаккур дарыясында чөмүлгөндөр жана теңирдин витриналарын карап сабак алгандар үчүн кандай сонун мектеп.”

Аалам, Куран Карим сыяктуу зор мужизанын деталдуу тафсири. Тактап айтканда Куран сөздөрдөн турган чоң аалам, ал эми аа-

Бүтүндөй адамзаты биригип, ажалы жеткен бир адамдын өмүрүн узартышсын. Дагы бир кылым жашатсын. Мүмкүн эмес! Анын тагдырына жазылган өмүрүнө бир саат да кошо алышпайт. Мүмкүн эмес!

лам сөздөрү жок Куран. Бул акыйкатты башка бир акын төмөнкүчө бандаган:

“Аалам Алла Тааланын эң чоң китеби. Бул китептин кайсы тамгасын окуба, маанисинин “Алла” экендигин көрөсүң. Ааламдагы кайсы затта ой жүгүртпө, сени Аллага жеткирет.”

Шейх Сади айткандай: “Жүрөгү тунук, акылдуу адамдар үчүн дарактардын бир жалбырагы да Алланы эстеп, тафаккур кылууга жетет. Кайдыгерлер үчүн бүтүндөй дарактар биригип бир жалбырак боло албайт.”

Бул аалам акылдуулар үчүн искусство галереясы, акмактар үчүн тамак-аш, дүйнөлүк арзуу!

Тагыраак айтканда, биз жашаган аалам түшүнгөн, акылдуу адамдар үчүн жаратылыштагы кооздуктарды, Жараткандын салтанатын, андагы үлгүсүз сулуулуктарды суктануу менен карай турган галерея. Алланын кудуретине, улуулугуна таң калуу. Акмактар үчүн бул аалам, курсагынын арзуулары менен гана чектелет.

Азирети Мевлананын айтымында бул дүйнөдөгү кереметтерди, кудайдын кудуретин көрбөгөндөр төмөнкү тамсилге окшотот:

“Өгүз Багдатка келиптир. Ортосунан көркөмдүү Тигр дарыясы аккан, бакчалар менен курчалган кооз шаарды баштан аягына чейин кыдырып чыкты. Бирок, көрктүү шаардын кооздуктарынын эч бирин байкаган жок. Ал таштандыда жаткан коон-дарбыздардын кабыктарын гана суктанып карап жүрдү. Көзүнө ошолор гана көрүндү. Алланын кереметтеринин арасынан эч нерсени көрө албаган акмактардын абалы сыяктуу!”

Адам баласы анын үлгүсүн жасай албай турган канчалаган кудайдын кереметтери бар. Мисалы, кой же бир уй. Чөп жейт, суу ичет жана сүт берет! Адам баласы колунан келсе, чөп жана суудан сүт чыгара турган технологияга ээ фабрика курсун. Мүмкүн эмес!

Биз жашаган жер жүзү триллиондогон жылдыздардын арасында орун алган күн системасындагы планеталардын бири. Учү-кыйыры көрүнбөгөн космосту нечен жылдан бери изилдеп келишет. Азыркыга чейин жер планетасы сыяктуу жашоого ыңгайлуу башка эч бир планета табыла элек. Кайсы планета изилденсе, алар же өтө ыссык же өтө суук, же кычкылтексиз же газ каптап турган же жалаң гана таш каптап калган.

Илимпоздордун айтымында бул аалам жаратылгандан бери 13 миллиард жыл өткөн. Адамзаттын барлыгы бул жылдардын акыркы чендерине гана туура келет. Алла Таала мындан да сабак алып тафаккур кылуубузду каалайт. Куран аяттарында мынтип айтылат:

هَلْ أَتَى عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِّنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئاً مَّذْكُورًا

Албетте, кылымда инсан болбогон (инсан жаралбастан мурда) убакыт да өткөн. (Инсан, 1)

Адамдын аты да, заты да жок эле. Бирок, Алла Таала бул ааламды жаратты, адамга даярдап берди. Алланын буйругу менен адам баласынын тафаккур кылуусу үчүн Алланын усталыгы, мыктылыгы үлгү катары биз жашап жаткан кичинекей планетада табият, айлана-чөйрө кооз абалда жаратылды.

Тафаккур кылуунун дагы бир түрү терсинен ойлонуу.

БАШКАЧА ОЙЛОНУП КӨР

Тафаккур кылып көрөлү. Алла Таала кааласа жер жүзүндөгү түрдүү өзгөчөлүктөргө ээ жаныбарларды биз билбеген башка бир

Эгерде өз органдарыбызды башкаруу биздин колубузга берилгенде, алсыз калат элек. Анткени биз унутуп же уктап калышыбыз мүмкүн. Биз уктап жаткан учурда да алар иштеши керек. Аларды жараткан Зат, иштешин да көзөмөлдөп турат.

планетада жаратып коюшу да мүмкүн эле. Бирок, аларды биздин планетада жаратып бергени адам баласынын тафаккур кылуусу жана пайдалануусу үчүн кандай гана чоң нээмат.

Ошондой эле канчалаган жан-жаныбар болгону бир же эки түрдүү азык менен гана азыктанат. Жараткан Эгебиз бизди да ушул жандыктар сыяктуу кылып жаратып коюшу мүмкүн эле. Түрдүү дан-эгиндер, мөмө-жемиштер, эттин, сүтүн түрлөрү жана жашылча-өсүмдүктөрдүн баары Алла Тааланын бизге тартуу кылган белеги.

Ички дүйнөндү ырахатка бөлөгөн ар кандай түстөр, жыпар жыттанган түрдүү гүлдөр; розалар, тюльпандар, күлгүн гүлдөр... Булардын ар бири Жараткандан бизге белек.

Адамзаттын кызматына жараган үй жаныбарлары, мукам үндүү канаттуулар, булбулдар... Анын бизге белеги.

Колдорунда картасы, компасы бардай материктерди аралап жол таап учкан канаттуулар да бизге Анын белеги.

Жүрөгүнө коркуу салган табият кубулуштары, Алланын каарын эстетип турган жырткычтар, уулуу жылан, бөйөн-чаяндар да тафаккур кылуу үчүн Алланын бизге берген нээматтары.

Эгерде Улуу Жараткан жер планетасы менен күндүн айлануу багыттарын жана аралыктарын мыкты деңгээлде ченеп жайгаштырбаганда, жер шары 23,5 градуска ийилген абалда болбогондо, төрт мезгил кезеги менен орун алмашпайт болчу. Жараткан койгон экологиялык тең салмактуулук деп ушуну айт...

Эгерде жердин айлануу ылдамдыгын ченеп жаратпаганда, күн жана түн биздин муктаждыгыбызга жараша биринин артынан

Этин жеп, сүтүн ичкен, пайдасы тийген жаныбарлар бизге эч качан каршы чыгышпайт. Сараңдык кылып бизден эч нерсесин аябайт. Килейген пилди жаш бала да жетелеп башкара алат. Аларды адамдын кызматына сунган ким? Бизге кызматчы жаратпаганда эмне болмок?

бири келбейт болчу. Жалаң күн же жалаң түн бойдон калышы мүмкүн эле. Жерге жакын жайгашкан, жердин спутниги аталган айдын өтө жай айлануусу, анын дайыма бир бетинин бизге көрүнүп арткы бетинин көрүнбөй караңгы калышына себепчи болуп келет.

Ушул нерселерди тафаккур кылуудан да алсыз калгандыгыбыз үчүн, Алла Таала бизге Куранда мындай деп буйурат:

“Аларга: “Көрдүнөрбү: Эгер Алла силерге Кыйамат күнүнө чейин түбөлүктүү караңгылык кылып койсо, аны жарык кылып берээр кудайыңар ким? Укпайсыңарбы³”, – деп айт⁴.

“Көрдүнөрбү: Эгер Алла силерге Кыйамат Күнүнө чейин түбөлүктүү күндүз кылып койсо, Алладан башка силерге дем алдыруучу түндү жарата турган кудайыңар кайсы? Көз жүгүртпөйсүнөрбү⁵”, –деп айт.” (Касас, 71-72)

Эч бир күнүбүз ансыз өтпөгөн тузсуз суулардын ордуна океандын туздуу суусундай болуп, көктөн жааган жаан суусу да туздуу болушу мүмкүн эле.

Жараткан Эгебиз кереметтүү тазалоо системасы аркылуу сууларды тазалады. Бак-дарактар аны менен жанданды, жашылданды. Ошону менен эле бирге, жер астындагы тонналаган түрдүү минерал заттарга бай сууларды бизге тартуулады.

3. Пайгамбардын сөзүнө дыкат көңүл бур. Ошондо балким акылыңардын көзү ачылмак...
4. Алла Таала сүйүктүү пайгамбарыбыз Мухаммедге (а.с.) айтып жатат
5. Алла Таала жаратып, силерге кызмат кылдырып койгон айлананаңардагы сансыз белгилерге

Бул жалган дүйнө үчүн жаралган денебиз ажал алдында чыйпылыктап жатканда, муктаждыгыбызга жарабаган алган пайдасыз илимибиз, маалыматтарыбыз бизге жардам бербейт.

ШҮГҮР КЫЛСАК БОЛБОЙТ БЕЛЕ?

Алла Таала Өзүнө шүгүр кылып, тафаккур кылуубуз үчүн бизден сурайт:

Ичип жаткан суунады көрдүнөбү? Булуттан аны силер түшүрдүнөбү, же Түшүрүүчү Бизби?! Эгер кааласак аны ачуу кылып коймокпуз. Эмне, шүгүр кылбайсыңарбы? (Ваакиа, 68-70)

Суу өз нугунда ага берет, топурак аны өзүнө сиңирет. Жердин адам баласы жете албаган кабат кабат төмөнкү катмарлары да бар. Андан төмөнү чок. Көктөн жаан болуп түшкөн суу жок болуп кетпейт. А жок болуп кетсе эмне болмок?

Алла Таала бизге эскертет:

“Биз асмандан өлчөм менен жаан жаадырып, аны жерге жайгаштырабыз. Биз аны токтотуп да койо алабыз.” (Муминуун, 18)

Жараткан башка бир аятында бизден сурайт:

“(Аларга): «Айткылачы, эгерде силердин суунар куруп калса, ким силерге аккан суу келтирет?» – деп айткын” (Мулк, 29)

Ошондой эле, Алла Таала сууга дагы бир өзгөчөлүк берди. Кемелер менен суу үстүндө сүзүү мүмкүнчүлүгүнө ээ болдук. Сууга мындай өзгөчөлүк бербей койушу да мүмкүн эле.

Башка бир аятта мындайча буюрулат:

“Ошондой эле, Алла жаңы эт жешиңер жана кооз нерселерди тагынууңар үчүн деңизди (силерге) багындырып койду. Алладан ырыскы издешиңер үчүн кеме сууну жиреп бара

Бизге мөмө-жемиштерин тартуу кылган, жагымдуу жыттары менен бизди ырахатка бөлөгөн өсүмдүктөр дүйнөсү да фотосинтез өзгөчөлүгү менен жашап келет. Алла Таала аларга фотосинтез сыпатын бербегенде эмне болмок? Тоо-таштан гана турган кургак чөл сымал планета болсо эмне кылмак элек?

жатканын көрөсүң. Балким (Аллага) шүгүр кыларсыңар.”

(Нахл, 14)

Деңизге кичинекей таш ыргытсаң ошол замат түбүнө чөгүп кетет. Бирок, тонналаган салмагы менен канчалаган кемелер суунун үстүндө сүзүп жүрүшөт. Улуу Жараткан Алла тарабынан сууга берилген бул өзгөчөлүктүн натыйжасында, тагыраагы тыгыздыгына караганда жеңилерээк болгон нерселерди жогору түртүү күчүнүн айынан кемелерди суу үстүндө сүзүүгө ыңгайлуу кылып жасоо мүмкүн.

Акыркы заманбап технологиялардын баары табияттан үлгү алуу менен жасалып келет эмеспи. Мисалыга айта турган болсок, алгачкы болуп учакты ойлоп тапкан Райт (Wright) бир туугандар, канаттуулардан үлгү алышкан. Канчалаган техниканы өзүндө камтыган, мыкты деп аталган учактар да канаттуунун копиясы саналат.

Кыска аралыкта учкан чакан учактар таранчыдан үлгү алса, алыска учкандары турна сыяктуу алыс жактарга чейин уча алган канаттуулардан үлгү алып жасалган.

Ой жүгүртүп көрөлү. Канчалаган акылдуу, зээндүү инсандар окуган билгендерин муундан муунга өткөрүп келе жаткан чакта да бир учуру келип, канаттуудан үлгү алып учак жасоо үчүн да миңдеген жылдарды талап кылды. Бирок, ар бир канаттуу жумурткадан чыккандан баштап көп убакыт өтпөй эле эч кандай жардамсыз, табиятынан алган илхам менен учуп кетет. Куранда мынтип айтылат:

Биз дем алган абадагы кычмылтек жана азоттун көлөмү ылайыктуу. Биз жашаган ар бир жерде аба жетиштүү жана ылайыктуу. Абанын көлөмү аз болсо эмне болмок? Адамдар аба издеп ары-бери чуркайса, кычкылтек азайып кетти деп ар жерден издеп жүрүшсө эмне болмок?

“Алар асман мейкиндигиндеги учкан куштарды көрүшпөй жатышабы? Аларды Алла гана кармап турат! Чындыгында, ушунда да ыйман келтирген коом үчүн белгилер бар.” (Нахл, 79)

Чымын-чиркейлердин канаттарындагы Жараткан тарабынан жайгаштырылган өзгөчөлүктөргө, аны колдонууга технологиянын күчү али жете элек. Адам туурай алгыс, үлгүсүн жасай алгыс дагы нечендеген теңирдин кереметтери табиятта катылган. Кадимки эле койду мисал келтирели, же болбосо уйду, айырмасы жок. Чөп жейт, суу ичет жана бизге аны сүт кылып берет. Кана, адам баласы чөп жана суудан гана сүт чыгара турган фабрика курсунчу! Мүмкүн эмес!

Дем алабыз. Биз дем алып жаткан абадагы кычкылтек жана азоттун өлчөмү бизге ылайыкташтырылган. Жашоо-тиричилик жүрүп жаткан ар бир жерде абанын көлөмү бирдей.

Бирдей болбогондо эмне кылмак элек? Кычкылтек азайып кетти деп, кычкылтеги көбүрөөк жер издеп, ары чуркап, бери чуркап калсак эмне болмок?

Мөмө-жемиштеринин түрүн тартуу кылган, жагымдуу жыттары менен бизди ырахатка бөлөгөн өсүмдүктөр дүйнөсү да фотосинтез өзгөчөлүгү менен жашылданып жашап келет. Алла Таала аларга фотосинтез сыпатын бербегенде эмне болмок? Тоо-таштан гана турган кургак чөл сымал планета болсо эмне кылмак элек?

Өсүмдүктөрдүн да жаныбарлардын да өмүрү биз үчүн ой жүгүртүүгө мисал болуп бере алат. Кээ бир өсүмдүктөр бир мезгил гана жашаса, мисалы, зайтун дарагы миң жылдарга чейин жашай берет.

Бул ааламдагы ар бир кыпындай болгон нерсе да руханий дүйнөсү Аллага жакын, олуя адамдар менен баарлашат. Жаратылган ар бир зат сырткы көрүнүшү аркылуу ички дүйнөсүн баяндап турат. Албетте муну түшүнгөнгө...

Ошондой эле бир апта гана өмүрү бар көпөлөктөрдүн жанында бир кылым жашаган ташбакалар да бар. Бал аарысы 45 күн гана жашайт жана ошол убакыттын ичинде өз милдетин толук аткарат. Кандай гана таң калаарлык тартип, табияттагы тең салмактуулук...

Кээ бир жандыктар акырындык менен чоңойсо, аларга жем болуп берген башка жандыктар бат чоңойуп кыска жашайт. Бул да болсо Алла Тааланын даанышмандыкты камтыган жаратылыш сырларынан бири.

Ар бир жаратылган жандыктын ааламга келиши белгилүү бир убакытка жайылган же этаптарга бөлүнгөн. Антпесе, элестетип көрөлү, кандай гана жаныбардын бир түрү бир эле учурда баары келип жашап өтө турган болсо, жер жүзү аларга жетмек эмес. Тардык кылат. Ошондой эле аларды камсыз кыла турган азык да жетишээрлик болушу керек. Демек, миллиондогон жылдардан бери жер жүзү өзүнүн сыйымдуулугунан эселеп көп жандууга конок үйү катары батырып келет.

Жандуу заттардын жер жүзүндө аймактарга карап таралышы жана көбөйүшү сыяктуу нерселердин баары Алланын мыйзамына ылайык чектелген. Мисалы, чынар теректер жыл сайын миллиондогон уругун айланага таратуу үчүн жүн сымал парашюттары менен алыс жерлерге чейин шамалдын жардамы менен учуп бараары маалым. Эгерде чынар теректен учуп айланага тараган ар бир уругунан бир чынар өсүп чыкканда кыска убакытта жер бетин өсүмдүктөрдүн бир гана түрү, чынар теректери каптап кетмек. Биз жашаган планета аларга тардык кылмак. Бир гана чынар терек эле эмес, ар бир жандуу зат үчүн ушул мисалды берсек болот.

Бул ааламда жаратуучусуна далил болбогон эч бир зат жок. Алардын ар бири жараткан Улуу Алла Таалага ишарат кылып турат. Анын мөөрүн ташып жүрүшөт. Жада калса, ар бир бармак изи дагы...

Тездик менен көбөйгөн жаныбарлар да бир учурда дүйнөнү каптап кала албайт. Анткени, алар менен азыктанган башка жаныбарлар бар. Тең салмактуулук ар дайым сакталып турат.

Бул тең салмактуулукту ким сактап турат? Мындай караганда эч бир токойдун, деңиздердин же тоолордун көзөмөлдөөчүсү жок көрүнөт. Бирок, алардын ар бири Алла Тааланын көзөмөлүндө өз ара бири-бири менен айкалышкан абалында миллиондогон жылдардан бери жашап келет. Баары Жаратканга баш ийген абалда...

Көпөлөк “эмне себептен мен бир жума жашайм, а ташбака бир кылым жашайт”, - деп наалыбайт. Ыраазы болуп жашайт. Бизге эт-сүт берип келе жаткан эч бир жаныбар сараңдык кылып аз берип же бербей койбойт. Бир карасаң, килейген пилди жаш бала жетелеп жүрөт. Аларды адамга баш ийдирген, адазаттын кызматына тартуу кылган ким?

Ал жаныбарларды бизге баш ийдирип койбогондо эмне кылмакпыз?

“Кокустан жаралды” деген пикирге ишенгендердин айтымында, айланадагы жаратылган заттардын баары чөйрө шарттарына ылайык өз каалоосу жана муктаждыктарына карап өзүн-өзү өнүктүрүп, калыптанып, тажрыйба ашырып келет экен. Акылга сыйбаган теория.

Ойлоп көрүнүз. Кайсы жандуу зат өзүнө кыска өмүр тандап, ага ыраазы болуп жашайт? А кайсы жандуу өз каалоосу менен башка жандууга азык болгусу келет?

Колунан келсе, адамзаттын баары биригип ажалы жеткен адамга дагы бир кылым өмүр кошушсун. Мүмкүн эмес! Белгилен-

Шейх Саади мындай дейт: “Куран жана сүннөттөн далил алып келсең да түшүнбөгөн акмакка бериле турган эң мыкты жооп – унчукпай койуу.”

ген ажалдан ашыкча бир саат да кошо алышпайт. Анткени ар бир жүрүп жаткан жараян Жараткан Алланын гана колунда.

“...Ага жалгыз жалбырактын түшүүсү да белгилүү. Жердин караңгылыгында жаткан бир үрөн дагы, жашылы да, кургагы да⁶ ачык Китепте бар⁷.” (Анаам, 59)

Жараткан Улуу Зат бизге мындай деп эстетет:

“Чын эле силер асмандар менен жердегилерди баш ийдиргендигин жана силерге жашыруун да, ачык да өз жакшылыктарын толук кылып бергенин билбединерби? Адамдардын арасында ал тууралуу илими жана жол көргөзгөнү, нурдуу⁸ китеби жок болуп туруп Алла тууралуу талашкандар бар.” (Лукман, 20)

КЕРЕМЕТТҮҮ АК КАР

Кыш мезгилинде жердин бетин каптап аппак кар жаайт. Түнү узун кыш күндөрүндө караган кишинин жан дүйнөсүн жыргаткан кооз көрүнүштөрдү пайда кылып, жаңы келген келиндин бөлмөсүндөй болуп жаратылышты өзгөчө көрккө бөлөйт.

Эгерде жааган кардын түсү кан сыяктуу кызыл болуп калса, же кайгы-капа, азаны эстеткен кара түстө болсо, адамдын психологиясы бузулуп, жашоонун кызыгы калмак эмес.

Кардын астында калып, топурактын койнунда сууктан сактанган нечен жандыктар тоңуп өлүп калбастан кайрадан жаз кел-

6. Өнүп, же өсүп турганы, кургаганы да; тирүүсү да, өлгөнү да...

7. Тагдыр жазылган китепте

8. Жол көрсөтүүчү.

Чыныгы ыйманга ээ болгон, анын даамын таткан ар бир жан, жок жерден кумурсканы өлтүрүп же бир гүлдү жулуп ала албайт.

генде жанданып киришет. Эрте жазда кар ээрип, айлана жашылда-на баштаган учурда курт-кумурскалардын өлүктөрү жайнап калбайт.

Кыш мезгилинде өсүмдүктөрдүн көпчүлүк бөлүгү кургап турган кезде, кар толук ээрип кете электе астынан жарып чыккан байчечекейлер Алла Тааланын кудуретинин чексиздигине ишарат кылат.

“Ал, бардык нерсеге кудуреттүү!”

Башка гүл болсо бат эле соолуп, үшүк алып кетмек. Бирок, байчечекейлердин суукка чыдамдуулугу Улуу Жараткандын үлгүсүз өнөр ээси экендигинин белгиси. Чөлдөгү суу кампасы болгон кактустар да Анын устачылыгына далил болуп турат. Ар мезгилдин өзүнө жараша кооздугу, ыссыгы, суугу бир башка...

Улуу Эгебиз чексиз кудурети менен бизге ар тараптуу ой жүгүртүп, тафаккур кылууга мүмкүнчүлүктөрдү жаратып берип жатат. Кээде дубалдын кычыгынан же таштын ичинен инжир көчөтүнүн өсүп чыгып мөмө бериши, мусулмандын үмүтсүздүккө кабылбашы үчүн сабак ала турган керемет көрүнүш. Демек, адам баласы бул жашоодо себептерге таянып, алардын жардамы менен аракет кылуусу керек. Ошондой эле, Аллага тобокел кылган кезде, Анын жардамы эң мүмкүн эмес учурда да жетип келет!

Кээ бир гүлдүн түрлөрү бар, деңиз деңгээлинен өтө бийиктиктерде да өсүп гүлдөй берет. Кээ бир мөмө-жемиштер белгилүү гана климатка ылайыкташтырылган. Географиялык абалдарга жараша ар бир аймактын өзүнө таандык мөмө-жемиш, жер-жемиште-

“Эгең көлөкөнү кантип узартканын көрбөдүңбү? Эгер ал кааласа аны өзгөртүүсүз кылып коймок. Андан соң биз Күндү анын көрсөткүчү кылып койдук.” (Фуркан, 45)

ри бар. Булардын баары адам баласына тартуу кылынган. Ар биринде өзүнчө сырлар катылган...

Кичинекей уруктан көчөткө, көчөттөн чоң бакка айланган кайсы бир мөмөлүү даракты элестетели жана тафаккур кылып көрөлү:

Бул дарактын ар бир мезгилге жараша жыл сайын кайталанып турган программасы бар. Өзүнө жараша календары бар. Сырттан караганда көзүбүзгө отун гана болуп көрүнгөн бул дарактын ичинен компьютер жайгаштырылгандай. Баарын башкарып, көзөмөлдөп турган атайын башкаруу системасы бар сыяктуу. Ал жерден берилген буйруктар кемчилдиксиз, тынымсыз аткарылып жаткандай сезилет.

Ар бир дарак мезгилге карап убагы келгенде алгач гүл ачат. Ар кыл түскө бөлөнүп, жыпар жыттарын айланага чачкан гүлдөрү менен адамдарга эрте жазда берекенин сүйүнчүсүн алып келет. Гүлдөгөн соң акырындык менен жалбырактарын чыгарат. Жашыл түстүн ар кандай түрү менен бөлөнгөн дарактар бизге өзгөчө кооздук тартуулайт. Жалбырактар фотосинтез жараянынын күч булагы. Ошол эле учурда майда курт-кумурскалардын азыгы жана кимдир бирөөлөргө көлөкөсү менен кызмат кылат. Гүл ачкан жерден көп убакыт өтпөй мөмө бышып жетилет. Бир эле топурак, бир эле суудан азыктанса да даамы, өңү-түсү, бүтүндөй өзгөчөлүктөрү бири-бирине окшобойт. Дарактын тамырларынын учунда топурактын суусун соруп, бутактарынын учуна чейин жеткирип берген атайын соргуч жайгаштырылгандай иштейт.

Мөмө-жемиштердин ар биринин ар башка өзгөчөлүктөргө ээ кабыктары болот. Кээ бири катуу сөөктөй болсо, кээ бири жука

“Көзүңдү берсең, сага мал-мүлк берейин”- десе, кайсы адам бул сунушка ыраазы боло алат? “Кулагыңды бер, дүлөй бол. Ал сага мал-мүлк!”- десе, ким угуу нээматынан баш тарта алат?

желим сымал. Алар ичиндеги мөмөнү ысык-сууктан коргоп турган термостун ролун аткарат.

Анткени, мөмө-жемиштер кабыгы аарчылган соң көпкө турбайт. Саргарып же карарып кетет, даамы бузулат. Аны муздаткычта же атайын коргоочу заттар менен гана коргоого мүмкүн. Ал эми кабыгы менен турганда көпкө чыдашат. Буларды таза акыл менен тафаккур кылган сайын Жараткандын жаратылгандарга каткан сырларын көрүүгө мүмкүн.

Мөмө-жемиштердин көпчүлүгү кийинки жашоосун өз уругунун ичинде ташып келет. Ордуна жылалбаган, кыймылсыз турган дарак, өз тукумун бизге мөмөсүн тартуу кылуу менен улантып келет. Мына ушул таң калыштуу программаны кенедей урукта камтыган, аны ишке ашырган ким болушу мүмкүн?

Жараткандын сансыз нээматтарын тафаккур кылууну уланталы:

Эң жөнөкөй көлөкөнүн кандай пайдалуу нээмат экенин эч ойлонуп көрдүкпү?

Алла Таала мындай дейт:

أَلَمْ تَرَ إِلَى رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ
سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسُ عَلَيْهِ دَلِيلًا

“Эгең көлөкөнү кантип узартканын көрбөдүңбү? Эгер ал кааласа аны өзгөртүүсүз кылып коймок. Андан соң биз Күндү анын көрсөткүчү кылып койдук.” (Фуркан, 45)

Алла Таала азыркы учурда өз нугунда айланып турган күн системасынын бир багытта айлануу өзгөчөлүгүн жаратпай, же

Эй инсан! Сени өзүңдүн Жоомарт Эгең эмне түрткү болуп, азгырды? Ал сени жаратып, анан сага келбет берип, тегиздеди эле. Ал сени өзү каалагандай келбетте курады. (Инфитар, 6-8)

башка галактикаларда жана системаларда кездешкендей эле, күн системасынын борборунда бир эмес эки жылдыз (күн) кылып жаратып койгондо, же болбосо, жер бетинде көлөкөсүн түшүргөн бир да дарак жана башка ушул сыяктуу нерселер жок болуп, бозоргон чөл сыяктуу кылып жаратып койгондо, бир эле адам баласы эмес, бүтүн жан-жаныбар көлөкөгө зар калмакпыз.

Бул айтылгандар менен бирге өз дене түзүлүшүбүздү да тафаккур кылууну эстен чыгарбайлы.

КӨРҮҮ ОРГАНЫ

Көз алмасынан жана анын жардамчы аппараттарынан турган көрүү органыбыздын салмагы 5 грамм (7-8 граммга чейин деп да айтылат). Көзүбүздүн негизги бөлүгү майлардан турат. Кереметтүү көрүү органыбыз ачык турган учурда айлананы токтобостон сүрөткө тартат жана мээдеги эске жиберип сактап турат. Биз мээде сакталган сүрөттөрдү кез кези менен ачып эстеп турабыз, көз алдыбызга келтиребиз.

“Көзүңдү берсең сага дүйнө, мал-мүлк берейин” - десе, кайсы адам бул сунушка ыраазы боло алат? “Кулагыңды бер, дүлөй бол. Ал сага мал-мүлк!” - десе, ким угуу нээматынан баш тарта алат?

Бизге берилген мынча нээматка бир чети кубансак, бир чети булардын сурагын бере турган күндү эстеп, тафаккур кылып туруубуз керек. Себеби, ар бир нээматтын бир наркы болот. Ал - шүгүр кылуу. Шүгүр – бул бизге берилген нээматты Алланын ыраазычылыгын гана максат кылып колдонуу дегендик. Төмөнкү аятта мындайча баяндалат:

Алла силерди энеңердин курсагынан эч несре билбеген абалда чыгарды да, силерге угуу, көрүү жана ойлоо жөндөмдөрүн берди. Балким шүгүр кыларсыңар.
(Нахл, 78)

“Алла силерди энеңердин курсагынан эч нерсе билбеген абалда чыгарды да, силерге угуу, көрүү жана ойлоо жөндөмдөрүн берди. Балким шүгүр кыларсыңар.” (Нахл, 78)

Алллага шүгүр кылбаган, тагыраагы берилген нээматты максатына ылайык колдонбогон, көзүн жана кулагын максатына ылайык колдонбогондор үчүн акыретте өтө оор сурак бар. Сурагын бере албаган нээматтарыбыз башыбызга балээден башка эч нерсе алып келбейт. Куран аяттарында да буюрулат:

“Биз силерди жөн эле (ойноп) жаратып, силер Бизге кайра кайтпайбыз”, – деп ойлонуңарбы?” (Муминуун, 115)

“Пенде өзүн кароосуз⁹, таштап салынган деп ойлойбу?” (Кыйамат, 36)

“Биз асмандар менен жерди, алардын арасындагыларды ойноп жаратканыбыз жок.” (Духан, 38)

Эй инсан! Сени өзүңдүн Жоомарт Эгене эмне түрткү болуп, азгырды? Ал сени жаратып, анан сага келбет берип, тегиздеди эле. Ал сени өзү каалагандай келбетте курады. (Инфитар, 6-8)

Бир жагынан алып караганда бул дүйнөгө көзү азиз же кулагы дүлөй абалда келген киши, эгерде күнөө баткагына малынбай, жаралган абалына өкүнбөй же Жаратканга наалыбай бул дүйнөдөн өтсө, бизге мүмкүнчүлүгү чектелген киши катары көрүнсө да, чындыгында алар кутулгандар деп айтсак жаңылышпайбыз. Бул кишилер акыретте мындай деп сүйүнүшөт: “Жакшы эле көзүм

9. Эч бир милдет жүктөлбөй эле

“Биз силерди жөн эле (ойноп) жаратып, силер Бизге кайра кайтпайбыз”, – деп ойлонуңарбы?” (Муминуун, 115)

азиз, кулагым дүлөй болгон экен. Күнөөлөргө батпадым. Жаратканга миң шүгүр!”

Көрүү функциясы берилбеген кишинин башка бир сезиминин катардагы адамдарга салыштырмалуу дагы күчтүү болушу - Алланын ырайымы. Мисалы, көзү көрбөгөн сокурдун башка сезүү органдары көзү көргөндөргө салыштырмалуу алда канча күчтүү иштейт. Бул да болсо Жараткандын чексиз кудурети жана беришенидиги болсо керек.

Байлык да кедейлик да ушул сыңары. Эгерде жакыр жашаган киши Алла Таалага наалыбай, жашоосуна ыраазы болуп, шүгүр кылып өтсө, ага түбөлүк бейиште байлык тартуу кылынат. Ошол эле кедей киши бул дүйнөдө бай болсо, балким напсинин арзууларына моюн сунуп, байлыгына таянып туура эмес жолго түшүп кетиши толук мүмкүн. Натыйжада, акыретте түбөлүк бейиш жашоосунан куру калышы турган нерсе. Куран Каримде аты өткөн Карун жана Белъам бин Баъуура сыяктуулар буга ачык мисал болуп берет. Албетте, бул иштин терси болушу да мүмкүн. Тактап айтканда бай жашагандын баары эле напсиге баш ийип калып, азгырылып кетпеши мүмкүн.

Кыскасы, ар бир момун мусулман өз жашоосуна, тагдырына ыраазы болуп, берилген нээматтарга канаат кылып жашоосу керек. Бул жашоо ал адам үчүн түбөлүк жыргал жашоого барууга мүмкүнчүлүк. Ар бирибиз сабыр, шүгүр жана Аллага моюн сунуп гана жашоого аракет кылышыбыз зарыл.

Башка бир Куран аятында төмөнкүдөй баяндалат:

“Пенде өзүн кароосуз, таштап салынган деп ойлойбу?” (Кыйамат, 36)

“Биз асмандар менен жерди, алардын арасындагыларды ойноп жаратканыбыз жок.” (Духан, 38)

“...Силер эмнегедир жаман көрөсүнөр, (бирок) ал силер үчүн жакшы. Силер кандайдыр-бир нерсени жакшы көрөсүнөр, (бирок) ал силер үчүн жаман. Алла билет. Силер билбейсиңер.” (Бакара, 216)

Пайгамбарыбыздын (*саллаллаху алейхи васаллам*) хадисте-ринин биринде мындай деп айтылган:

“Момун кишинин абалына суктанып, ага таң калса болчудай. Анткени анын жашоосунун ар бир учуру ага жакшылыктан башканы алып келбейт. Мындай өзгөчөлүк бир гана момун мусулман-да болот.

Мусулман адам, кубанса шүгүр кылат. Бул ага жакшылык гана алып келет.

Кандайдыр бир кырсыкка кабылса сабыр кылат. Бул да ага жакшылык гана алып келет.” (Муслим, Зухд, 64)

Бул “маърифатуллах” даражасынан өз ордун тапкан, туу чоку-га жеткен жүрөк тууралуу. Наадандыкка толгон жүрөктөрдүн мындай кооз көрүнүштү түшүнүүсү мүмкүн эмес.

Ааламдарды жараткан Улуу Зат бизди башка бир жандык кылып жаратып койсо эмне болмок?

АНЫН БЕРЕКЕСИ

Жогоруда айтылгандар тууралуу терең ой жүгүрткөн киши гана Жараткандын бизге кандай гана тафаккур кылуу мүмкүн-чүлүгүн тартуу кылганын түшүнө алат. Бул мүмкүнчүлүктү жан

Жер планетабыздын ички түзүлүшү кызыган чоктой, асманыбыздагы күн да алоолоп жанган оттой... Алла Таала бизге эки оттун ортосунда жылуу жумшак жашоо тартуу кылды. Адам баласы шайтандын жана өз напсисинин аз-гырыктарынын арасында ички дүйнөсүн тарбиялап, “маъ-рифатуллахта” алдыга умтулган сайын шайтандын жана напсисин шыбыраган азгырыктарынан кутула алат.

дили менен сезе билген киши канчалык шүгүр келтирсе да аздык кылат. Анткени бул Жараткандын пенделерине арнаган белеги.

Бул дүйнө канчалык кыйын, оор түйшүктөргө толо болбосун, Алла Таала аны адам баласынын кызматына тартуу кылган. Куран Карим бул тууралуу мындай дейт:

“Ошондой эле, Ал Өзү тараптан силер үчүн асмандар менен жердеги бардык нерселерди силерге багындырып койду. Чындыгында, ушуларда ой жүгүрткөн эл үчүн белгилер бар.”

(Жаасия, 13)

Мындай эбегейсиз, кооз жаратылыштын алдында ар бир мусулман терең тафаккурда жана Анын нээматтарына ар дайым шүгүр кылган абалда болуусу керек. Бул дүйнөнүн бизге багындырылып берилиши биздин сыноодо экенибизди ачык-айкын баяндап турат.

Алла Таала ар дайым бизди тафаккур кылууга үндөп келген:

“Ырас эле алар төөнүн кандай жаратылганын карашпайбы?! Асмандын кандай көтөрүлүп турганын, тоолордун кандай кадалып койулганын, Жердин кандай төшөлгөнүн...” (Гаашийа, 17-20)

Төөнүн дене түзүлүшү чөлдүн климатына ылайык жаратылган. Алла Таала уюлдарда, океандын түпкүрүндө, аска-зоолуу чокуларда, ар биринде ошол жердин географиялык шарттарына чыдамдуу келген жандыктарды жараткан. Алардын ар бирин эң кооз абалда жараткан.

Биз дем алып жаткан кычкылтек бул ааламдын бардык эле жеринде жок. Жер планетасын курчап, андан алыстап кетпей турган

Аалам – Ыйык Курандын ачык айкын тафсири деп айтсак да болот. Же болбосо, Куран сүйлөмдөрдөн куралган аалам, ал эми аалам – сүйлөмсүз Куран.

кычкылтектин көлөмү 21%ды түзөт. Эгерде бул өлчөм тең салмактуулугун жоготсо, жер жүзүндө жашоо мүмкүн болбой калат.

Бул планетанын канчалаган кереметтерин байкабасак да, анда жыргап жашап келебиз. Чындыгында, алып карай турган болсок, жердин ички катмарында алоолоп жанган лава океаны чалкып жатат. Жер титирөөлөр жана вулкандар ички катмарда чалкып жаткан лава океанынын акыйкатынан кабар берип турат. Ошентсе да, анын үстүңкү катмарында жашоону мүмкүн кылган, жерге казыктай кагылган аска-зоолорду жараткан Затка миң шүгүр кылсак аз. Ар дайым жылуулук тартуулап, нурун чачып турган күн планетасын да унутпайлы.

КӨКТӨГҮ АЛООЛОНГОН ОКЕАН

Күн менен Жердин аралыгы 150 миллион километрди түзөт. Бул аралык жарыктын тездиги менен өлчөнгөндө да (нурдун тездиги 300 000 км/сек.) араң сегиз мүнөттө жетүү мүмкүн. Күн системасындагы жана андан сырткары галактикаларды, жылдыздарды, алардын аралыгын өзүнөр ойлонуп, эсептеп көргүлө.

Күн планетасы болжол менен 5 миллиард жашта деп айтышат. Ичинде атомдук электр станциясы бардай, энергиясын өзүнүн ичинен өндүрүп жанып турат. Күндүн көлөмүн элестетүү үчүн төмөнкү мисалды берели. Күндүн ичине жер планетасынан 1 300 000 даана батат. Анын сырткы катмарынын температурасы 6 миң градус. Ал эми ички катмарынын температурасы 15-20 миллион градуска чейин жетет.

Ааламдын акырындык менен кеңейип жатканын адам баласы акыркы кылымдарда гана түшүнүп жетти. А бул тууралуу 14 кылым мурда айтылган:

“Биз Асманды өзүбүздүн кубатыбыз менен көтөрдүк¹ жана Биз аны кеңейтүүчүбүз²” (Зарийат, 47)

Демек, жер планетасынын ички катмары өзүнчө алоолонгон океан болсо, күн көктөгү алоолонгон океан. Бул эки алоонун ортосунда Алла Таала бизге жылуу жумшак жашоо тартуу кылды. Адамзат напсиси жана шайтандын азгыры менен күрөшүп, ички дүйнөсүн, руханиятын көтөрүп “маърифатуллахка” карай канчалык жакындаган сайын шайтандын жана напсинин шыбыраган азгырыктарынан алыстап, жамандыктардан коргонот.

Фотосинтез жараянынын жардамы менен өсүмдүктөр, гүлдөр жана мөмө-жемиштер ырыскы болуп бизге тартуу кылынды.

Күн планетасы өзүндө секунд сайын 564 миллион тоннага жакын суутек, абдан күйгөндүктөн 560 миллион тонна гелийге айланат. Ал эми 4 миллион тонна кайда кетти? Ал жарыкка жана жылуулукка айланып айланасына тарап кетет. Ушунун натыйжасында жерде жашоо жүрүп келет.

Айланага тарап кетип жаткан энергияны эсептей турган болсок, 1 секундада 4 миллион тонна жана минутасына 240 миллион тонна затты айланасына таратып жок кылып жатат. Ошентсе да, күн жаралгандан тартып азыркы күнгө чейин жоготкон энергиясынын жалпы көлөмү 5 миңден бири гана.

Күндүн нуру бүтүндөй системага бирдей жарыктык бербейт. Зым аркылуу көрүнбөй келген энергия лампага жеткенде жарыгын чачкан сыңары, күндүн нуру жерге чейин келип, атмосферага тийгенде лампа сыяктуу жер жүзүнө жарыктык берет. Ошол эле учурда жарыктык менен бирге бүтүндөй жандууга жылуулук да таратат.

Күндүн ылдамдыгы саатына 720 км тездик менен белгисиз тарапты көздөй жылып барат. Күн системасы Саманчынын жолу галактикасынын ичинде орун алган 200 миллиарддан ашуун жылдыздардын бири гана.

Жарыктык жана жылуулук тартуу кылган күндүн нуру жал-
быракка тийип, анын жандануусун, деңизге тийип суусунун буу-
ланып жаан булуттарына айлануусун камсыз кылат.

Күн саатына 720 км ылдамдык менен белгисиз тарапты көздөй
жылып барат. Күн системасы Саманчынын жолу галактикасынын
ичинде орун алган 200 миллиарддан ашуун жылдыздардын бири
гана. Алла Таала бул белгисиздикти Куран аяттарында төмөнкүчө
баяндаган:

**“Жылдыздардын ордуларына ант! Эгер билсеңер, бул,
чындыгында – Улуу ант!”** (Вакиъа, 75-76)

Улуу Жараткандын эбегейсиз кудурет ээси экендигин биздин
акылыбыз деңгээлине жараша гана кабыл алат.

Балыктар деңизде жашайт дейбиз. Деңиздин үстүңкү катма-
рындагы балыктар ортоңку катмарында жашаган балыктар менен,
алар болсо эң астыңкы катмарында жашаган балыктар менен ара-
лашпайт. Эч бири башкасынын катмарына өтпөйт. Бизге көрүн-
бөсө да Улуу Жараткан аларды бөлүп турган пардалар менен то-
суп койгон.

Күн нуру жетпеген деңиздин тереңдиктеринде да балыктар
жана башка жандыктар жашап келет. Алла Таала аларга да жаша-
ган жеринин шарттарына жараша көз, сезүү органдары жана баш-
ка өзгөчөлүктөрдү кошо берген. Адам баласы жаңыдан колдонуп
келе жаткан радар системасы жарганатта жана башка жандыктар-
да жаратылгандан бери колдонулуп келе жаткан сыпаттардан
бири.

*Бир бука шаар кыдырганы Багдатка барат. Багдаттын
көчөлөрүн, кооз сарайларын, шаркырап аккан Тигр дарыясын,
бак-дарактарын, гүлбакчалар менен кооздолгон үйлөрүн баштан
аяк кыдырып чыгат. Бирок, бүтүндөй кооздуктардын эч бири-
нин баркын билген жок. Ал үчүн шаардын таишандыларында
жаткан коон-дарбыздын кабыктарынан башка эч нерсенин кы-
зыгы жок эле. Кудуреттүү Заттын жараткан кооздуктарын
көрүп тафаккур кылбаган наадан сыяктуу.*

Өз балдарын чоңойтууда жыландын аларга назар салуусунун да таасири бар экендигин, ошондой эле ташбаканын назар салуу менен жумурткаларын жарып, балдарынын сыртка чыгуусуна жардам бергендигин илимпоздор айтып келишет.

Ар бир жаныбарга өзүнө жараша ар башка жашоо шарты түзүлгөн. Алардын туулушу, чоңойушу жана өмүрү...

Мисалы, кенгурунун кош бойлуулугу жана балдарын эмизүү убагы өзгөчө тартипте жаратылган. 30-40 күндүк кыска кош бойлуулук убагынан кийин туулган бөрсөлөйү (кенгурунун баласы) энесинин кучагындагы баштыкчага кирип, ал жерде тогуз ай бою сүт эмип чоңойот. Кенгурунун сүтү баласынын муктаждыгына жараша энеден бөлүнүп чыгат. Анын сүтү алгач таза, тунук болсо, кийинки айларда коюу жана майлуу болот. Кенгуру бир баласын баштыкчасында чоңойтуп жатып, экинчи бөрсөлөйүн тууп, аны да багып кете алат. Биринчи бөрсөлөйү үчүн өзүнчө, экинчиси үчүн да өзүнчө өзгөчөлүктөргө ээ сүт бөлүп чыгара алат. Ошол эле учурда үчүнчү бөрсөлөйүн да тууп, аны да баштыкчасында багып чоңойто алат. Үч бөрсөлөйү үчүн үч түрдүү өзгөчөлүктөргө ээ сүт бөлүп чыгара ала тургандай өзгөчөлүктө жаратылган.

Кандай сонун табиятка ээ жаныбар! Кандай сонун Кудуреттүү Жараткан! Булардын баары Жараткан Алланын улуулугунун белгиси.

Алла Таала түрдүү көздөрдү жаратты. Кээ бир жыландардын көзү азыркы үлгүдөгү термокамералардай көрө алышат. Караңгыда өз олжосун анын денесинен тараган жылуулуктан байкап көрөт. Ошондой эле, көзүндө миңдеген майда көздөрдүн биригүүсүнөн турган канчалаган чымын-чиркейлер бар.

Азирети Осмон (р.а.): “Наадан инсан, бул дүйнөдө көзү көрүп, бирок акыретте көрө албай калуудан корксун! Түшүнгөнгө бир сөз жетет. Бирок, наадандарга, тагыраагы руханий дүйнөсү алсыздарга миң жолу айтсаң да түшүнүшпөйт, угушпайт.”

Бардык нерсе Жараткандын чеберчилигине таң калуу менен гана баш ийишет:

صُنِعَ اللَّهُ الَّذِي أَنْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ

“...баардыгын мыкты кылып орундаган Алланын аракетин менен...” (Намл, 88)

Жер жүзү адам баласынын турмушуна ылайыкташтырылган абалда тоолор, өрөөндөр, жайыттар жана башка географиялык түзүлүштөр менен жаратылган. Кайнап турган магманын үстүңкү катмарында жап-жашыл бак-дарактар, талаалар жана жайыттар жаратылган. Дарак да анын көлөкөсү да Алланын нээматы. Эти жана сүтү менен бизге азык тартуулаган жаныбарлар, биз үчүн эч бир кадыр-баркы жоктой көрүнгөн чөп-чардын баары Алла Тааланын нээматы. Кандай сонун система, кандай үлгүсүз мыкты тартип... Катасыз жаратылган гармония...

Булардын ар бири Жараткандын нээматтары. Алардын ар бири Алланы тафаккур кылууга, Анын улуулугунун жанында шүгүр кылууга түрткү болгон керемет жаратылыш.

ОЙЛОНГОН КООМ ҮЧҮН...

Адам төрөлгөн күндөн тартып ааламдын мыйзамдарын көрүп жашап келгендиктен көзү көнүп калган. Анын катасыз, эң сонун тартипте жаратылгандыгын байкай бербейт.

Кайсы бир учак көтөрүлүп жөнөгөндө атайын анонс кылынат эмеспи:

Күндүн ысыгынан улам жсааган кардын, жсаандын суулары бууланып кайра көккө булут болуп көтөрүлөт. Асманда Жер ортолук деңизине барабар көлөмдөгү суу буу формасында калкып жүрөт. Алланын кудурети менен жер бетине жсаан болуп кайра жсаап турат. Жер жүзү жаралгандан бери суунун айлануусу ушул темпте кайталанып келет.

“Эгерде абанын басымдуулугу азайса үстүңүздөн атайын маскалар түшөт. Аны минтип колдоносуз, ж.б...”

Бирок, жер бетинде жашап келе жаткан эч бир зат эртең абанын басымдуулугу кандай болот болду экен деп эч качан ойлонбойт. Түшүп кетеби же көтөрүлүп кетеби деп да баш оорутпайт. А, таң атпай калсачы, күн чыкпай калса эмне болот же жаз келбей калсачы деген сыяктуу коркуу сезими эч бир жанда жок. Бул сезим качан гана тафаккур кылганда гана пайда болот. Тафаккур кыла алгандар гана Алланын кудуретин, Анын улуулугун сезип билишет. Ошондуктан Алла Таала көптөгөн аяттарда төмөнкүчө баяндап кеткен:

“...Чындыгында, ой жүгүрткөн эл үчүн ушуларда белгилер бар.” (Рум, 21; Жаасия, 13)

Тактап айтканда теңирий сырларды көрө алгандар гана бул даанышмандыкка жете алышат. Албетте, бул нерсе жүрөктөрдүн даражаларына (руханиятынын абалына) жараша болот. Ал эми шайтандын сырлары менен алек болгондор, тактап айтканда жүрөктөрү күнөө менен капкара болуп калгандар теңирий сырларды көрө алышпайт жана даанышмандыктын жытын да жыттай алышпайт.

Алла Таала Ыйык Куранда мындай дейт:

إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَى وَلَا تُسْمِعُ الضُّمَمَ الدُّعَاءَ إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ

“Акыйкатта, сен өлүктөргө да, дүлөйлөргө да алар артка кетип баратышканда чакырыгыңды угуза албайсың” (Намль, 80)

Азирети Мавляна мындай дейт: “Жер бетиндеги суулардын буулануу аркылуу көктө тазалангандыгы сыяктуу, сен да Аллага жакындап ички дүйнөңдөгү күнөөлөрдүн кирлеринен тазалан. Напсиңдин арзууларын буулантып жок кыл. Адеп-ахлактан сен да насибиңди ал!”

Анткени каапырлар – басып жүргөн өлүктөр сымал.

Мисалы, жашоодо бизге эң керектүү болгон сууну тафаккур кылып көрөлү:

Күндүн ысыгынан улам жааган кардын, жаандын суулары бууланып кайра көккө булут болуп көтөрүлөт. Асманда булут болуп Жер ортолук деңизине барабар көлөмдөгү суу буу формасында калкып жүрөт. Алланын кудурети менен жер бетине жаан болуп кайра жаап турат. Жер жүзү жаралгандан бери суунун айлануусу ушул темпте кайталанып келет жана жер жаралганда суу кандай болсо, азыр да ошол эле суу. Суу – бул өсүмдүктөрдүн жан азыгы, адамдын жана башка жандуу заттардын денелеринин көпчүлүк бөлүгүн түзөт. Колдонулган сайын кирдейт, бузулат, бирок, кайра эле буулануу жолу менен тазаланат жана тунук абалда жер бетине береке болуп жаайт. Бир чыны суунун таржымалы жазылса, жүздөгөн томдук китепке батпайт.

СЕН ДА АСМАНГА ЧЫК, АРУУЛАН!

Азирети Мавляна бул абалды даанышмандыкка салып, сууну адам менен салыштырып баяндайт:

“Аруулугу, тунуктугу бузулуп кир сууга айланган соң, суу таң калып, мынтип кайгырат, анткени суу да жер бетинде биз сыяктуу кирдейт, булганат: “Оо, Раббим!”, -дейт. “Сен мага эмне берген болсоң, анын баарын тараттым. Эми мен ач калдым. Колумдагы байлыгымдын баарын тазага да, карага да төктүм... Оо байлык, бийликти тартуу кылган Жараткан Эгем, мага мындан да ашыгын бере көр.”

Көк асман, жылтырап турган сонун люстра сыяктуу, теңирий сырларга бай. Ал эми шамал, теңирден келген илхамдын көрүнбөгөн кабарчысы. Чагылган болсо, коркуу жана үмүт чырактары. Күн күркүрөөсү, аль-Каххардын салтанат буйруктары жана наадандыктан алыс кылган эскерткичи.

Суунун кайгы-муңун уккан Алла Таала булутка карап:

*“Аны, акырындык менен тынч бир жерге алып бар”, - дейт.
Ал эми күнгө карап:*

“Дароо аны бууланып көккө көтөр!” – деп буюрат. Аны буулануу аркылуу көктө тазалаган соң, кээде жаан, кээде кар формасында, а кээде тоңдуруп мөндүр калыбында жерге жиберет. Акырында аны агызып барып учу-кыйыры көрүнбөгөн деңизге жеткирет.”

Суунун ар кайсы мезгилде, ар башка формада Алладан береке болуп жерге жаап жатканын баян кылган Азирети Мавлянадан алынуучу сабак төмөнкүчө:

“Жер бетиндеги суулардын буулануу жолу менен көктө тазалангандыгы сыяктуу, сен да Аллага жакындап көөдөндө жаткан күнөөлөрдүн кирлеринен тазалан. Напсиндин арзууларын бууланып жок кыл. Адеп-ахлактан сен да насибинди ал!”

Бизге айтайын дегени:

“Тазалыгы, тунуктугу жана аруулугунан улам жамгырга береке деп айтылып жатат. Сен да руханий дүйнөң менен сыртка ырайым, береке тартуу кылган адам бол!”

Сүттүн жаратылышы эле адамдын таң калышына жетиштүү. Кандын, нажасаттын арасынан сүзүлүп арууланып, аппак болуп чыга келет.

Болгону бир жарым ай гана жашаган бал аарысынын устачылыгы, анын алты бурчтуу уясынан эле байкалып турат. Менмин деген химиктердин да колунан келбеген, ары даамдуу,

Ааламды карачы, байкоо жүргүзсөң... ар бир дарак жалбырактарын ачып Раббинен жалбарып дуба кылып жатышат. Ал эми көк чөптөр Азирети Мухаммеддин (с.а.в) үмөтү үчүн жайнамаз сыяктуу жайылышат. Арасындагы түрдүү-түстүү гүлдөр өзүнчө бир кооздук тартуулап турат. Жараткандын кууретин сездирип турган аска-зоолор Жаратканынын буйругу менен Анын алдында катарга тизилип тургандай.

ары таттуу, көптөгөн оорууга даба болуп келген балды өндүрөт. Бул өзгөчө керемет жандык экенин айгинелеп турат. Биз жеп-ичип жаткан нерселерди эле карап, алардан сабак ала турган болсок, тафаккур кылуу үчүн керемет издөөгө кажет жок. Куран бул тууралуу мындай дейт:

فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ إِلَى طَعَامِهِ

“Инсан өзүнүн жеп жаткан тамагына карап көрсүнчү?!”

(Абаса, 24)

Албетте, жөн эле карап койбостон, сабак алуу максатында, ой жүгүртүү менен ааламга назар салуу керек. Таза жүрөк, тунук ой менен гана назар салганда пайдасы тиет. Антпесе, жөн гана сырткы көрүнүшү менен чектелет. Бул нерсе чындыгында көзү бар айбанаттын баарынын колуна келген нерсе.

Ой жүгүртпөгөн, адамдык сапаттарынын жакшы жактарын колдоно албаган кайдыгер, наадандарга кайрылып Куран Каримде мындай деп айтылган:

“Каапырлар болсо айбандар сыяктуу эле жешип гана ырахаттанат¹⁰, алардын жайы – Тозок.” (Мухаммед, 24)

Башка бир аятта, кайдыгерлердин, наадандардын, каапырлардын айбандан да төмөн даражада экендиги айтылат. Анткени, акылсыз жаныбар болсо да, Алла Таала алардын табиятына жайгаштырып койгон атайын ички сезиминин багыттоосу менен (инстинкт) Жаратуучусун зикир кылышат, аруулашат. Аларга акыл, ой

10. Айбандардын да эң чоң ырахаты – жеп-ичүү болгондой, каапырлардын да бул дүйнөдө жеп-ичкенден башканы билишпейт. Акырет тууралуу ойлонуп да койушпайт.

Ой жүгүртпөгөн, адамдык сапаттарынын жакшы жактарын колдоно албаган наадандарды айбанатка окшотуп, Куран Каримде мындай деп айтылган:

“Каапырлар болсо айбандар сыяктуу эле жешип гана ырахаттанат, алардын жайы – Тозок.” (Мухаммед, 24)

сыяктуу сезимдердин берилбешине өздөрү күнөөлүү эмес. Алла Таала кандай кааласа, ошондой жараткан.

Айбанаттар адам баласы тафаккур кылган учурда Улуу Жараткандын ал-Баариъ (үлгүсүз жараткан) жана ал-Мусаввир (эң кооз абалда жараткан) деген ысымдарын жүрөктөн сезип, билүүбүз үчүн жаратылган. Төмөнкү аятта өсүмдүктөр дүйнөсү, жаныбарлар дүйнөсү, адамзат дүйнөсү, кыскасы жандуу-жансыз заттардын баарынын түрдүү түс жана формага бай экендигине ишарат кылынган:

“Чындыгында, Алланын асмандан жамгыр жаадырганын көрбөйсүңөрбү? Аны менен түрдүү мөмөлөрдү чыгардык. Тоолордогу ак, кызыл, капкара жана түрдүү-түмөн чыйырларды¹¹ көрбөй турасыңбы¹²?

Адамдардан, курт-кумурскалардан жана ири жандыктардан түрдүү түстөгүлөрү да ушундай эле (бир мисал эмес бе-кен?). Чындыгында, пенделеримдин билимдүүлөрү Алладан коркушат. Ырасында, Алла – Ызааттуу, Кечиримдүү!” (Фаатир, 27-28)

Түрдүү формаларга жана түрдүү түстөргө бай болгон сыңары эле, азыктары да ар башка. Өз азыгын табууда, же аны кармоодо жана жырткычтардан коргонууда ар биринде ар башка: мүйүз, азуулуу тиш, уу, камуфляж жана башка түрдүү өзгөчөлүктөргө ээ болуп жаратылышкан.

11. жолдорду

12. Кызыл, ак, жашыл, сары жана башка толгон-токой түстүү гүлдөрү жол бойун бербей жайнаган, жыпар жыттуу, тоо койнундагы, жашыл жайлоолордогу чыйырларды...

Момун мусулман үчүн билим алуунун эң негизги жолу: “Жараткан Эгендин аты менен оку!” (Алак, 1) – деген аяттагы буйруктун негизинде, ар дайым Ага башийүү менен руханий дүйнөсүн өнүктүрүү болуп саналат.

Жандуу заттардын урпактарын улантуусу да ар башка жолдор менен болот жана түрдүү сырларга бай.

Лосось балыгы икрасын чачуу үчүн канчалаган километр алыстыкка сүзүп барат. Суунун агымына терс сүзүп отуруп, лосось балыктары жашап кете ала турган атайын жай тапкан соң гана икрасын чачат. Андан көбөйгөн балыктар башкалар үчүн Алладан келген ырыскы катары азык болуп келет.

Бул жашоодо экологиялык тең салмактуулук мыкты тартипте...

Куранда мындайча баяндалат:

“Инсан өзүнүн жеп жаткан тамагына карап көрсүнчү?! Биз нөшөрлөгөн жаан куйабыз. Анан жерди көптүрүп, жарабыз. Анан анын үстүнө уруктарды өстүрөбүз, жүзүмдөрдү жана жашылча жемиштерди жана зайтун менен курма дарыгын, жыш бактарды, жемиштерди жана жайыттарды, Силер жана силердин малыңар пайдалансын үчүн.” (Абаса, 24-32)

Бул нээматтардын баары адам баласынын негизги вазыйпасын түшүнүп билүүсү, тафаккур кылуусу жана ырахмат айтуусу үчүн тартуу кылынган Жараткандын белектери, себепчилери...

УБАКТЫЛУУ ЖАШООДОН ТҮБӨЛҮК ЖАШООГО

Адам да, бул аалам да өтөөр кетээр...

Адамзат бул ааламды таштап, өлүм менен бирге башталган түбөлүк жашоого сапар тартат. Инсан өлүмдөн коркот, бирок, түбөлүк жашоону каалайт. Тилекке каршы качканга башка жол жок. Ошондуктан:

Инсан өлүмдөн коркот, бирок, түбөлүк жашоону каалайт. Тилекке каршы качканга башка жол жок. Ошондуктан:

“فَيُرُوا إِلَى اللَّهِ” “Аллага гана шашылгыла” (Заарият, 50), - деген Алланын буйругуна баш ийип, Алла Тааладан башка коргонуу үчүн эч нерсенин жок экендигин кабыл кылуусу керек.

“فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ” “Аллага гана шашылгыла” (Заарият, 50), - деген Алланын буйругуна баш ийип, Алла Тааладан башка коргонуу үчүн эч нерсенин жок экендигин кабыл кылуусу керек.

Жараткан Алла Таала, өзүнөн башпаанек сурап келгендерге, такыбаачылык менен туура жолдон адашпай жашап өткөндөргө өлүмүндө да, андан кийинки түбөлүк жашоосунда да жардам берет. Бул тууралуу Куранда төмөнкүчө баяндалат:

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ

“Чындыгында: “Эгебиз Алла”, – деп, бекем тургандарга¹³ периштелер түшүп: “Коркпогула! Кайгырбагыла! Силерге убада кылынган Бейиш аркылуу кубанычка бөлөнгүлө.” (Фуссилат, 30)

Периштелер 3 жерде жардамга келишет:

- Өлүм учурунда
- Кабырда
- Кайра тирилүү учурунда (баъс)

Кээ бир тафсир аалымдарынын айтымында:

Туура жолдо жашап жаткан кээ бир момун мусулмандардын акыреттик же дүйнөлүк көйгөйлөрү менен алышып жаткан учурда периштелер келишет жана анын көңүлүнө тынчтык жана жүрөгүнө илхам берүү менен ал кишинин ичиндеги коркуу сезим-

13. Бул дүйнөдө такыбалыктын чегинен чыкпай бекем жана мыкты тургандарга

“Чындыгында: “Эгебиз Алла”, – деп, бекем тургандарга периштелер түшүп: “Коркпогула! Кайгырбагыла! Силерге убада кылынган Бейиш аркылуу кубанычка бөлөнгүлө.” (Фуссилат, 30)

дерин жеңүүсүнө жана кайгы-мундан кутулуусуна жардам беришет. (Алусий, Рухул-Маъаний, XII, 372)

Ыймандын ачкычтарынын бири болгон тафаккур үчүн да адам баласына кээде периштелердин көңүлгө тынчтык берген жардамы керек болот.

Жаратылгандарды тафаккур кылуу адам баласында терең сезимдерди жана руханий өнүгүүнү пайда кылуусу керек. Антпесе, адашууда жана наадандыкта айбандардан да бетер абалга түшүп калат. Төмөнкү маалыматтар жаныбарлардын канчалык даражада тобокелчил макулуктар экендигин көрсөтөт:

“Маалым болгондой эле, эч бир канаттуу коңшу канаттуу менен жарышып, андан чоң же андан көп уя салган эмес. Эч бир түлкү жашынуу үчүн бир эле ийиним бар деп өкүнгөн жок. Эч бир тыйын чычкан эки жылдык кышка камынып, ашыкча жемиш топтой албай калдым деп кайгыдан өлүп кеткен жок. Эч бир ит карыганда кемирүү үчүн сөөк жыйнап койо албадым деп күндүр-түндүр уктай албай же кейиген жери жок.”

КАЙДЫГЕРЛИКТИН СОКУРЛУГУ

Азыркы кездерде технология өнүккөнү менен ой жүгүртүү алсыздап кетти. Ишеними жок адамдар билимде ачылыштарды жасоо менен ааламдагы сырларды аныктап жатышканын айтышып, мусулмандардын тафаккурун шылдыңдап да келишет. Ыйман менен ынсаптан куру калган бул адамдар, ойлоп тапкандарын, жаңы ачылыштарын жана башка пикирлерин теңирий кудуреттин натыйжасында эмес, кокустук жолу же болбосо эволюция жолу ме-

Алла Таала ааламдын ар жерине жайып койгон керемет, көркөм кооздуктарын жана мыйзамдарын карап сабак алуусу үчүн Куранда 137 жерде адам баласын эскерткен.

нен болуп жатканын далилдегенге аракет кылып келишет. Кандай гана акмактык менен акылдарын туура эмес багытта колдонуп келишет.

Жараткан Зат адам баласынын мындай наадан экендигин төмөнкү аятта сүрөттөп кеткен:

“Эгер кайгылуу мүшкүлдөн кийин, жаныбыздан жакшылык жиберсек, ал: “Бул менин акым. Кыямат кайым болот деп да ойлобоймун”¹⁴. Эгер Эгеме кайтарылсам да сөзсүз мен үчүн Анын жанында мындан да жакшыраагы бар”, – дейт. Албетте, ошондо каапыр болгондорго эмне кылгандарынан кабар беребиз. Ошентип, аларга катуу азапты таттырабыз.” (Фуссилат, 50)

Берген нечен нээматтарынан пайдаланып, бирок, эбегейсиз кооз жаратылган ааламды карап, ой жүгүртсө да Жаратуучуну издеп таба албаган, дили менен сезе албаган кишинин көөдөнү сокур деп гана айта алабыз. Бул абалды Жараткан Алла Таала Куранда мындай деп баяндайт:

“Алар¹⁵ эмне (саякаттап) жер кезбей жатышабы? Анан да, алардын түшүнө турган жүрөктөрү, уга турган кулактары болсо кана. Ырасында (каапырлардын) көздөрү сокур эмес¹⁶. Бирок көөдөндөгү жүрөктөрү сокур¹⁷!” (Хаж, 46)

14. Кыяматтын сөзсүз болорунан шек санап, динден чыгып кетет

15. Каапырлар

16. Кыйрап калган Помпей, Вавилон сыяктуу шаарларды кароого жете турган көрүү касиетин аларга деле тартуулаганбыз.

17. Көзү менен көрүп, кулагы менен угуп, колу менен кармап турган нерселерден туура тыйанак чыгарууга кудуретсиз, жөндөмсүз, алсыз...

Маалым болгондой эле, эч бир канаттуу коңшу канаттуу менен жарышып, андан чоң же андан көп уя салган эмес. Эч бир түлкү, жашынуу үчүн бир эле ийиним бар деп өкүнгөн жок.

Алла Тааланын назарында акыйкатты көрө албагандар “көөдөнү сокур”, ал эми акыйкатка чакырылса да жооп бербегендер “руханий дүйнөсү өлгөн” деп сыпатталат. Аятта да айтылгандай:

“Тирүүлөр менен өлүктөр да тең эмес! Чындыгында, Алла кимди кааласа, уга турган кылып койот. (Эй, Мухаммед!) Сен мүрзөлөрдөгү адамдарга угуза¹⁸ албайсың¹⁹.” (Фаатир, 22)

Момундардын акыбети да аятта айтылган абалга түшүп калбашы үчүн ар дайым көөдөнүндө тафаккурдан, тилинде зикирдөн, амалында такыбаадан алыстабасын. Ошондой эле, адаттагы нерселер деп, көрүп жүргөн нерселерине көнүп калбасын. Сокур бир кишини элестеткиле, кокустан эле көз көрүп кетсе... Бир караганда эле айланасындагы табиятка суктанып, Жараткан Алланын кудуретине таң калат. Анткени, ааламды биринчи жолу көрүп жатат.

Алты саны аман ар бир жан бул кооздуктарды күн сайын көрүп жүргөндүктөн, көбүнесе ой жүгүртүп, терең ойлорго бата албайт. Апрель айында жааган жаандан эч бир пайда көрбөгөн катуу таштай, же болбосо какыр жер сымал... бул ааламдагы Алланын кооз жаратылышынан өзүнө сабак ала албайт. Анткени, кайдыгерликтин айынан көнүмүш адатка айланып калат. Карайт, бирок, көрбөйт.

Көркөм сүрөт өнөрү бар адам Алла Таала жараткан учу-кыйыры көрүнбөгөн бул ааламдын бир бурчунан көргөн кооздугун кагаз бетине тартат. Ал картина эл көрсүн үчүн атайын галереяга асылат, адамдар зыяратка келишет, ага көптөгөн суммадагы акчалар

18. эмнени гана айтпа

19. Бул аятта каапырлар өлүктөр менен салыштырылып жатат.

Эч бир тыйын чычкан эки жылдык кышка камынып, ашыкча жемиш топтой албай калдым деп кайгыдан өлүп кеткен жок. Эч бир ит карыганда кемирүү үчүн сөөк жыйнап койо албадым деп күндүр-түндүр уктай албай же кейиген жери жок. Эй адам баласы! Кара, сабак ал, кайдыгерликтен арыл! Алданба!

төлөнүп, анан сатылат. Келгендер сүрөтчүнү макташат, жакташат. Чындыгында, сүрөтчүнү да, анын тарткан сүрөтүн да, сүрөттөгү табиятты да жараткан негизги уста, чексиз өнөр ээси, эң мыкты сүрөтчү бул – Алла Таала (الصانع). Чыныгы сүрөтчү, жаратуучу, адамды жана Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) да жараткан Алла Таала.

Кайдыгер, наадан инсан Жараткан Алла Тааланын усталыгын, кудуретин сезип биле албайт. Такыбаа, олуя инсандар гана жараткандын эмгегинин баркына жетип, биле алат. 24 саат бою айланадагы кооз табияттын автору ким экендигин эстеп, таң калып, суктануу менен жашайт. Табиятка болгон суктануусу эч бүтпөйт. Күн чыкканда жана батып бараткан кезде пайда болгон сары, кызыл, көк аралашкан кооз түстөр... Бозоруп жаткан топурактан чыга келген миң түркүн роза гүлдөр, байчечекейлер, лилиялар... Деңиздер, дарыялар, тоолор-таштар, өрөөндөр... Кыскасы, адам баласы өзүнө да, ааламга да суктануу менен ой жүгүртүп караганда гана, теңирий кудуретти сезет жана буга таң калбай койо албайт.

Азирети Мавляна тафаккур жана даанышмандык жолу менен көргөн нерселерибизден таасирленүү тууралуу мындай дейт:

“Тегирмендин айланган ташын көрүп таң калбай, жакшылап кара, аны айланткан арыктын суусун да көрө бил.”

“Тоз-топурактын, чаңдын учуп жүргөнүн көрдүң. Жакшылап карасаң, аны учурган шамалды сезесиң!”

“Карапа идиштин кайнап жасалганын көрдүң. Аны кайнаткан отко назар сал!”

Алла Таала берген акыл-эсти, аң-сезимди Ага каршы колдонуу не деген наадандык, не деген адепсиздик!

“Бул хан сарайлардын, заңгыраган кабат-кабат үйлөрдүн куруучусу барбы же жокпу? Ойлонуп көр акылсыз адам!”

“Бул жазууну жазган бирөө барбы же жокпу? Кимиси акылыңа туура келет? Дубалдагы кооз жазуулардын, кагаз бетиндеги шурудай тизилген жазуулардын автору жок деп ойлойсуңбу?!”

“Эй адам баласы! Бул ааламда өзүнөн өзү эле пайда болуп калган бир нерсе көрсөтө аласыңбы? Өзүнөн өзү өсүп чыкты деп айткан куурайыңды топурактан сууруп алчы... өзү жашап кете алабы, көрөлү!...”

Тафаккур бир тараптуу нерсе эмес. Жалгыз эле Жаратуучуну тафаккур кылуу менен чектелбейт. Анын башка да түрлөрү бар.

Мисалы, тафаккур кылабы:

Инсандын биологиялык дене түзүлүшүнө окшош жаратылган ааламда ар бир нерсе кыймылдап турат. Эң кичинекей бөлүкчөдөн тартып, ааламдагы эң чоң галактикага чейин ар бир нерсе кыймылдап турат.

БАРДЫК НЕРСЕ КЫЙМЫЛДА

Эң кичинекей бөлүкчөнү карап көрөлү. Атомдун ичинде тынбай ядронун айланасында айланып турган электрондор бар. Алар тынымсыз айланууда.

Суутек атомунун ичиндеги электрондун эле тездиги 2000 км/секундка барабар.

Эгерде адам баласы эволюциялык жол менен азыркы калыбына келген болсо, анда, адамга эң жакын жаныбар маймыл деп өздөрү да айтып келгендей, эмнеге маймылды адам калыбына келтире алышпайт. Технологиянын өнүгүп турган убагы... Бул мүмкүнбү?

Космосту карап көрөлү. Галактикалар, жылдыздар, метеориттер, планеталар, планеталардын айланасындагы спутниктери... Ар бири өз нугунда бир боштукта сүзүп бараткандай.

Жараткан Алла бизди да умра жана ажылык ибадаттарыбызды аткарып жаткан кезде Каабанын айланасында айланууну буюргандыгын себеби ушул болсо керек. Бардык нерсе ар дайым кыймылда жана айланууда.

Жүрөгүбүз эч токтобой согуп келет. Дем алуу системасы, кандын айлануусу, клеткалардын өлүшү, жаңыланышы. Булардын баары биз уктап жатканда да токтобостон милдетин аткарып келишет. Жүрөгүбүз эч качан каникулга чыгып кетпейт. Уруксат сурабайт. Күн да аптада бир же эки күн эс алайын дебейт.

Бүтүндөй ааламдагы тынымсыз кыймылдын бизге айтайын дегени, ар дайым кыймылдап турууну сунуштап жатканы болсо керек. Жалкоолук, кыймылсыздык жана бекерчиликтен алыс болууга үндөп жаткан сыңары.

Алла Таала адамга да, ааламга да табият мыйзамдары аркылуу багыт берген. Бул чындык Куран аяттарында мындай баяндалат:

“Асманды көтөрүп²⁰, таразасын²¹ орнотуп койгон. Өлчөмдөгү²² чектен чыкпооңор үчүн.” (Рахмаан, 7-8)

Инсан ааламдагы гармония, кубулуштар менен өзүн интеграциялашы керек. Бизди курчаган эбегейсиз ааламда ар дайым кый-

20. Алла Таала

21. адилеттүүлүгүн

22. Алланын мыйзамындагы (өлчөмүндөгү) чектен

Ибн Масъууд мындай дейт: “Мен кимдир бирөөнү акыреттик иш менен да, дүйнөлүк иш иш менен да алек болбостон бош жатканын көрсөм таң калам.”

мылдуулук бар болсо, момун мусулмандын жашоосунда да дайыма активдүү кулдук кылуу негизги максаты болушу шарт.

Куран аятында да айтылгандай эле:

“Эгерде (намаздан) бошосоң, (дубага) кириш. Жараткан Эгеңе жалбар!” (Инширах, 7-8)

Пайгамбарыбыздын (*саллаллаху алейхи васаллам*) жашоосу ушул аяттын негизинде өткөн. Анын 24 сааттык убактысында, жеке ибадаты, үй-бүлөлүк жана коомдук маселелери менен толуп турган.

Пайгамбардын (*саллаллаху алейхи васаллам*) тарбиясын көрүп, сабак алган Ибн Масъуд мындай дейт:

“Мен кимдир бирөөнү акыреттик иш менен да, дүйнөлүк иш менен да алек болбостон бош жатканын көрсөм таң калам.”

Мухаммед ибн Али мындай дейт:

“Жалкоолук жана тажагандык – жамандыктын ачкычы. Анткени, жалкоо болсоң, акыйкатты аткарбаган болосуң, тажай берсең, акыйкатка сабыр кылбаган болосуң.”

Ал эми сүйүү, жакындашуу жанданууга түртөт. Жандануу бар жерде жардамдашуу да пайда болот. Демек, сүйүү бар жерде жалкоолукка да тажагандыкка да жол берилбейт.

Кызмат менен өткөн берекелүү өмүрдүн соңунда ыйманы менен бул дүйнөдөн көз жумгандан кийин гана кабырда узак убакытка эс алууга чыгууга болот.

Мухаммед ибн Али мындай дейт: “Жалкоолук жана тажагандык жамандыктын ачкычы. Анткени, жалкоо болсоң, акыйкатты аткарбаган болосуң, тажай берсең, акыйкатка сабыр кылбаган болосуң.”

Иштеп, аракет кылганчалык маанилүү дагы бир нерсе бул, керексиз жана пайдасыз нерселерден алыс болуу. Куранда да акыретте азаптан кутулуу насип кылган момундун абалы сүрөттөлгөн:

وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ

“Маанисиз иштерден (сөздөрдөн) жүз үйрүшөт.” (Муминуун, 3)

Натыйжада, адам баласы ой жүгүртө билүүсү керек.

Эмнени ойлоном деп кам санабасын. Ааламдын ар бир ташы тууралуу ой жүгүртсө татый турганчалык...

Алла Таала жараткан ар бир нерсени тафаккур кылса болот. Керек болсо, илгерки доорлордон калган, биздин замандын, биздин заманга чейинки...

Айырмасы жок...

Мурастарды, тарыхый деп аталган жерлерди, имараттарды, мүрзөлөрдү ж.б...

Микроскоп менен гана көрүүгө мүмкүн болгон микро ааламды, телескоп менен гана көрүүгө мүмкүн делген макро ааламды да тафаккур кылсак болот. Алардын баары бизге карап:

سُبْحَانَ مَنْ تَحَيَّرَ فِي صُنْعِهِ الْعُقُولُ
سُبْحَانَ مَنْ يَقْدِرَتُهُ يَعْجِزُ الْفُحُولُ

“Анын усталыгынын алдында не деген акылдар, кудуретинин алдында не деген аалымдар алсыз калган Алла Тааланы ар кандай кемчилдиктен аруу кылам.”

Азирети Али мынай дейт: “Илимсиз ибадатта жана тафаккурсуз Куран тилаватында пайда да, береке да азаят.”

Адам акылын алсыз калтырган Алла Тааланын усталыгынын негизги өзгөчөлүгү, микро ааламдагы жана макро ааламдагы эбегейсиз кооз чеберчилигинде.

Микроскоп менен караганыбызда, атомдун ичиндеги ядрону курчап өтө тездик менен айланган электрондорду көрө алабыз. Ушул микро ааламды чоңойтуп карай турган болсок, күн системасындагы күндүн айланасында өз огу менен айланган планеталарды көрсөк болот.

Микро ааламда да, макро ааламда да Алланын чеберчилигин көрүүгө болот.

Мисалы, пилди изилдегендер анын тумшугу мурду менен өйдөңкү эрининин биригип өсүп чыкканын, денеси жылма, мойну кыска, буттары түркүк сымал жоон, күчтүү, укмуштуудай мээси бар экендигин, алардын функцияларын жазып чыгышы мүмкүн. Ошол эле учурда кичинекей чиркейди изилдегендер да анын узун ичке тумшугу бар экенин, анын да укмуштуудай иштеген мээсин көргөндө таң калбай койо алышпайт. Ал эми чиркейден да кичүү, көз менен көрүнбөгөн бактериялар же кайсы бир вирус, килейген балбанды оңой эле төшөккө жаткырып койо алат.

Тафаккур кылуу үчүн сан жеткис себептерге толо бул дүйнөгө “Аалам Китеби” деп да айтып келишет.

Алла Таала тарабынан Пайгамбарыбыз Азирети Мухаммедке (*саллаллаху алейхи васаллам*) жиберилген Куран китебинин ичиндеги аяттарда тафаккур кылуу үчүн толгон-токой мисалдар берилген. Биз ошол аяттарда берилген мужизалардан, мисалдардан бир канчасын гана келтире алдык.

Адамдын денесинде сезимдердин жана ой-пикирлердин башаты болгон “жүрөк менен акыл” бар. Булар чалкыган көл сымал. Нежип Фазылдын айтымында бул көлдү толтурган эки булак бар. Биринен нур акса, экинчисинен кир агат.

Жетилген инсан айлана-чөйрөсүн караганда чын-дили менен, көөдөнү менен сезип, Алланын жараткан ааламына көз чаптырат. А, кайдыгер инсан айланасын караса да көрбөйт. Анткени, көзүн өз колу менен тосуп алып карайт.

Инсан жана аалам бири-бири менен тыгыз байланышта болгону сыңары, аалам менен Куран да бири-бири менен тыгыз байланышта. Жада калса, күзгүдөн чагылган сөлөкөтүндөй. Окшош эгиздердей. Алардын ар бири экинчисинин түшүндүрмөсү... Ар бири Алланы таанууга жол көрсөтөт.

КУРАНДЫ ТАФАККУР КЫЛУУ

Куран Карим акыркы пайгамбар Азирети Мухаммеддин (*саллаллаху алейхи васаллам*) кыяматка чейин улана турган мужизасы болуп саналат. Ага чейинки түшкөн китептердин баары адамдар тарабынан бурмаланууга дуушар болушкан. Куранды Алла Таала өзү коргоп келет.

Пайгамбарыбыз (*саллаллаху алейхи васаллам*) жиберилген коомдун (араптардын) ошол учурдагы негизги өзгөчөлүгү, көркөм адабияты эле. Атайын жарыштар уюштурулуп, эң мыкты деп табылган ырлар Каабанын дубалына илинчү. Чындыгында бул абал Курандын келишине даярдык эле.

Куран Карим келген учурда ошол доордун адабиятчы, ырчы, төкмө акындарынын баары үн каталбай отуруп калышты. Анткени, Куран аларды майданга чакырды:

Ким бул дүйнөдө сокур³ болсо, акыретте да жолдон адашкан болот. (Исра, 72)

“Эгер Куранды адамдын сөзү деп айтсаңар, анда силер да окшоштуруп сүйлөм курагыла!” – деген таризде атаандаштарын жарга такады:

“Же алар: «Аны²³ өзү ойлоп тапкан» – дешеби? Жок! Алар²⁴ ишенишпейт²⁵! Эгер алар чындыкты айтып жатышса, ушуга окшош Сөз²⁶ жаратышсын²⁷!” (Тур, 33-34)

Кийинчерээк Алла Таала беттешти жеңилдетип он сүрө алып келип көрсөтүшсүн деди:

“(Алар:) “Аны²⁸ өзү ойлоп тапты”, – деп айтышты. Аларга: “Эгер айтканыңар чын болсо, Алладан башка каалаганыңарга (буддарыңарга) кайрылып, ойдон чыгарып болсо да ушул сыяктуу, же ушуга окшош он сүрө түшүрүп көргүлөчү”, – деп айт.” (Худ, 13)

Буга да мушриктерден жооп келбеген соң Алла Таала бир сүрө мисал келтирүүсүн талап кылып, чакырык таштады:

“Эгер силер Биздин пендебизге²⁹ түшүрүлгөнгө³⁰ шектенсенер анда ошого окшош сүрөө келтирип бергилечи?! Эгер

23. Куранды

24. каапырлар

25. Аллага, Куранга, пайгамбарга ыйман келтире алышпайт. Анткени Биз алардын жүрөгүнө мөөр басып койгонбуз.

26. Куранга теңдеш келе турган Китеп тууралуу сөз болууда

27. алып келип көрсөтүшсүн

28. Куранды

29. Мухаммед (а.с)га

30. Куран аяттарына

Адамдын колу менен жасалган нерселерде да кокустан эч бир система, маанилүү же пайдалуу бир нерсе келип чыкпайт. Анан кантип бул аалам кокустуктан пайда болуп калсын? Буга кандай адам ишенет? Чыныгы акылсыздык ушул болсо керек!

сөзүнөр чындык болсо Алладан башка өз күбөлөрүнөрдү³¹ чакыргыла.” (Бакара, 23)

“Алар: “Ал аны ойлоп тапкан”, – дешеби? “Ага окшогон бир сүрө келтиргиле жана эгер чын болсоңор Алладан башка жактырган бирөөнү чакыргыла”, – деп айт.” (Йунус, 38)

Көркөм сөз өнөрүнүн алтын доору болуп турган кезде да Куран менен атаандаша ала турган эч бир төкмө, акын, адабиятчы чыкпаган соң, бүтүндөй инсан жана жиндер коому бириксе да Курандын алдында кыяматка чейин алсыз калышаарын Алла Таала Куранда мындай деп айтты:

“Эгерде бардык адамдар жана жиндер чогулуп алышып Куранга окшогон нерсени жаратууга аракет кылса да, ал турсун бири-бирине жардам кылышканда да эч качан ага окшогон нерсени жарата албас эле”, – дегин.” (Исра, 88)

Натыйжада араптар арасындагы чечендик, акындык мелдештери токтоп, Каабанын дубалында илинип турган ырлар алынып салынды. Анткени, Алланын акыйкат сөзүнүн алдында адамдын көркөм сөз өнөрү алсыз калган эле.

Бйык Куран китеби өзүнүн керемет дикциясы, өзгөчө жумшактыгы жана улуулугу, маңызында катылган эбегейсиз тереңдик, көркөм адабияты жана көркөм сөз өнөрү, маанисинде камтылган инсан жана коомдун үй-бүлөлүк, экономикалык жана да саясий көйгөйлөрүнө чечим чыгаруусу менен, ошондой эле кайыптан кабар бериши жана кыяматка чейинки убакыт аралыгында адам баласынын араңдан изилдеп таап жаткан ачылышта-

31. Кудайларыңарды.

Адамдын акылы вахийдин гана мазмунунда адамзатка пайда бере алат. Анткени акыл эки миздүү бычак сымал. Бул пайда же зыян үчүн колдонулушу мүмкүн. Чындыгында, курч хирургиялык бычак менен ден-соолукка пайдалуу операция жасалышы мүмкүн же мыкаачылык менен адам өлтүрүү да мүмкүн.

рын мурда эле кабар берүүсү анын эң чоң мужиза экенинин далили боло алат.

Ыйык Куран – бул ааламдын жана инсандын жаратылуудагы максатын түшүндүрүүгө аракет кылат. Бешиктен мазарга чейинки бир өмүрдү тартипке келтирет. Адамдын бул дүйнөдө руханий тынчтыкта, ал эми о дүйнөдө түбөлүк бейиште болууга даярдаган жол көрсөтүүчү далил.

Адам баласы, жаратылышынын жана жашоосунун маңызын түшүндүргөн Ыйык Куранды окуган сайын инсандык сапаттарын эстейт. “Мабда жана маъадды” тагыраак айтканда, ааламдын эмне себептен жаратылганын жана кайда карап баратканын ойлонот, ой жүгүртөт. Өзүнүн эртеңки күнүн жана эртеңки күн үчүн кандай даярдык кылганын ойлонот.

Ыйман келтирген киши жүрөгүнүн тазалыгы, такыбаачылыгынын даражасына жараша Ыйык Курандын аяттарын тафаккур кыла алат. Демек, Куранды окуган ар бир мусулман өзүнүн деңгээлине жараша гана ой жүгүртүп, андан пайда ала алат. Бир гана жүрөктөрүнө мөөр басылгандар Курандан эч бир пайда ала алышпайт.

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا

Эмне үчүн алар Куран тууралуу ой жүгүртүшпөйт? Же алардын жүрөктөрүндө кулпулары³² (барбы?). (Мухаммед, 24)

32. Чындыкты кабыл ала албас кылып жабылып калганбы?

Курандагы ондогон мужизалар ушуну гана көрсөтүп турат: Куран жсетектейт, илим анын артында сойлоп жүрөт.

Бйык Куран адам баласын ар дайым тафаккур кылууга, акылын иштетүүгө, кудайдын улуулугун жана акыретти ойлоноууга чакырат.

ОЙ ЖҮГҮРТПӨЙСҮҢӨРБҮ?

“Ой жүгүртпөйсүңөрбү?”

“Ойлонуп, сабак албайсыңарбы?”

“Көрбөйсүңөрбү?”

“Тафаккур кылбайсыңарбы?”

Тафаккур кылуу ыймандын кандай мыкты ачкычы экенин төмөнкү аяттардан көрсөк болот. Кыяматта аттиң кылып өкүнгөндөр үчүн төмөнкүдөй эскертүүлөр бар:

“Алар Тозокто: “Бизди Тозоктон (кайра дүйнөгө) чыгар. Биз мурда жасаган иштерибизден башка жакшы амалдарды жасайлы”,— деп жалбарышат. (Ошондо аларга): “Силерге, үгүт кылган адамдан үгүт алууга жете тургандай (узак) өмүр бербедикпи? Анын үстүнө силерге эскертүүчү да келген болчу. Эми (азап даамын) таткыла. Заалымдар үчүн эч колдоочу болбойт! (—деп айтылат).” (Фаатир, 37)

Тозоктогулар да моюнга алган абалда мындай дешет:

“О, эгерде биз алардын сөзүнө кулак салып, акылга келгеннибизде, анда биз азыр Тозок ээлеринен болбойт элек! —дешет.” (Мүлк, 10)

Атмосфера бизди укмуштуудай минус 270 градус сууктан, метеориттерден жана зыяндуу нурлардан коргойт. Раббибиз мындай айтат: “Асманды сакталган шып кылдык. Алар Анын аяттарынан баш тартышууда” (Анбия, 32)

Бул аалам мектебинин көркүн ачып турган Жараткандын чеберчилигин Куран Карим бизге түрдүү мисалдар, сүрөттөөлөр, сырлар жана даанышмандыктар аркылуу түшүндүрөт:

“Биз адамдар үчүн бул Куранда ар түрдүү мисалдарды келтирип түшүндүрдүк. Ошондо да адамдардын көбү баш тартып, каапырлыкты тутунушат.” (Исра, 89)

Куран окуган жана аалам мектебине тафаккур кылуу менен көз салган ар бир инсандын жүрөгүндө, даражасына жараша тафаккур пайда болот. Бара-бара “маърифатуллахтын” эшиктери өзү эле ачылат.

Куранды окуган кезде аны тафаккур кылып, ар бир аятынын маани маңызын түшүнө турган абалга келсек, ошондо ыйманыбыз дагы да бекемделип, ыймандын даамын таттырган кудайдын кудуретин көрө алабыз.

КУРАНДЫН МУЖИЗАЛАРЫ

VII кылымда адамдар асманды карап жылдыздар аркылуу жол таап, кээ бири алардын тизилишине карап, бир нерселерге окшотуп алып жана ошого карап төлгө ачып дүйнөлүк пайда үчүн колдонушкан. Чындыгында жылдыздардын эмне экендигинен кабардар болушкан эмес.

Куранда Жараткан Алла касам ичип айтат:

“Жылдыздардын ордуларына ант! Эгер билсеңер, бул, чындыгында – Улуу ант!” (Ваакиа, 75-76)

Өткөн кылымда гана адамзат аалам кеңейип жатканын түшүнө алды. Бирок, мындан 14 кылым мурда эле айтылган: “Биз Асманды өзүбүздүн кубатыбыз менен көтөрдүк жана Биз аны кеңейтүүчүбүз” (Зарийат, 47)

Аятта айтылган “жылдыздын орду” бул, бир орундук же коно турган жай деген мааниге келет. Азыркы учурдун физика жана астрофизика боюнча адистеринин айтымында “жылдыздардын орду” бул, алар жаратылган, пайда болгон “ак тешиктер” (белая дыра) жана өмүрү бүткөндө аларды жутуп жок кылган “кара тешиктер” (чёрная дыра) бар. Адамзат качан гана телескопту ойлоп тапкан соң, XIX-XX кылымдарда гана космос тууралуу так маалыматтарды ала баштады.

Космосто ак жана кара тешиктер орун алган. Акыркы жылдарда илимпоздор тарабынан ачылыш жасалып, жаңыдан кабардар болуп жаткан кара жана ак тешиктер тууралуу Жараткан Алла Таала Куранда атап кеткен. Илимий изилдөөлөрдүн натыйжасында билинип жаткан бул маалыматтар бизге ааламдын эбегейсиз чоңдугунан кабар берет. Жылдыздар жаралып башталган жерге ак тешик, убактысы жетип өлгөн, жок болгон жерге кара тешик деп атап келебиз. Ак тешиктен чыккан кичинекей материя, кыска убакыттын ичинде өз көлөмүнөн триллион эсе чоңоюп, жаңы жылдызды пайда кылат. Биз жашаган жер планетасынан канчалаган эсе чоңдукта башка планеталар, жылдыздар бар. Убакыт сааты жеткенде кара тешике түшүп жок болушат. Жылдыздардын мазасы десек да жаңылышпайбыз. Демек, убагы келген учурда биз жашап келе жаткан күн системасы да:

“Күн (өчүп) караңгылаганда...” (Таквир, 1) деген аятта баяндалгандай жок болот.

Тарыхта динсиз философтордун көпчүлүгү эч кандай далилдерге таянбастан акыл жүгүртүү менен ааламдын эзелки экендигин айтып чыгышкан. Бирок, илимий ачылыштардын натыйжасын

“Биз чаңдаштыруучу (жамгырлуу) шамалды жөнөтөбүз жана асмандан силерге жаан жаадырабыз, силерди ошонун менен сугарабыз. Анын казыналары силердин колуңарда эмес.” (Хижр, 22)

Шамалдын жаан жаап жаткан учурдагы чаңдаштыруучу кызматы биздин кылымда гана аныкталган.

сында алар да ааламдын жоктон жаратылгандыгын кабыл кылууга мажбур болушту. Илимпоздор айткан теорияга таянсак, эң башында материя газ абалында болчу. Артынан чоң жарылуу болду, аалам пайда болду.

Бул чындыкка Ыйык Куран 7-кылымда эле ишаарат кылган:

“Анан (Алла) асманды жаратууну максат кылды. Ал (асман) – түтүн болчу.” (Фуссилат, 11)

“Чын эле каапырлар асмандар менен жер бирге болгондугун, а Биз аларды бөлгөнүбүздү жана бардык жандууларды суудан жараткандыгыбызды көрүшпөйбү? Эми алар ыйман келтиришпейби?” (Анбия, 30)

Ааламдын бир чекиттен баштап кеңейген энергия агымы менен (айтылган теория боюнча жарылуу менен) болгондугунун далили, 20-кылымда телескоптук байкоолор аркылуу гана азыр да кеңейип жаткандыгы аныкталган. Бул мыйзамга ылайык, чоң галактикалар бири-биринен алардын ортосундагы аралыкка түз пропорцияда алысташат. Мисалы, бизден 10 миллион жарык жылы алыстыкта жайгашкан галактика бизден секундасына 250 километр ылдамдык менен алыстап баратса, 10 миллиард жарык жылы алыстыкта жайгашкан галактиканын бизден алыстоо ылдамдыгы секундасына 250 000 километр.

ААЛАМДЫН КЕҢЕЙҮҮСҮ

Бул абал тууралуу Куранда төмөнкүчө баяндалат:

وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ

*Жада калса, атомдор да жубу менен жаратылган:
“Алар өздөрүнүн, жер өстүргөн нерселердин жана алар билбеген нерселердин бардыгын жуп кылып жаратканга аруулук!”* (Ясин, 36)

**“Биз Асманды өзүбүздүн кубатыбыз менен көтөрдүк³³
жана Биз аны кеңейтүүчүбүз.”³⁴** (Зарийат, 47)

20 - кылымда гана кээ бир илимпоздор түшүнө алган бул чын-
дык кылымдар мурун Куран Каримде бир бир аталып өткөн.
Төмөнкү көрүнүштө байкалып тургандай эле:

Курандагы ондогон мужизалар ушуга гана ишаарат кылат:
Куран жетектейт, илим анын артында сойлоп жүрөт.

Келгиле, космос тууралуу Курандын негизинде ой жүгүртүүнү
уланталы:

Биз үчүн төшөктөй даярдалган планетабызда коопсуз жашап
келебиз. Бирок, биз жашаган планетанын айланасы коркунучтарга
толо. Алардын көбүнөн өзүбүздү кантип коргойбуз?

КОРГООЧУ ШЫП

Өмүрү бүтүп, жарылып кеткен жылдыздардын бөлүкчөлөрү
болгон метеориттер асманга чачырап кетишет. Юпитер жана Са-
турн өзүнүн эбегейсиз тартылуу күчү менен жер үчүн коркунучтуу
көптөгөн объекттерди кармап турат. Ал эми, мезгил-мезгили ме-
нен бул эки планетаны да ашып өтүп, биздин дүйнөгө жакындаган
метеориттерди ай өзүнө тартып кетет. Айда атмосфера жок бол-
гондуктан, ага тартылган ар бир метеорит анын бетине урулат. Ай-
дагы бул таасирлерден пайда болгон кратерлерди кичинекей дүр-
бү менен да көрүүгө болот.

33. Бүткүл аалам мейкиндиги, галактикалар, жылдыздар, планеталар ж. б.

34. Б.а.: “Ааламды кеңейтүүчүбүз”. Ааламдын токтоосуз түрдө ар дайым жана ар
тарапка кеңейип баратканын азыркы илимдер ачык-айкын далилдеди.

*Жада калса, атомдор да жубу менен жаратылган:
“Алар өздөрүнүн, жер өстүргөн нерселердин жана алар
билбеген нерселердин бардыгын жуп кылып жаратканга
аруулук!”* (Ясин, 36)

Ай тосмосунан да өткөн метеориттер өтө чоң болбосо, атмосферага киргенде сүрүлүүдөн улам күйө баштайт. Биз, “жылдыз учту” деп суктанып караган асмандагы көрүнүш, чындыгында метеориттер жерге жеткенге чейин мезосфера катмарында майда чаң бөлүкчөлөрү катары күйүп талкаланып жок болушат.

Мындан тышкары, аны курчап турган магнит талаасы жана жердин кыймылынан пайда болгон атмосферанын ар кандай катмарлары да жерди космостон келген зыяндуу нурлардан жана күндүн жарыгынан коргойт. Атмосфера бизди космосто минус 270 градуска жеткен укмуштуудай сууктан да коргойт. Мисалы, атмосферасы жок Айда температура минус 150дөн плюс 100 градуска чейин өзгөрөт. Анын «коргоочу шыбы» жок болгондуктан, Күндөн келген жылуулук жана жарыктын баары Айдын бетине ошол бойдон түшөт.

Бул тууралуу Куран Каримде төмөнкүдөй сүрөттөлөт:

“Асманды сакталган шып кылдык. Алар Анын айттарынан баш тартышууда.” (Анбия, 32)

“Корголгон шыптын” маанилүүлүгү акыркы жылдарда дагы бир нерсеге көңүлбүздү бурду.

Адамзаттын парник газдарындагы ысырапкерчилиги жана чектен ашууларынын айынан «Озон катмарынын» алсырай баштаганы аныкталды. Бул процесстин полярдык муз капкактарынын эришине, климаттын өзгөрүшүнө, тери рагы жана башка зыяндарды алып келүүсү айтылып, буга чара көрүлүүдө. Куранда адамдардын муктаждыктарынын айынан дүйнөдө бузукулуктун пайда болушуна да токтолгон:

Алла Таала убакыттын салыштырмалуулугуна ишарат кылат: “Ал асманда жана жерде ишти башкарат. Андан соң силердин эсебиңер бойунча миң жылга созулган бир күндө,⁴ ал⁵ Ага көтөрүлөт.” (Сажда, 5)

“Адамдар өз колдору менен жасагандарынын кай биринин³⁵ жазасын тарттыруу үчүн кургактыкта жана деңизде бузукулук ачыкка чыкты. Балким, алар кайра тартышаар.”
(Рум, 41)

ЖАМГЫР ВАКЦИНАСЫ

«Коргоочу шыптын» атмосферага кирген бөтөн заттарды чаңга айландыраын айтып өткөнбүз. Метеориттин талкаланган чаң бөлүкчөлөрүнүн ар бири бир жамгыр түтүкчөлөрү үчүн ядро болуп калат. Себеби күндүн ысыгына бууланган суунун жамгыр болуп кайра жерге түшүшү үчүн «конденсация ядролору» деп аталган бөлүкчөлөр керек.

Атмосферада конденсация ядролору бууга айланган туздардан, метеориттердин күйүшүнөн, токойлордун өрттөнүшүнөн, ар кандай түтүндөрдөн, космостук чандардан, бактериялардан жана башкалардан пайда болот. Конденсациясынын негизинде атмосферада булуттар, тумандар, жаан-чачындар, жер бетинде шүүдүрүм, бубак, кыроо жана башкалар келип чыгат. Шамалдарга бул чаң бөлүкчөлөрүн алып жүрүү милдети да берилген. Аятта да айтылгандай эле:

“Биз чандаштыруучу³⁶ (жамгырлуу) шамалды жөнөтөбүз жана асмандан силерге жаан жаадырабыз, силерди ошону ме-

35. Өздөрү жасаган жамандыктарды алар да башкалардан тартып көрсүн деп жер бетиндеги жана деңиздердеги адмдардын каракчылыктарын азырынча токтотконубуз жок

36. Уруктарды бир жерден экинчи жерге учуруп барып, бак-дарак, өсүмдүктөрдү чандаштырат.

Атомдон да кичинекей зат бар: “...Силердин Эгеңерден жер үстүндө да, асмандарда да кыпындын салмагындай эле, же андан азыраак, же андан көбүрөөк болсо дагы эч нерсе жашыруун эмес. Мунун баары ачык Китепте (Лавхи махфузда) жазылган.” (Йунус, 61)

нен сугарабыз. Анын казыналары силердин колуңарда эмес.”
(Хижр, 22)

Шамалдын жаан жаап жаткан учурдагы чаңдаштыруучу кызматы биздин кылымда гана аныкталган. Аятта шамалдын өсүмдүктөрдү чаңдаштыруудагы ролуна да көңүл бурулат.

Анткени, көптөгөн өсүмдүктөрдө мөмөлөр гүл чаңчалары жана уруктар менен чаңдашууга муктаж. Анткени, Алла биримдикти өзүнө гана таандык кылып, өзүнөн башка бүт нерсени жуп кылып жараткан.

Аятта мындай деп айтылат:

“Бардык нерселерди Биз жуп кылып жараттык.³⁷ Мүмкүн силер эскерме (насаат) – аларсыңар.” (Заарийат, 49)

“Алар өздөрүнүн,³⁸ жер өстүргөн нерселердин жана алар билбеген нерселердин³⁹ бардыгын жуп кылып жаратканга⁴⁰ аруулук!” (Ясин, 36. Караңыз: Раад, 3. Өсүмдүктөрдүн түрү үчүн караңыз: Тааха, 53)

Алла Тааланын: «Адамдар билбеген нерселердин баарын жуп кылып жараттык» деген сөзүнүн бир даанышмандыгы биздин кылымга келип түшүнүлгөн. Ааламда бүт нерсе жубу менен жаратылган. Жада калса, атомдордун айрымдары оң (+), айрымдары

37. Ааламдагы бардык жаратылган нерселердин жуптары бар, ак кара, эркек ургаачы гана эмес, бул электр энергиясы жана атом, анын бөлүкчөлөрүнө да тиешелүү.

38. Аял-эркектен тукум улаштырып.

39. Атомдун ядросу оң заряд, ал эми аны айланган электрондор терс зарядда экендиги кийинки замандарда гана белгилүү болуп, б.а. энергиянын бири-бирине карама-каршы болгон эки жуп формасы бар экендиги аныкталды.

40. Алла Таалага.

Бишир Хафий мындай деген: «Эгерде адамдар Алланын улуулугу жөнүндө туура ой жүгүртүшкөндө, Ага каршы чыга алышмак эмес». (Ибн Касир, 1-том. 448-б.)

терс (-). Мисалы, оң электр энергиясы терс электр энергиясына өтөт, натыйжада жарык күйөт. Булуттарда да оң жана терс булуттун аралашуусу менен жамгыр жаайт. Теориялык физикада да субатомдук элементтердин карама-каршы жактарынын бар экендиги аныкталган.

Жандыктардын эң кичинекей бөлүгү «Атом: Бөлүкчө» деген идея Байыркы Грециядан бери айтылып келет. Бул көз карашта; Атом эң кичинекей бөлүнгүс зат деп эсептелген. Бирок, 20-кылымда субатомдук чөйрө ачылып, ядронун айланасында айланган электрондор табылган. Андан кийин ядронун да протондор, нейтрондор жана башка бөлүкчөлөрдөн турганы байкалды. Кийинчерээк алардын да кичинекей кварктардын бар экендиги белгилүү болгон. Кварктан арысы дагы эле изилденип келет. Бирок, мындан он төрт кылым мурда түшүрүлгөн аяттарда атомдон да кичинекей бөлүкчөлөр бар экенине көңүл бурулган:

“...Силердин Эгеңерден жер үстүндө да, асмандарда да кыпындын салмагындай эле, же андан азыраак, же андан көбүрөөк болсо дагы эч нерсе жашыруун эмес. Мунун баары ачык Китепте⁴¹ жазылган.” (Йунус, 61)

“Каапырлар: “Кыйамат күн бизге келбейт” – дешет.

“Жок! Кайыпты билүүчү Эгемдин атына ант! Ал силерге келет. Асмандар менен жерде кыпындын салмагындай да, андан кичирээк да, андан чоңураак да (нерселер) Ага жашыруун болуп, ачык Китептен сырткары калбайт” – дегин.” (Саба, 3)

41. Тагдыр жазылган китеп.

Куран эң бекем аркан, анын бир учу Алланын кудуреттүү колунда, бир учу бизге созулган. Кудайга жакын болуунун жолу – аны бекем кучактоо.

Шамал менен жамгырдын мамилесине кайрылалы. Булуттардын оор экени аятта мындайча айтылат:

БУЛУТТАРДЫН ООРДУГУ

“Ал (Алла) – Өз ырайымынын жарчысы⁴² катары шамалдарды жиберет. Чындыгында, оор булуттарды көтөргөн шамалдарды өлүү чөлкөмдөргө жиберип, ал аркылуу суу түшүрүп⁴³, тирилтип, түрлүү жемиштерди чыгарабыз. Мына ушундай эле өлүктөрдү⁴⁴ да тирилтебиз. Балким, акылыңарга келээрсиңер!” (Аараф, 57)

Калыңдыгы 1 сантиметр менен 50 чарчы километр аянтты каптай турган жамгырдын салмагы жарым миллион тонна деп эсептелинүүдө. Бир эле жамгыр булутунун салмагы 300 000 тоннага жетет деп айтылып келет. Мына ушундай эбегейсиз салмактагы булуттардын асманда калкып калышы жана алардан жааган жамгыр менен кардын жердегилерге эч кандай зыянынын тийбеши – Алланын мээриминин бир көрүнүшү. Бирок, мезгил-мезгили менен жааган мөндүр жарым-жартылай болсо да айланага зыян келтириши мүмкүн.

Кийинки аятта; Жамгырдын пайда болушунда конденсацияны, мөндүр менен чагылганды жана экөөнүн ортосундагы байланышты баяндайт:

“Карабайсыңбы: Чындыгында, Алла булуттарды айдайт да, анан алардын ортолорун бириктирип, аларды ка-

42. Шамал, жамгырдын болоорун сүйүнчүлөйт

43. Жамгыр жаадырып

44. Өлгөн адамдарды да

Жамгыр деңиз суусундай туздуу, же газдалган суу көп болсо, кычкыл же кир болгондо эмне болмок! Ичкен тунук жана таза суубуздун эсебин бере алабызбы?

бат-кабат кылат. Ошондо булуттун араларынан жамгыр төгүлгөнүн көрөсүң. Асмандан ичинде мөндүрү бар (булутту) тоолордон түшүрөт да, ал аркылуу каалаган пендесине апаат алып келип, каалаганынан⁴⁵ буруп кетет. (Көрбөйсүңбү:) Чагылгандын жаркылдагы көздөрдү алып кете жаздаганын⁴⁶!” (Нур, 43)

Асманды карай бергенде эле көрүнүп турган эки чоң чырагыбыз бар.

КҮН жана АЙ

Аяттарда экөөнүн тең нуру үчүн ар кандай маанидеги сөз айкаштары колдонулган:

تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا
وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا

“Асманда топ жылдыздарды жасап, анда чыракты (күндү) жана жарык берүүчү айды Жараткан улук болду!” (Фуркан, 61)

Өз жарыгынын булагын өзүндө камтыган күндү “сираж”, тагыраак айтканда жарык чачкан чыракка окшоштугу колдонулса, ал эми ай үчүн “жаркыраган нур” сөз айкашы колдонулду.

Бул акыйкат аятта төмөнкүчө айтылат:

45. Апаатты, кырсыкты...

46. Эй, пенделер! Жок дегенде ушул чагылганды жараткан Улуу Алла тууралуу бир саамга болсо да ой жүгүртпөйсүңөрбү?!

Келгиле ойлонуп көрөлү, эгерде бак-дарактар жок болсо, бул дүйнө кургак, какыраган чөл болмок жана бейпил жашоо болмок эмес! Ушунун баарына татыктуу шүгүр кылып жатабызбы?

“Алла жети кабат асманды кантип кабат-кабат (кылып) жаратканын көрбөй жатасыңарбы? Айды алардын⁴⁷ ичинен нур чачуучу, күндү жарык берүүчү кылып койду”. (Нух, 15-16)

Птолемейдин Күн жөнүндөгү теориясы боюнча жер борбордо турат, ал эми күн анын айланасында айланат. Анткени, жерде турган адамга салыштырмалуу ушундай көрүнөт.

Убакыттын өтүшү менен адамзат күн жердин айланасында эмес, жер күндүн айланасында айланын түшүндү. Бирок бул жолу күн токтоп турат деп ойлоду. Чындыгында Күн Саманчынын жолу галактикасында өз орбитасында жылып бараткан. Куран да бул чындыкты бизге билдирип кетет:

“Күн (да) өзү үчүн белгиленген орунда жүрөт. Бул үстөмдүк кылуучу, Билүүчүнүн өлчөгөнү.” (Ясин, 38)

“Ал түн менен күндүздү, Күн менен Айды жараткан. Баарысы асман алкактарында⁴⁸ сүзүшөт.” (Анбия, 33)

ЭЧ КАЧАН ЭСКИРБЕГЕН, ДАЙЫМА ЖАҢЫ

Куран – асман менен жерди жараткандын түбөлүктүү сөзү. Ал бул дүйнөгө кылымдар мурун бизге түшүрүлгөн. Анда кийинки доорлордо ачылган илимий чындыкка эч кандай карама-каршылык жок эле.

Адам баласы өз илимине ар дайым божомолдорду, ынанымдарды жана далилденбеген теорияларды кошууга аргасыз

47. Жети кабат асмандардын ичинен

48. Орбиталарында. Күндүн да орбитасы бар экендиги аныкталды.

Абу Хасан Харакани: “Пенде Алланы табуу үчүн канидан-жайдан издебесин, алардын эң коозу – Куран. Демек, силер Улуу Алланы Куран жолунан гана издегиле”.

болгондуктан, адам колунан жасалган эмгектер убакытка туруштук бере албайт.

Мындан элүү жыл мурун эле жазылган медициналык эмгекти карай турган болсок, анын көптөгөн жоболору бүгүнкү күндө күчүн жоготкондугун көрөбүз. Ар бир тармактын адистерине көпчүлүк тарабынан даярдалып басылган энциклопедиялар; көп өтпөй кайра текшерүүдөн өткөрүлгөн жаңы басылыштарын, же кошумча томдорун басып чыгарууга аргасыз болушат.

Куран - ааламдын тереңдигинен, адамдын жаралышынан, сүт-түн жаралышынан, аарылардын балды жасашынан тартып көптөгөн маселелерди козгоп, сахабалардын доорунда аларга билинбеген бирок, кылымдар өткөндөн кийин билине турган көптөгөн чындыктарды айтат. Куранда ишарат кылынган чындыктардын баары али такталып, билинип бүтө элек. Кыскасы, Куран дайыма жол көрсөтөт жана так илимдердеги каталарды оңдоп келет. Акырында илимдердин баары Курандын артынан ээрчийт.

Курандын бул чындыктарды ачык түрдө эмес, өтмө маанилерде, коддуу түрдө билдиргени, илгерки адамдардын сабатсыздыгынан улам аны танып кетпеши үчүн болсо керек. Демек, бул да болсо Курандын бир мужизасы. Ошол эле сөздөр менен ал биздин замандын 7-кылымындагы адамдарга да, андан кийинки кылымдардагы, азыркы учурдагы адамдарга да кайрылган.

Мисалы, убакыттын салыштырмалуулугу маселеси 20-кылымда гана көтөрүлгөн жана түшүнүү өтө кыйын маселелердин катарында турат. Бирок, Аллах Таала биздин дүйнөдөгү убакыт түшүнүгүнүн салыштырмалуулугун ачык баяндап кеткен:

Фудайл бин Ияз: “Куран амал кылуу үчүн түшүрүлгөн. Эл болсо аны окууну гана көнүмүш адат кылып алышкан!”.

“Ал асманда жана жерде ишти башкарат. Андан соң силердин эсебинер боюнча миң жылга созулган бир күндө,⁴⁹ ал⁵⁰ Ага көтөрүлөт.” (Сажда, 5)

“Париштелер менен Рух⁵¹ Аллага ошол өлчөмү элүү миң жыл болгон Күндө Аллага көтөрүлүшөт.” (Маариж, 4)

Аяттардагы сандар түрдүү алыстык-жакындык, аралыктарды белгилөөдө көптүк мааниде колдонулган, а чындыгында убакыттын салыштырмалуулугун түшүндүрүп берген.

Курандын асман тууралуу кереметтери менен сөздү улай берели:

ЖЕРДИН ФОРМАСЫ

Адамзат 15-16-кылымдарга чейин жердин формасынын шар же жалпак экенин талашып келишкен. Куран болсо дүйнөнүн шар формасында экендигине көптөгөн аяттарда ишарат кылган:

“...Алла Таала түндү күндүзгө айландырды, күндүздү түнгө айландырды...” (Зумар, 5)

Бул аятта айтылган «يَكْوَرُ» таквир сөзү баш сыяктуу тоголок нерсени айландырып ороо, мисалы, селдени башка таңуу, тагыраак айтканда, «айлантып таңуу» дегенди билдирет.

Наазият сүрөсүндө айтылган:

وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَلِكَ دَحِيهَا

49. Кыямат күнү.

50. Иштер – амалдар.

51. Жабраил

Бул жашоо сапарынын белгисиз жактарын тааныткан, анын суроолоруна жооп берген, караңгылыктарын жарыкка чыгарган, акыл менен жүрөктү ар тараптан канааттандыруу далилдерди камтыган жалгыз китеп – бул Куран.

“Тигинден кийин⁵², анан жерди төшөдү”, - деген жогорку аяттын маанисинде “дахаа” сөзүнүн “төө куштун жумурткасынын формасын берген” деген мааниде да колдонулгандыгы айтылган. Ушундайча Куранда жердин геоид (жердин тартылуу талаасынын эквипотенциалдык бети) формасында экендигине басым жасалган.

Асхабу Кахфтын үңкүрдө уктатылган убактысы тууралуу:

«Алар үңкүрдө үч жүз жыл жатышты. Дагы тогуз жыл кошулду», (Кахф, 25) – деген аяттын маанисинде 365 күн менен 6 сааттык күн жыл санагы (шамсий) менен 355 күндүк ай жыл санагынын (камарий) айырмасы билдирилген. Болжол менен 10-11 күндүк айырмадан улам 33 “күн жылы” 34 “ай жылына” туура келет. Бул эсеп менен алганда 300 жылда кошумча 9 жыл талап кылат. Бактылуулик доорунда (асру-саадатта) күн календары болгон эмес жана анын кантип эсептелээри да белгисиз болгон. Бирок бул нерсе, күн жыл санагы тууралуу маалыматты өзүндө камтыган Курандын уникалдуулугу.

ТООЛОРДУН КЫЙМЫЛДАШЫ

Курандын башка бир аятында мындай деп айтылат:

“Ошондо сен кыймылсыз деп эсептеп келген тоолор баардыгын мыкты кылып орундаган Алланын аракети менен булут өңдүү жылып келе жаткандыгын көрөсүң.” (Намль, 88)

52. Асмандан...

Бйман келтиргендер бактылуу; Жүрөктөрүнө ыйман, жүрөгүнө Куран, абийирине жакшы ахлак орнотуп, түбөлүк бакыттын тынчтыгында жашашат.

Бул аятта дүйнөнүн кыймылынын булуттардын кыймылына окшоштуруу менен билдирилишинин себептеринин бири төмөнкүчө баяндалат:

Жерден болжол менен 3,5 – 4 километр бийиктикте турган негизги булут кластерлери аба ырайынын таасири болбосо, дайыма батыштан чыгышты көздөй жылып турушат. Жер планетасы да ошол багытта айланат.

Жер планетасы өзүнүн айланасында саатына 1667 километр ылдамдыкта айлануу менен бирге, Күндүн айланасында да болжол менен секундасына 30 километр ылдамдыкта айланат. Ошол эле учурда Күн системасы жана Саманчынын жолу галактикасы менен космосто биргеликте жылып барат. Бирок, Жараткандын табияттагы мыйзамдарынан улам биз бул үрөй учуруларлык ылдамдыкты сезбестен тынч жашап келебиз. Анткени, бизди курчап турган атмосфера да бирдей ылдамдыкта айланып турат.

Ушул эле аятта материктердин бири-биринен ажырагандыгына да ишарат бар. Материктер жыл сайын эки башка багытка карай бири-биринен 1-5 см алыстап турат. 20-кылымдын башында Альфред Вегенер тарабынан жасалган бул илимий ачылыш башында олуттуу кабыл алынган эмес. 1980-жылдардан кийин гана геологиялык илимий чындык катары кабыл алынган.

Геологиялык акыйкаттардын дагы бири, тоолордун жер титирөөлөрдү азайтуучу жана алардын таасирин жеңилдеткен таасирлери тууралуу Куран аяттарында кабар берилген:

“Биз жерди төшөп койдук, Тоолорду казык кылдык.” (Набаа, 6-7)

Эч бир атеист, эртеңки күнү абадагы кычкылтек өзгөрүп же начарлап кетеби деген ойдо «жанымда кислород балонун ала жүрөйүн» дебейт. Ааламдагы бул илахий экологиялык тең салмактуулуктун бузулбасын билет жана аны бузулат деп ойлобойт. Башкача айтканда, Алланын каалоосуна, табияттагы тартибине жашыруун ишенет жана ишенүү абалында жашашат.

Чатырдын казыгынын жарымы жерге кагылат. Мисалы Куранда айтылган сыңары:

“Тоолорду ага⁵³ бекем орнотту!” (Назиат, 32) деген аятта тоолудун жерге казык сымал кагылгандыгын баяндайт.

Бүгүнкү геология илиминин сөзүнө караганда, тоолордун инфраструктурасы казык сымал. Алардын астында дээрлик кармап турган тамыр катмары бар.

Жер – жумуртканын сарысы, агы жана кабыгы сыяктуу үч катмардан турат. Эң ичкиси өзөк (ядро), аны курчап турган мантия, ал эми жер кыртышынын үстү жагы литосферадан турат. Жер кыртышы жумуртканын сыртындай катуу, жер кыртышынын астынкы катмары болгон магма ысык жана кайнаган абалда агып турат. Жер кыртышынын калыңдыгы океандын түбүндө жука (8-10 км.), бийик тоолордун бөлүктөрүндө калың (30-40 км.) келет.

Тоолордун магмада калкып жүргөн материктердин тең салмактуулугун сактоодо маанилүү элемент экендиги биздин кылымда гана билинди. Куран болсо бул чындыкты мындан он төрт кылым мурда көптөгөн аяттарында билдирген. Бул аяттардын биринде мындай деп айтылат:

“...Силер менен бирге ал термелбесин үчүн жер үстүнө бекем тоолорду кадаган⁵⁴...” (Локман, 10)

Геофизикада “ысык чекиттер” деп аталган ири тоо кыркалары бар, алар дүйнөдө болжол менен 110 деп аныкталган. Булар, неги-

53. жерге

54. Азыркы учурда илимий изилдөөлөр тоолор кагылган казык сыйактуу милдеттерди аткарып, жерди тынымсыз термелип, чайпала берүүдөн сактап тургандыгын далилдеди.

“Акыйкатта, Алла урукту жана данекти жарып - өндүрүүчү, өлүктөн тирүүнү чыгарат, тирүүдөн өлүктү чыгаруучу. Мына ушуларды Алла жасоочу. Анан кантип артка буруласыңар?” (Анаам, 95)

зинде жер кыртышынын жылышына тоскоол болуп, жердин эң тереңинен көтөрүлүп келген, жер кыртышын тешип өткөндөн кийин катып калуучу, катырма түрүндө бекем кармап турган жана тең салмактуулукту камсыз кылган чоң магма массалары болуп саналат.

КОШУЛБАГАН ДЕҢИЗДЕР

Деңиздер кошулган кысыктарда жана дарыялар деңизге куйган чекиттерде жылуулугу жана туздулуугунда айырма болгон суулардын көзгө көрүнбөгөн көшөгө менен бири-бирине аралашпай турганы азыркы убакта гана аныкталган. Куранда бул чындык төмөнкүдөй айтылат:

“Эки деңизди кошуп агызды. Экөөсүнүн ортосунда тосмо⁵⁵ бар. Бири-бирине кошулбайт.” (Рахман, 19-20)

ФОССИЛДИК КҮЙҮҮЧҮ МАЙЛАР

Аятта мындай деп айтылат:

“Жана да Ал жайыт чөптөрүн өстүргөн. Андан соң Ал аны карарган куурайга айландырат.⁵⁶” (Алаа, 4-5)

Бул аяттын тафсиринде Хамди Йазыр мындай деген: “Адегенде жайыттарда, тектирлерде, огороддордо, токойлордо ар кандай бак-дарактарды өстүрүп, анан кара кыкка, көмүргө айландырды”. (Элмалылы, VIII, 5747)

55. Б.а. туздуу жана тузсуз деңизди аралыштырып жибербей турган парда бар. Ал тосмонун кандай турганына Алладан башка эч кимдин акылы жетпейт!

56. Өстүрүп, кайра кууратат.

Исмаил Хаккы Бурсеви: “Кемирчектен турган кулакты уктурган, майдан куралган көз алмасына көрүүнү буюрган, бир кесим эттен турган тилди сүйлөткөн Аллах кандай гана Улуу!”

Аяттагы «ахва» сөзү; күңүрт, күрөң, кочкул жашыл, көө, ачык түстөргө берилген ат. Бул жерде кара, күрөң жана жашыл деп чечмеленет. (Караңыз: Elmalılı, VIII, 5748)

Көмүр жана мунай сыяктуу күйүүчү майлар; кылымдар мурун өскөн алп дарактардын жер астында чириндиге айланып, пайда болгондугу тууралуу акыркы кездерде гана аныкталган илимий чындыктардын бири.

Өлгөн организмдер узак убакыт аралыгында жана белгилүү бир шарттарда фоссилге айланат. Табиятта өлүк организмдер тынымсыз пайда болуп турат. Жаратылыштагы козу карындар жана бактериялар чөйрөсү табиятта тынымсыз пайда болуп жаткан бардык өлүктөрдү майдалап, аларды кайра азыкка айлантат. Куран аяттарында өсүмдүктөр жана чириндилер ааламына да ишараттар бар:

“Акыйкатта, Алла урукту жана данекти жарып - өндүрүүчү, өлүктөн тирүүнү чыгарат, тирүүдөн өлүктү чыгаруучу. Мына ушуларды Алла жасоочу. Анан кантип артка буруласыңар?⁵⁷” (Анаам, 95)

ЖАРЫК ТАҢДЫН ДЕМИ

Жогорку аятта уруктун жана дандын жарылып чыгышына ишарат кылынган. Анткени, өсүмдүктөр үчүн абдан маанилүү башталыш болуп саналат. Өсүмдүктөр өз жашоосун фотосинтез менен улантат. Фотосинтез учурунда өсүмдүктөр түнкүсүн кычкылтекти алып, көмүр кычкыл газын бөлүп чыгарышса, күндүз

57. Анан кантип ыймандан баш тартасыңар.

Исмаил Хаккы Бурсеви: «Жаратканга татыктуу кызмат кыла албасаң да, Ал сени баалап, сенден башка кулу жоктой материалдык жана руханий жактан камсыз кылууда. Сен болсо, Андан башка да таянычың бар сыяктуу кулчулукта кайдыгерсиң. (Кандай жаман көрүнүш, бетбактык!)»

тескерисин жасашат. **“Агарып аткан таңга ант!”** (Таквир, 18) деген аятты буга далил көрсөтүүгө болот.

АБА БАСЫМЫНЫН АЙЫРМАЛАРЫ

Деңиз деңгээлинен асманга көтөрүлгөн сайын басым орто эсеп менен ар бир 10,5 метрде 1 миллибарга төмөндөйт. Температура жогорулаган сайын 100 метрге орточо 0,5 градуска төмөндөйт. Ушул сыяктуу жерден көтөрүлгөн сайын атмосферанын жана чаңдын тыгыздыгынын азайганы, ошондой эле, кычкылтектин тыгыздыгынын да улам азайганы маалым болгон. Ушул себептен улам, көтөрүлгөн сайын адамда дем алуу, сүйлөө жана көрүү кыйынчылыктары, эс-учун жоготуу пайда болот. Куран аяттарында бул тууралуу да маалыматтар берилген:

“Алла кимди туура жолго салгысы келсе, анын көкүрөгүн исламга ачып коет. Ал эми кимди адаштыргысы келсе, анын көкүрөгүн көккө көтөрүлүп бараткан адамдыкындай кылып кысылтып салат. Алла ишенгиси келбегендерди дал ушинтип жазалайт.” (Анаам, 125)

Учактар жерден 10 миң метрдей бийиктикке көтөрүлөт. Анткени тартылуу күчүн алыстатуу менен алар аз басымда сүрүлүүнү азайтып, күйүүчү майды аз сарпташат. Бирок, ал бийиктикте кычкылтектин көлөмү азайгандыктан, техникалык бузулуу учурунда кычкылтек маскалары менен атайын сактык чаралары көрүлгөн. Бул бийиктиктен да жогору чыгууну каалагандар, кычкылтек азайгандыктан, атайын жабдууларсыз көтөрүлө алышпайт.

Бүгүнкү күндө өнөр жайдын прогресси менен ойлоп табуулар цивилизация катары кабыл алынып, жансыз темир болгон машинадан жардам үмүт кылынууда. Материалдык нерселердин күчүнө негизделген чийки жандар өзүнүн тынчтыгын жана бактылуулугун баарынан жогору коё турган эгоизмге, өзүмчүлдүккө жана көрө албастыкка сүйрөлүүдө.

Эч бир атеист эртең абадагы кычкылтек өзгөрүп кетиши ыктымал деген ойдо: «Кислород баллонун ала жүрөйүн» дебейт. Ааламдагы бул теңирий экологиялык тең салмактуулуктун бузулбасын билет жана бузулат деп ойлобойт. Башкача айтканда, Алланын каалоосуна жашыруун ишенүү абалында. Ал жашыруун ишенимин сыртка жаңылыш билдиргендиктен, шүгүр келтирбеген адамдардын катарына кирип, утулгандардан болуп калды.

Чындыгында ааламда бул чындыктардын алдында каапыр жок. Ар бир адам жашыруун ишеним жана моюн сунуу абалында жашайт, бирок муну билбегендиктен, өзүн каапырмын деп ойлоп, үмүтсүздүккө жетеленет.

ГЕОГРАФИЯЛЫК ДАЛИЛ

Улуу Жараткан Алла Рум сүрөсүндө Меккенин жашоочуларына тарыхый жактан да, географиялык жактан да так маалымат берип кеткен:

“Рум жеңилди.⁵⁸ Эң жакын жерде алар жеңилгенден кийин кайра жеңишет.” (Рум, 2-3)

Арабдар жайгашкан аймакка эң жакын дегенди билдирген сөздүн арапчасы “аднал-арз”. “Аднаа” эң жакын дегенди билдирет, бирок ошол эле учурда “эң терең, эң төмөнкү” деген маанини да түшүндүрөт. Жердин деңиз деңгээлинен эң төмөнкү жерин бил-

58. Чыгыш римдиктер китеп ээлери эле. Аларды Перси империясы басып алган учур болгон. А перстер китеп ээлери эмес болчу, бутпарастар болушкан. Ошондо Меккелик каапырлар кубанычка бөлөнүп, мусулмандарга кайрылып: «Перстер Византиялыктарды басып алгандай, биз да силерди жеңип алабыз» , – дешкен (Тафсир Ал-Жалалайн)

Акыркы жылдары Сириядан миллиондогон адамдар заалымдардын мунайзатка болгон ач көздүгүнөн улам өз мекенинен куулуп, өлкөсүнөн кетпей жаткандардын үстүнөн бомба жаап жаткан кези. Мына сага, “жалгыз тишиштүү жырткыч маданият!”.

дирет. Куранда көрсөтүлгөн аймак - деңиз деңгээлинен 400 метр төмөндө жайгашкан, Өлүк деңиз турган жер.

Адамдын жаралышы жөнүндө ой жүгүрткөнүбүздө, андан да таң калыштуу натыйжаларга жетишебиз. Анткени, Куранда адамдын уруктук клеткадан келип чыгышы жана эненин курсагында пайда болушу жөнүндө өтө кенен жана терең маалымат берилген.

БИОЛОГИЯ ЖАНА ЭМБРИОЛОГИЯ

Адам баласы, өзүнүн атадан энеге өткөн уруктан жаралаарын тарыхта билген эмес.

“Эй, адамдар! Эгер өлгөндөн кийин тирилүүдөн шектенсеңер, албетте, биз силерди

- алгач топурактан,
- анан бир тамчыдан,⁵⁹
- анан уйуган кандан,
- түспөлдүү-түспөлсүз бир үзүм эттен өзүнөргө (кудуретибизди) билдирүү үчүн жараттык...” (Хаж, 5)

Азыркы эмбриология жана анатомиянын жабдыктары менен жасалган аныктамалар Куранда билдирилген бул баскычтар менен дал келет.

Куранда адамга берилген сезимдер “угуу, көрүү жана түшүнүү” деп айтылган. (Мисалы караңыз: Нахл, 78; Муьминун, 78) Бул

59. Бир тамчы урук суюктугунан

Расулуллах (саллаллаху алейхи васаллам) бир түнү таң атканча бул аятты кайталады: «Эгерде аларга азап берсең, албетте, алар сенин кулдарың (каалаганыңды кыласың). Эгерде аларды кечирсең, албетте Сен Азиз жана Хакиимсиң!». (аль-Маида, 118) (Несаи, Ифтитах, 79)

сезимдердин пайда болуу кезеги илимий деңгээлде да далилденген. Түйүлдүктө (жатында) алгач угуу сезими пайда болот.

Адамзат чече албаган эң чоң табышмак – бул “жашоо”. Ааламда башка жашоонун бар-жогу иликтенип, бир жерде суу бар болсо, ал жерде жашоо болушу мүмкүн деген ой толкуп турат. Анткени, эсептөөлөр боюнча жандыктардын прототиби алгач сууларда пайда болгон. Жашоо пайда боло турган жалгыз чөйрө болгон протоплазма (клетканын негизиндеги түзүлүш) дээрлик толугу менен суудан турат.

Бүтүндөй заттардын жаратуучусу Ыйык Куранда кылымдар мурун айтып кеткен:

وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ

“...Бардык жандууларды суудан жараткандыгыбызды көрүшпөйбү?” (Анбия, 30)

Жандуулардын бир тамчы сперматозоидден жаралуусу да суудан жаралгандык болуп саналат.

БАРМАК ИЗДЕРИ

Кайра тирилүүнү четке каккан каапырларга карата Жараткан Алла мындай дейт: **“Инсан Биз анын сөөктөрүн чогулта⁶⁰ албайт деп ойлойбу?! Ооба (чындыгында), Биз анын манжаларынын учунан бери өз калыбына келтирүүгө Кудуреттүүбүз.”**

60. Кайрадан.

Эгерде Алланын элчисин бүгүн татыктуу тааный алсак, эртең махшар майданында ал да бизди тааныйт. Ал бизди Кавсар суусунун жээгинде кабыл алат. Эгер дилибиз аны көрүүгө татыктуу болсо, ал да бизге назар салат. Эгер биз ага кулак салып, уксак, ал да бизден жакшылыктарын аябайт.

Бармактын учундагы манжалардын издери ар бир адам үчүн ар башка жаратылган жана бул маалымат бүгүнкү күндө криминология тармагында колдонулуп келет.

ТЕРИ ООРУНУ СЕЗЕТ

Куран чексиз илимдүү Заттын даанышмандыктар менен толо китеби болгондуктан анда ар кандай багыттагы темалар айтылса да, түрдүү илимий ачылыштарга белгилер чыга берет. Мисалы, кыяматты баяндаган төмөнкү аят сыяктуу:

“Акыйкатта, аяттарыбызга ишенбегендерди Биз отко киргизебиз. Алардын терилери (тозокто) күйүп бүтөр замат (алар азапты татышы үчүн) Биз аны башка териге алмаштырабыз. Акыйкатта, Алла Ызаттуу, Даанышман.”

Таиланддагы Чианг Май университетинин профессору, илимдин доктору Тежата Тежасен дерматология боюнча иштеген жана теридеги нерв кыртышы ооруну мээге өткөрөрүн, теридеги бул катмар күйүп, атрофияланса (сезбей калса) эч кандай оору сезилбей турганын аныктаган. Анын бул илимий ачылышы тууралуу маалыматтын Куранда кылымдар мурун эле айтылганын көргөндө шахадат келмесин айтып, мусулман болгон.

Уктап жаткан кезде тынымсыз иштеп турган жалгыз сезим бул – угуу сезими экендиги тууралуу Асхабу-Кахфтын үнкүрдө уктатылгандыгын баяндаган аятта ачык айтылган:

“Ошондо алардын кулактарын узак жылдар бою парда менен тосуп койдук” (Кахф, 11)

Балким, Савбандын (радияллаху анха) бул дүйнөдө тигилген дарагы да жоктур. Бирок ал дүйнөдөгү эң бай адам болгон, анткени ага Алланын Элчисине болгон махабаттын жана бир болуунун сыры берилген..

СҮТТҮН ПАЙДА БОЛУШУ

Жандууларда кантип сүт пайда болоорун Алла Таала Куранда төмөнкүчө айтып кеткен:

“Чындыгында, силер үчүн малдарда да ибарат бар⁶¹. Малдардын ичиндеги (курсагындагы) каны менен желининин арасынан чыккан ичкенге жагымдуу, нагыз сүттү силерге ичтирүүдөбүз.” (Нахл, 66)

Аятта айтылган «желин» жана «кан» сөз айкаштарынын маңызы химия жана сиңирүү физиологиясынын жетишкендиктери менен жакында гана түшүнүлө баштады. Кандын сиңирилген тамактан бөлүнгөн азыктарды сүт бездерине жеткирери жана ал бездер өздөрүнө келген чийки заттарды кайра иштетип сүт өндүрүп чыгаргандыгы тууралуу Пайгамбарыбыздын (*саллаллаху алейхи васаллам*) доорунда эч ким билген эмес. Анткени атайын адистикти, изилденүүнү талап кылган мындай илимди Куран түшүрүлгөн мезгилде адамдардын билиши мүмкүн эмес экени анык.

Куран Каримде Мариям энебиздин Иса (*алейхиссалам*) пайгамбарды төрөгөнгө чейинки болгон окуялар тууралуу баяндалган учурда өтө маанилүү медициналык жана биологиялык сырлар да камтылып кеткен. Куран аяттарында айтылгандай эле:

“Ошондо анын толгоосу келип, курма дарагынын түбүнө барды да:

“Аттиң-ай! Мен мындан мурун өлүп, таптакыр эле унутулуп калсам кана”, – деди. Ошондо төмөндөн үн угулду:

61. Ибарат – сабак, үлгү, өрнөк

Савбан (радияллаху анха) менен өзүбүздү салыштырсак, биз бул сүйүүнүн кайсы жериндебиз? Акыретте Пайгамбарыбыздан (саллаллаху алейхи васаллам) ажырап калуу коркунучунан канчалык тынчсызданабыз?

“Кайгырбагын. Эгең сенин алдындан арык (суу)⁶² чыгарып берет. Курманын бутагын өзүңө карай силк. Сага жаңы курма түшөт.”

Жеп, ичип – көңүлүңдү көтөр.

Эгерде бир кишини көрсөң:

“Акыйкатта, мен Мээримдүүгө орозо кармоого сөз бергем жана бүгүн эч ким менен сүйлөшпөймүн”, – дегин.” (Мариям, 23-26)

Бул аяттарда Алла Таала Мариямды суу тарапка багыттап, курма дарагынан жегенге буйрук берет. «The Lacent» журналынын 1983-жылдын декабрь айындагы санында Мишель Оденттин макаласында, суунун эненин төрөт учурундагы стресс жана толкундануусун азайтып, булчуңдардын түз чыңалуусуна эффективдүү болоору айтылып, төрөт бөлмөлөрүнүн жанына суу бассейндерин куруу сунуш кылынат.

Ал эми курма канттын жана төрөлгөндө керектүү көптөгөн витаминдердин, минералдардын кампасы. Бирок, курманын дагы бир сыры бар:

1900-жылдары төрөттү баштатуучу жана тездетүүчү атайын гормон табылган. Ал – окситоцин. Бул гормон жатындын булчуңдарынын жыйрылышы, жабыркаган тамырлардын оңдолушу, сүттүн бөлүнүп чыгышы, психологиялык байлануу жана ишеним сыяктуу эне болуу сезимин күчөтүүдө маанилүү роль ойногон. Чындыгында бул өзгөчөлүктөрүнөн улам гормонго «жеңил төрөт» деген мааниде ат берилген. Куран Каримдин Абаса сүрөсүнүн 20-аятында Алла Таала төрөттүн Алланын жардамы менен жеңил

62. Булак, мурун кургап калган эле.

Өзүбүзгө таандык мүлкүбүз жок болсо да жоктон жаралып, жапайы же үй жаныбары, курт-кумурска, топурак же жалбырак эмес, эң үстүн абалда «инсан» болуп жаралганыбызды канчалык ойлонобуз?

болорун билдирген. Азирети Мариямга буюрулган курма болсо окситоцинди камсыз кылган нерв учтарына таасир этип, төрөттү жеңилдеткен.

ЭНЕ СҮТҮНҮН ПАЙДАЛАРЫ

Эненин сүтү да Куран Каримде басым жасалган маанилүү темалардын бири. Аятта буюргандай эле:

“Эмизүүнүн толук болушун каалаган энелер балдарын толук эки жыл эмизишет...” (Бакара, 233)

“Биз инсанга өз ата-энесине жакшылык кылууну буйрук. Энеси аны алсыздыктын үстүнө алсыз болуп көтөрөт. Аны эмизүү мөөнөтү эки жыл...” (Лукман, 14)

Акыркы жылдардагы изилдөөлөргө чейин эне сүтү ымыркайлар үчүн өтө маанилүү азык экени белгилүү болгон эмес. Жада калса, адамды эволюциянын бир продуктусу катары көргөн караңгы пикирдеги адамдардын назарында эмчек сүтү элементардык, баштапкы азык катары көрүлгөн.

Изилдөөлөрдүн натыйжасында эне сүтүнүн теңирий күч агымдарына толгон бир кемчиликсиздикти көрсөткөнү белгилүү болду. Анын курамында балага өтө зарыл болгон витаминдер, гормондор, консерванттар жана микробдор менен күрөшүүчү ферменттер жана балага эненин мүнөзүн түзө турган элементтер бар.

Адам үчүн керектүү азыктарынын негизги элементтери болгон белок, кант, май, фосфор жана витаминдердин баары эне сүтүндө баланын организминде ылайыктуу, өтө гармониялык катышта жана өлчөмдө катылган. Албетте, ал нерселер Алла Таала

124 миңдей пайгамбардын имамы жана башчысы болгон Мухаммед Мустафанын (саллаллаху алейхи васаллам) үммөтүнөн болуу – биз шүгүр кыла албаган эң чоң нээмат. Ушул нээмат үчүн гана өмүр бою шүгүр саядасына түшүп, башыбызды көтөрбөсөк, ал дагы аз, дагы деле толук эмес, баары бир “эч нерсе” өкүмүндө...

тарабынан белгиленген. Пайдалуу эмчек эмизүүнүн минималдуу (алты ай) жана идеалдуу (эки жыл) мөөнөттөрү да аяттарда кереметтүү түрдө баяндалган. (караңыз: Ахкаф, 15)

Курандын кереметтери жүрөккө дем берет. Азыркы доордун караңгы сунуштарына кабылгандардын шектенүүлөрүнө каршы, жогорку мисал Курандын Алла Таала тарабынан түшүрүлгөн ыйык китеп экендигине жаңы бир далили жана күбөсү десек болот.

Бурмаланган самавий китептерде (Библия) мындай өзгөчөлүгү жок. Мисалы, жогоруда Күн менен Ай жөнүндө сөз кылганыбызда, Куранда алардагы жарык булактарынын айырмачылыктары жөнүндө сөз кылынганын айтып өттүк. Ал эми, бурмаланган Тооратта ай менен күн «эки жарык» катары гана айтылат.

Кыскасы, Куран жиберилген үммөт болгонубуз үчүн канчалык шүгүр кылсак да аз!

СУРАК БАР!

Тафаккур бизге тартуу кылынган жакшылыктар жөнүндө ойлонтот жана суракты эскертет. Бул ааламга тафаккурсуз караган адам, бул дүйнөнүн убактылуу нээматтарына ээ болууга аракет кылат. Бирок, закымдан суу ичүүгө аракет кылуу канчалык мүмкүн? Мындан тышкары, бул жалган дүйнөнүн ар бир жакшылыгы сыноо материалы болгондуктан, арам болсо жазаланат, адал болсо суракка алынат. Ушул себептен улам Такаасур сүрөсү текебердик оорусуна ишарат кылуу менен башталып, көңүлдү акыретке буруп, төмөнкү эскертүү менен аяктаган:

“Алланын Элчиси дайыма кайгылуу жана дайыма ойлуу болгон. Ал үчүн эч кандай сооронуч болгон жок. Ал эч качан керексиз сүйлөчү эмес. Анын унчукпаганы сүйлөгөнүнө караганда узакка созулган. Ал ишти баштаганда да, бүтүргөндө да дайыма Алланын ысмын эскерчү...” (Ибн-и Саад, I, 422-423)

ثُمَّ لَنُنَازِلَنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ

“Мындан соң (силерге берилген жакшылыктардан) ошол күнү сөзсүз сураласыңар.” (Такасур, 8)

Жогорудагы аят түшкөндө абдан кедей жана муктаж бир саха-ба ордунан туруп:

“(Оо, Алланын Элчиси!) Мага берилген (эсепке алынуучу) жакшылыктардан сурагын бере турган эмнем бар? Бир нерсе бар-бы?”, - деп сурады.

Алланын Элчиси ага кыскача төмөнкүдөй жооп кайтарды:

“Көлөкө, эки така жана муздак суу”, - деп жооп берди. (Ка-раңыз: Сүйүти, VIII, 619)

Келгиле, Пайгамбарыбыздын (*саллаллаху алейхи васаллам*) бул жообундагы логика менен ой жүгүртүп көрөлү:

Дарактар биз үчүн жаралган. Анын көлөкөсүндө отурабыз, мөмөлөрүн жейбиз. Анын сөңгөгүнөн жыгач буюмдарды жасайбыз. Дарактар абаны тазалайт. Ал көмүр кычкыл газын алып, кычкылтекти бөлүп чыгарат жана бул дүйнөнүн өпкөсү катары кызмат кылат. Ошо н дой э ле, жан дүйнөбүзгө бейпилдик тартуулаган жашыл жалбырактары жана мезгилдүү гүлдөрү менен абдан кооз пейзажды тартуу кылат. Өзүңөр ойлоп көргүлө! Эгерде бак-дарактар жок болгондо, бул дүйнө кандай кургак, кақыраган жагымсыз чөл болмок!

Башка жандыктар кааласа да бут кийим кийе алышпайт. Ал-лах Таала бизге кызмат кылсын деп тартуу кылган макулуктардын терилерин колдонуу менен муктаждыктарыбызга жараша ар кан-

“Бул дүйнөдө меймандай бол! Мечиттерди өзүңөргө үй кылып алгыла! Жүрөгүңдү риккага (ырайым жана назик болууга) көнүктүр! Көп ой жүгүртүп, көп ыйла! Өзүмчүл каалоолоруң сени өзгөртүүгө жол бербесин, тагыраак айтканда сени жок кыла турган напсиңдин каалоолоруна кайдыгер караба!” (Абу Нуайм, Хилий, I, 358)

дай бут кийимдерди жасап кийип келебиз. Бизди ысыктан, сууктан, таштан, тикенектен, кирден сактайт. Булардын баарына татыктуу шүгүр кылып жатабызбы?

Жамгыр деңиз суусундай туздуу же газдалган минералдуу суу сыяктуу, кычкыл же кир болгондо эмне болмок!

Эң жөнөкөй нээматтардан баштап, бизге берилген чексиз нээматтар жөнүндө ойлонушубуз керек.

Нээмат-жакшылыктар Алланын жолунда мактоо жана шүгүр кылуу менен бааланса гана алардын эсебин берүү оңой болот.

Бул ырыскылардын ордуна Аллах Таала бизден эмнени каалайт?

“لَا إِلَهَ” деп, Исламга киргенибизде жүрөктөгү напсинин каалолорунан кутулуубузду талап кылат.

“إِلَّا اللَّهُ” деп руханий жөндөмүбүздү өрчүтүшүбүздү каалайт. Ошондо гана жүрөк Алла Тааланын баш багуучу жери болот. Бул нерсени ишке ашыруу үчүн;

“مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ” деп тастыктоо жана Пайгамбарыбызды (саллаллаху алейхи васаллам) жакындан таанып билүү керек. Анын кулк-мүнөзүнө суктануу жана сүннөтүнө амал кылуу менен таасир алат.

Куран Карим сөздөрдүн керемети болгондой эле, Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) адамдардын ардактуусу, мыктысы. “Усватун-хасана” эң чоң жана эң соңун үлгү!

ТАФАККУР КЫЛУУНУ ДА ҮЙРӨТКӨН

Жаратылгандардын эң жакшысы, Ааламдардын Ардактуусу Пайгамбарыбыз (*саллаллаху алейхи васаллам*) Куран окууда жана тафаккур кылууда биз үчүн эң сонун үлгү болуп саналат.

Куран Карим сөздөрдүн керемети болгондой эле, пайгамбарыбыз (*саллаллаху алейхи васаллам*) адамдардын ардактуусу, мыктысы. “Усватун-хасана”, эң чоң жана эң сонун үлгү!

Эң идеалдуу үй-бүлөлүк жашоонун сырын үйрөнүүнү каалагандар Ал түптөгөн, дүйнөдөгү эң бактылуу үй-бүлөдөн үлгү алуусу керек.

Идеалдуу коомду издегендер үчүн “Асру саадат”, башкача айтканда, бактылуулук доору – Пайгамбарыбыздын (*саллаллаху алейхи васаллам*) доору эң сонун үлгү боло алат.

Жетиден жетимишке чейинки ар бир адам анын жашоосуна көз чаптырып, жашоосунан үлгү алуу менен өз көйгөйлөрүн чечет же каталарын жойо алат.

Алланын Элчисине болгон жакындык бизге тафаккурдун негизги шарты болгон жүрөктүн ырааттуулугун алып келет.

Ушул себептен Ага үммөт болуу кандай чоң ырайым экенин түшүнүп, шүгүр кылууга аракет кылуубуз керек.

Ааламдардын Ардактуусу Мухаммед пайгамбардын (*саллаллаху алейхи васаллам*) аалам менен болгон байланышы да маанилүү тафаккур маселеси.

“Аллахка касам, эгер менин билгенимди билсеңер аз күлүп, көп ыйламаксыңар. Жолдорго, талааларга түшүп алып Аллага жалбарып (кыйынчылыктарыңардан кутулуу үчүн) жалынып жалбармаксыңар”. (Ибн-и Мажжа, Зухд, 19; караңыз: Муслим, Фазаил, 134)

Алла Таала билинүүнү жана Өзүн даңктап туруучу жандуу заттарды жаратууну каалаган. Ошентип, «ааламу-касрат» (миң түркүн дүйнө, т.а. ааламдар) деген аталыштагы бүт нерсени жараткан.

Баары эң алгач «нурду» жаратуу менен башталган. Ал нур «Хакикат-и Мухаммадийянын» (Мухаммед чындыгынын) өзөгү, асыл уюткусу болуп саналат. Кымбат баалуу жакутту же маржанды асемделген кооз сандыкка же өзгөчө кутуга салып сактайт эмеспи. Анын сыңарындай, Алла Таала Мухаммеддин (*саллаллаху алейхи васаллам*) нурун аалам жана андагы кооздуктардын ичине жайгаштырган. Ал бүт нерсени улук нурдун урматы үчүн жараткан. Демек, бар болуунун, жаратылуунун алгачкы себеби Алла Тааланын накта Кудайлык Заты (Зат-ы Улухийяты), экинчи себеби болсо «Мухаммеддин нурунун» шарапаты жана баалуулугу экенин унутпайлы.

Бул маселе тууралуу Ислам теологиясынын көз карашы төмөнкүдөй: Бүтүндөй жандуу-жансыз заттардын жаралышынын башаты Файл-и Мухтар (каалаган нерсесин каалагандай жасаган) Алла Таала; ал эми жаратылуунун себеби же шылтоосу – «Мухаммеддин нуру». Демек, жаратуу феноменинин тээ башында Улуу Эгебиз Алла Таала турат.

Жыйынтыктап айтканда, «Хакикати Мухаммадийя» делген улук нур Мухаммед Пайгамбарыбыздын руханий көрөңгөсүн, өздүгүн байырлаган нур болуп эсептелет. Кудай Тааланын даргөйүндөгү эң сүйүктүү жана эң кымбат нерсе анын нуру экендигинде талаш жок. Барлыгы билинген жана билинбеген бүт нерсенин жаралыш себеби Кудай Тааланын Мухаммеддин нуруна болгон сү-

Алла Тааланын адамзат үчүн жиберген каты, Бйык Куран пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) дилине түшүрүлгөн. Адеп-ахлагы жана жашоосу Куран болгон пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) 23 жылдык пайгамбарлык өмүрүнүн ар бир этабы Бйык Құранды, Алланын жиберген кат-кабарын ташып жүргөн конверт/зарф сыяктуу.

йүүсүнөн келип чыккан. Ошондуктан, ааламдар Мухаммеддин шарапаты үчүн жаратылган деп айтабыз. Бүтүн ааламдар анын акыйкатын айкындатуу жана баян кылуу үчүн жаратылган. Чыныга деңизди сыйдыруу мүмкүн болбогону сыңары, Мухаммеддин нурун ылайыктуу деңгээлде түшүнүү да, түшүндүрүү да мүмкүн эмес.

Алла Тааланын адамзат үчүн жиберген каты – Ыйык Куран алгач Пайгамбарыбыздын (*саллаллаху алейхи васаллам*) дилине түшүрүлгөн. Адеп-ахлагы жана жашоосу Куран болгон Пайгамбарыбыздын (*саллаллаху алейхи васаллам*) 23 жылдык элчилик милдетин аркалаган өмүрүнүн ар бир этабы Ыйык Куранды камтып турат.

Пайгамбардын (*саллаллаху алейхи васаллам*) жашоосун, кулк-мүнөзүн жана сүннөттөрүн үйрөнүп, жашоосунда колдонгондорду Куранда буюрулган адеп-ахлак нормаларын татыктуу жашап өтүштү деп айтууга болот. Анткени анын сүннөтү Курандын эң барктуу чечмелөөсү, ал эми жашоосу Курандын иш жүзүнө аткарылышы.

Демек, пендени Аллага болгон сүйүү мухитине алып бара турган жалгыз мээрим жана сүйүү булагы – бул Пайгамбар (*саллаллаху алейхи васаллам*). Анткени ага болгон сүйүү, Аллага болгон сүйүү болуп саналат. Ага моюн сунуу – Аллага моюн сунуу, ага каршы чыгуу – Аллага каршы чыгуу дегенди түшүндүрөт.

Алла Таала Куранда бул тууралуу да мындай деп айткан:

Алланын Элчисине толук баш ийген момун – жүрөгүнөн мээрим чачып жүргөн адам. Ал адам, катардагы адам эмес, кайрымдуу адам. Жамгыр сыяктуу, жааган ар бир жерине жан берет, жашылдантат. Ал күн сыяктуу ар бир жерге жарык чачат. Кыскасы, адамдар, жаныбарлар жана өсүмдүктөр аны менен жанданышат.

“Анан дагы айт: “Эгер силер Алланы сүйсөнөр, анда мени ээрчигиле. Ошондо Алла силерди сүйөт жана күнөөңөрдү кечирет”. Алла – Кечиримдүү, Боорукер!” (Аалу Иман, 31)

Ошондой эле, бурмаланган диндердин тагдырын карап, Пайгамбарыбыздын маърифатуллахтын негизги себепчиси экендигин түшүнсөк болот. Бул жалган ишенимдердин дээрлик бардыгында адамды акыйкат жолго жакындатабыз деген себепчилер натыйжа катары көрүлгөндүктөн, сыйынууда жаңылыштыктар келип чыккан. Себепчи болуп башталып, улукталып, даңкталып барып максатка айланып кеткен. Тагыраак айтканда пайгамбар элчи болгонуна карабай кудай ордуна коюлуп калган.

Бутпарастар ар кандай буттарга, буддисттер болсо Буддага, христиандар Азирети Исага сыйына башташкан.

Хатамул-Анбия (пайгамбарлардын акыркысы) болгон Пайгамбарыбыз эң мыкты пенде жана эң өзгөчө элчи катары адамзатты кыяматка чейин чыныгы таухид жана «маърифатуллах» жолуна эң жана жалгыз беделдүү элчи катары багыт көрсөтүүнү уланта берет.

Жандуу-жансыздын баары Алла Тааланын “Нур-и Мухаммадийге” болгон сүйүүсүнөн жана анын урматына жаратылгандыктан, пайгамбарыбыз ааламдын жаралышынын негизги себеби болуп келет. Кымбат баалуу таш алгач кебезге салынып, андан кийин өтө кымбат сандыкта сакталган сыяктуу. Башкача айтканда, сандыктын баалуулугу ичиндеги акак ташка байланыштуу.

Алла Таала адамды Өз Затына кызмат кылуу үчүн жаратканын айтат. Адамзат тарыхында өзүнө жарашыктуу деңгээлде эң

“Силердин эч кимиңер мени өзүнөн, ата-энесинен, балдарынан жана бардык адамдардан артык сүймөйүнчө, чындап ыйман келтирген болбойсуңар!” (Бухари, Иман, 8)

жогорку жана эң бийик кулдук милдетин аткарган – бул Расулуллах (*саллаллаху алейхи васаллам*).

Салыштырып мисал менен айта турган болсок, атыр гүл дегенибизде анын сабагы, тикени же жалбырагы менен баары эмес, башындагы гүлү гана максат кылынат. Гүлдөрдүн ичинен эң жарашыгы – атыр гүлү. Жалбырактары ошол гүлдүн жалбырагы болгондугу үчүн кадырлуу. Сөңгөгү аны ташып жүргөнү үчүн сыймыктанат. Жада калса, астындагы топурактын гүлдөн тамчылап түшкөн суу менен нымданып, анын жыты менен жыттанганы, ал үчүн бакыт.

Шейх Сади өзүнүн “Гүлистан” китебинде бул бакытты мындайча сүрөттөйт: Бир күнү мончодо досторумдан бири мага жыпар жыттуу чопо (тазалоочу топурак) берди.

Мен чоподон сурадым:

“О куттуу, сен мисксинби же анберсинби?”⁶³ Мен сенин жагымдуу жытыңа аябай суктандым”, - дедим.

Чопо мага мындай деп жооп берди:

“Мен атыр гүлүнүн астындагы топурак болчумун. Ошол атыр гүлүнүн жалбырактары таңкы шүүдүрүмгө толуп, мага тамчылатып ыйлап жиберчү. Мен ушул тамчылар менен жуурулдум. Мен чындыгында кадимки эле ылаймын. Бул жыт ошол гүлдүн жыты.”

Фузули устазыбыз гүлгө теңеген Пайгамбар Азирети Мухаммеддин (*саллаллаху алейхи васаллам*) өзгөчөлүгүн мындайча билдирет:

63. Жыпар жыттуу атырдын түрлөрү.

Пайгамбардын (саллаллаху алейхи васаллам) жашоосун, кулк-мүнөзүн жана сүннөттөрүн үлгү алып, өз жашоосунда амал кылгандарды, Куранда буюрулган адеп-ахлак нормаларын чын көңүлү менен жашап өтүшү деп айтууга болот. Анткени анын сүннөтү Курандын эң барктуу чечмелөөсү, ал эми жашоосу Курандын иш жүзүнө аткарылышы.

“Багбан гүл бакчасын (бекер) сугарып убара болбосун!

(Анткени), миң жолу гүл бакчасын сугарса да;

(Оо, Алланын Элчиси) сенин жүзүңдөй болгон гүл (мындан ары) эч качан ачылбайт!”.

Ал эң сонун үлгү – “усватун-хасана”. Алла Таала Өзү каалаган кулчулуктун туу чокусун жана өзү ыраазы болгон эң улуу ахлакты жашыруун калтырган жок. Бизге Расулуллах саллаллаху алейхи васаллам аркылуу тартуу кылды.

Пайгамбарлардын арасынан Пайгамбарыбыздын (*саллаллаху алейхи васаллам*) гана жашоосунун эң майда-чүйдөлөрү, куттуу сөздөрү жана жалпы эле жашоосу туура, так жазылган жалгыз пайгамбар жана элчи болушу да анын кадыр-баркын, Алланын даргөйүндөгү ордун ачык көрсөтүп турат.

Эгерде биз да Алланын даргөйүндө кадыр-баркка ээ болууну кааласак, Алланын сүйүктүү элчисин (*саллаллаху алейхи васаллам*) ар дайым жүрөгүбүздө алып жүрүүбүз керек. Анын адеп-ахлагына карап өзүбүзгө үлгү алып, ал көрсөткөн багыт менен гана жашоого умтулушубуз керек. Анткени Ааламдардын Ардактуусу, Мырзабыз да айтып кеткендей:

“Адам сүйгөн адамы менен бирге болот”. (Бухари, Адаб, 96)

Аны менен бирге болуу – бул сырткы көрүнүштө биримдик, амалда биримдик, адеп-ахлакта биримдик, сезимдер менен пикирлерде биримдик, кыскасы, туура багыттагы биримдик.

Азирети Мавляна мындай дейт: “Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өзүнөн ажырап калгандыгы үчүн онтоп ыйлаган Ханнана дарагын (курма дарагы) сылап койду. Оо, адам баласы, сен дарактан кем эмессиң. Ошол курма дарагындай болуп сен да пайгамбардан ажыраганың үчүн ыйла”.

Расулуллахтын (*саллаллаху алейхи васаллам*) биздин жүрөгүбүздө болушу Алла Тааланын бизге тартуу кылган нээматы-жакшылыгы:

“Бирок, Алла аларды сен⁶⁴ алар менен болгон кезде жана алар кечирим сурап жаткан учурда жазалабайт”, - дейт. (Анфал, 33) Бул аяттын өтмө маанисинен “Азирети Мухаммедке (*саллаллаху алейхи васаллам*) мээрим жана ыкласы жок жүрөк азапка татыктуу” – дегенди түшүнсөк болот.

Ой жүгүртүп көргүлө, баалуу асыл таш жоголсо, анын ээси таш салынган кутуну да, кебезин да, оролгон боолорун да баалабайт. Баары маанисин жоготуп, жөнөкөй буюмдан айырмасы калбайт, ташталат. Мавлянанын кыскача айткан даанышман сөзү бар:

“Эки дүйнө тең бир инсан үчүн жаратылган! “Эгер сен болбогонунда... сен болбогонунда, мен бул ааламды жаратмак эмесмин!”, - деген Алланын сөзүн жакшылап ойлонуп көргүлө!”

Азирети Мухаммед пайгамбардын (*саллаллаху алейхи васаллам*) топурагынын бир бөлүгү Адам атанын топурагына кошулгандыктан, Адам атанын тообосу кабыл болгон. Хадисте айтылгандай эле:

“Адам (а.с.) өзүнүн бейиштен чыгарылышына себеп болгон жаңылыштыкты кылганда, өз катасын түшүнүп мындай деди:

“Эй, Раббим! Мухаммаддын урматына (Мухаммеддин урматына) Сенден кечирим сурайм” – деди.

Анда Алла Таала ага кайрылып:

64. Мухаммед (а.с.).

Ар бир адамдын көзүндөгү назары анын ички дүйнөсүнүн деңгээлине жараша сыртка таасирин көрсөтөт. Ошондуктан, мээрим менен жуурулган жүрөктүн назары караган адамда мээримге айланат. Ал эми көкүрөгү көрө албастыкка толгон дымактуу адамдын назары маңдайындагы адамды да оорутат.

“Эй, Адам! Мен Мухаммедди жарата элекмин, сен аны кайдан билдиң?” – деди.

Адам (а.с.):

“Эй, Раббим! Мени жаратып, рухуңдан үйлөгөнүңдө Ариштын түркүктөрүндө “Ла илааха иллаллах, Мухаммадур-Расулуллах” - деген жазууну көрдүм. Чындыгында, Сен өзүңдүн ысымыңды макулдуктардын эң сүйүктүүсүнүн ысымы менен бирге атайсың деп билгем!” – деди.

Ошондо Алла Таала айтты:

“Туура айтасың, эй, Адам! Чындыгында, Ал Мен үчүн макулдуктардын эң сүйүктүүсү. Анын урматына Мага дуба кылгыла. (Анын урматы үчүн дуба кылдың) мен да сени кечирдим. Эгер Мухаммад болбогондо сени жаратмак эмесмин!” - деди”. (Хаким, Мустадрак, II, 672; Бейхаки, Далаил, V, 488-489)

Пайгамбарыбыз Мухаммед (саллаллаху алейхи васаллам) мындай деп айткан:

“Адам ата рух менен дененин арасында турганда мен пайгамбар элем”. (Тирмизий, Манакиб, I)

Тактап айтканда, Алланын Элчиси (саллаллаху алейхи васаллам) нурунун жаралышы жана ага пайгамбарлык милдетинин берилиши жагынан Азирети Адамдан (а.с.) мурда келет. Бул ааламга келүүсү жагынан алып карай турган болсок, пайгамбарлардын акыркысы. Пайгамбарлыктын башаты “Нур-и Мухаммеди” менен башталып бул ааламда акыркы пайгамбар болуп келиши менен аяктайт.

Мээримдүү назар – хидаятка алып баруучу. Ал назар ар бир жүрөккө жете турган тамырды, жолду издеген жана тапкан исламга таандык назар салуу.

Нежип Фазыл да бул тууралуу кыска накыл кеп айткан:

“Ал болгону үчүн биз барбыз.”

Кыскасы, бүтүндөй аалам пайгамбарыбызга (*саллаллаху алейхи васаллам*) рахмат айтса жарашат. Алла Таала Куранда айткандай:

“Биз сени бүткүл ааламдарга мээрим катары жөнөттүк”
(Анбия, 107)

Пайгамбар (*саллаллаху алейхи васаллам*) өзүнүн Алла Тааланын даргөйүндө канчалык мааниге ээ болгондугун үмөтүнө төмөнкүдөй айтып кеткен:

“Силердин эч кимиңер мени өзүнөн, ата-энесинен, балдарынан жана бардык адамдардан артык сүймөйүнчө, чындап ыйман келтирген болбойт!” (Бухари, Иман, 8)

“Мен пайгамбарлардын улуусумун, бирок мактануу жок! Мен пайгамбарлардын акыркысымын, бирок мактанбайм! Мен биринчи шапаат кылуучумун, биринчи кабыл алынамын, бирок муну мактаныш үчүн айтпайм”. (Дарими, Мукаддима, 8)

“Кыямат күнү жер жарылып, ачылганда эң биринчи мен кайра тирилемин. Бирок муну мактануу үчүн айткан жокмун. Мактоонун туусу мага берилет, бирок мен аны менен да мактанбайм! Кыяматта адамдардын эң шарапаттуусу боломун, бирок, мактануу эмес! Кыяматта бейишке да биринчи болуп мен киремин, бирок аны текеберлик кылбайм”. (Дарими, Мукаддима, 8. Караңыз. Тирмизи, Менакиб, 1/3616)

Мээримдүү адам жаан суусунан да тунук жана таза, гүлдөн өткөн назик жана тилинен бал болуп тамган шурудай сөздөрү менен жүрөккө тынчтык тартуу кылат.

Бүткүл ааламдын сыймыгы болгон пайгамбарыбыздын (саллаллаху алейхи васаллам) өзгөчө кадырлуу экенин бүт аалам билет. Анын хадистеринин биринде мындайча айтылган:

“Жин жана инсандын бузукуларынан башка жердеги жана асмандагы бардык макулуктар менин Алланын элчиси экенимди билишет”. (Ахмед, Муснад, III, 310)

Азирети Мавляна мындай дейт:

“Эй, кайдыгер инсан! Муса менен Мухаммеддин кереметтерин кара! Таяк кантип ажыдаарга айланды жана курма дүмүрүнө кантип акылмандык келип, ыйлады?”

“Пайгамбарыбыз (саллаллаху алейхи васаллам) өзүнөн ажырап калгандыгы үчүн онтоп ыйлаган Ханнана дарагын (курма дарагы) сылап койду. Оо, адам баласы, сен дарактан кем эмессиң. Ошол курма дарагындай болуп сен да пайгамбардан ажыраганың үчүн ыйла”.

Кайгырып, ыйла! Анткени, ал сен үчүн “үмөтүм, үмөтүм...”, - деп Жаратканга жалбарып турган.

Башка макулуктардан айырмаланып “ахсану-таквим” сыпатына ээ болгон адамзат табиятты, Жараткан Алланы жана Ага жакындоо үчүн, айланасына жарык берип күйүп жок болгон шам сыяктуу, алгач өзүн курмандык кылуусу керек. Күйүп-жануу керек. Мавлянанын дагы бир накыл кебинде айтылгандай:

“Отун күйүп күл болот, жүрөк күйүп күл болот.”

Тирүүлүгүн жоготкон кургап калган жыгачтан эч нерсе күтүлбөйт. Жаратканга кайдыгер адам үчүн тозок бар. Ал эми

Инсанда мээримдүүлүк сапатынын сыртка чагылышы үчүн, биринчи кезекте, напсинин каалоолору, тагыраак айтканда текебердик, көрө албастык, ушакчылык, жалаа жабуу, жалганчылык, ысырапкорчулук, сараңдык жана уиул сыяктуу жаман сапаттар жоюлуп, дилибиз руханий шык-жөндөмдөргө толугу керек. Демек, ички дүйнөбүз айкөлдүк, кайрымдуулук, боорукердик, кызмат кылуу, кичпейилдик, сабырдуулук, адептүүлүк, уяттуулук жана абийирдүүлүк сыяктуу жакшы сапаттар менен кооздолуп, ар дайым Жараткандын көзөмөлүндө экенибизди унутпастан, Аны аң-сезим менен түшүнгөн абалга келишибиз абзел.

дили жандуу, көздөрү акыйкат жана чындык үчүн дайыма ачык, кулагы акыйкат менен жакшылыктан алыстабаган момун, акырындык менен кайдыгерликтен, караңгылыктан кутулуп, бышып жетиле баштайт. Акыр аягында барып күйөт. Албетте, анын күйүшү отун сыяктуу күйүп күл болуу эмес. Бул күйүү, “نعم العبدُ” - “мактоого татыктуу пенде” абалына жеткирген күйүү болуп саналат. Сүйгөнү үчүн өзүн жок кылган күйүү. Чырактын жарыгына карай учкан көпөлөктөр сымал:

Улуу акын жана ойчул Мухаммед Икбал алыс жана караңгылыкта жүргөндөр менен жарыкка, нурга карай чуркагандарды, сүйүү үчүн күйүп жангандарды салыштырып тамсил менен сүрөттөйт:

Менин китепканамда бир түнү күбөнүн көпөлөккө карап мындай дегенин уктум:

“Мен Ибн Синанын китептеринин арасына жайгаштым. Фарабинин чыгармаларын көрдүм. Алардын түгөнгүс саптары менен ал саптардагы кубарган тамгалардын ортосунда аралап, аларды кемирдим. Ошол учурда Фарабиге таандык “Ал-Мадинатул-Фазила/Изгиликтин шаарчасы” деген китебин көчө-көчө кыдырып чыктым. Бирок, бул жашоонун философиясын дагы деле түшүнбөдүм. Мен караңгы туюк көчөлөрдүн кайгылуу саякатчысы болуп калдым. Күндөрүмдү жарык кыла турган күнүм болсочу же...”

Күбөнүн арманын угуп отурган көпөлөк, ага жооп катары күйгөн канаттарын көрсөтүп мындай дептир:

“Жакшылап кара! Менин бул сүйүүм үчүн канаттарым күйдү. Жашоону жандуу кылган - сенин аракеттериң жана жүрөгүңдөгү

Кайрымдуу адам – жүргөн жеринде тынчтык жана бакыт жайган инсан. Өз доорунда жана жашаган жеринде ааламдарга мээрим болгон Пайгамбардын (саллаллаху алейхи васаллам) өкүлү болууга аракет кылат. Ал өзүнөн (напсиден) баш тарткан инсан. Кургак чөлгө айланган жан дүйнөлөрдү кайрадан тирилткен жаандай болууну эңсеген, кам көргөн инсан. Биринчи өзүн ойлогондун ордуна дайыма “Бир тууган, биринчи сен!” – деп айта алган инсан.

махабат. Ал эми жашооң канаттанып учсун десең, ашык болуу керек!”

Мында, көпөлөк өзүнүн күйгөн канаттарын күбөгө көрсөтүү менен:

“Сен бул караңгы көчөлөрдө жок болуп кетүүдөн өзүңдү куткар! Масनावийдин сүйүү, жыргал жана кубанычка толгон дарыясынан насибинди ал, канат байлап уч!”, - дегиси келген.

Бул тамсилде амалсыз, башкача айтканда илими бар, бирок ага амал кылбайт, аны жашатпайт жана ошондой эле ыкластуулуктан жана такыбалыктан куру калган аалымдар караңгы көчөлөрдө жолун издеген күбөгө окшотулган. Такыбалык, коркуу жана сүйүү менен жанып-күйгөн, чындап сүйгөн жүрөктөр, илимдүү даанышман адамдар канаты күйгөн көпөлөккө окшоштурулган.

Расулуллахдан (*саллаллаху алейхи васаллам*) ажырап калуудан коркуп ыйлагандардын эң мыкты мисалы Азирети Савбан эле.

Күндөрдүн биринде Савбан Азирети Пайгамбарыбызга келди. Пайгамбар (*саллаллаху алейхи васаллам*) аны абдан капалуу, кайгы-мундуу көргөндүктөн:

- Савбан, эмне түйшүгүң бар? – деп сурады.

Савбан күйүп-жанып, ыйлап жатып мындай деди:

“Апам, атам, жаным сага курман болсун, Алланын элчиси! Сен сүйлөгөндө абалдан абалга өзгөрүп, ички дүйнөм жай табат. Үйгө барсам, бат эле кайра сагынып калам. Сенин нуруңдан алыс өткөн ар бир көз ирмем мен үчүн башкача сезим. Бул жалган дүйнөдө эле ушундай болсо, акыретте эмне болот деп тынчсызданам.

***“Багбан роза бакчасын сугарып убара болбосун!
(Анткени) миң роза бакчасы сугарылса да, (Оо, Алланын
Элчиси) сенин жүзүңдөй роза эч качан ачылбайт!..”
Фузулий.***

Ал жерде силер пайгамбарлар менен бирге болосуңар. А мен эмне болом, кайда болом белгисиз! Анын үстүнө бейишке кирбей калсам, сени көрүүдөн таптакыр куру калам! Ушул нерсе менин жан дүйнөмдү кыйнап жатат, Расулаллах!”.

Пайгамбарыбыз (*саллаллаху алейхи васаллам*) бир топко чейин унчукпай турду. Андан кийин:

“Савбан, адам сүйгөн адамы менен бирге болот”, - деди. (Бухарий, Адаб, 96; Муслим, Бирр, 165)

Бул дүйнөдө Савбан отургузган бир да бак болбошу мүмкүн. Бирок, ал бул ааламдын эң бактылуу инсаны эле. Анткени ал Алланын элчиси (*саллаллаху алейхи васаллам*) менен акыретте да бирге болуунун бактысына жетишкен.

Өзүбүздү Савбан менен салыштырып көрөлү. Пайгамбарды (*саллаллаху алейхи васаллам*) сүйүүдө кайсы даражадабыз? Акыретте аны менен бирге боло албай калуу коркунучу бизди канчалык тынчсыздантырат?

Биз бүгүн Алланын Элчисин (*саллаллаху алейхи васаллам*) чындап тааный алсак, эртең кыяматта ал да бизди тааныйт. Ал бизди Кавсардын жанынан кабыл алат. Жан дүйнөбүз пайгамбарды (*саллаллаху алейхи васаллам*) көрүүгө татыктуу абалда болсо, анда ал да бизге назар салат. Эгер биз Аны (*саллаллаху алейхи васаллам*) угуп, кулак салсак, Ал (*саллаллаху алейхи васаллам*) да бизге жакшылыктарын тартуу кылат.

Кыскасы, биз Пайгамбарга (*саллаллаху алейхи васаллам*) баш ийели, Ал да бизге;

Алла Таала адамдарга «кемчиликсиз адам» үлгүсүн Пайгамбарыбыздын (*саллаллаху алейхи васаллам*) сыпаттарында көрсөтүп, бүткүл адамзат үчүн үлгүлүү инсан катары жиберген.

“Пайгамбар силерге күбө болсун!” (Бакара, 143), - деп айтылгандай биз үчүн күбө жана шапаатчы болсун.

Бизге Аллага кантип ибадат кылуу керектигин үйрөткөн Алланын элчиси (*саллаллаху алейхи васаллам*) мындай деп айткан:

“Тафаккур сыяктуу ибадат жок”. (Байхаки, Шуаб, IV, 157)

Ааламдардын ардактуусу (*саллаллаху алейхи васаллам*) аз сүйлөп, көбүрөөк ойлонгонду жакшы көрчү. Хинд бин Абу Хаала мындай дейт:

“Алланын Элчиси дайыма кайгылуу жана дайыма ойлуу жүргөн. Ал үчүн эч кандай ырахат жашоо болгон жок. Эч качан керексиз сүйлөчү эмес. Анын унчукпаганы сүйлөгөнүнө караганда узакка созулган. Ал бир ишке баштаганда да, бүтүргөндө да дайыма Алланын ысмын эскерчү”. (Ибн-и Саад, I, 422-423)

Алланын элчиси (*саллаллаху алейхи васаллам*) өз үммөтүн дайыма тафаккурда болуусун үндөп, мындай деген:

“Бул дүйнөдө мусапыр сыяктуу бол! Мечиттерди үй кылып алгыла! Жүрөгүңөрдү ырайым жана назиктикке көнүктүргүлө! Көп ой жүгүртүп, көп ыйлагыла! Напсиңердин каалоолору силерди өзгөртүүгө жол бербесин, тактап айтканда, сени жок кыла турган напсиңдин каалоолоруна кайдыгер караба!”. (Абу Нуайм, Хилий, I, 358)

Кээде Расулунлах (*саллаллаху алейхи васаллам*) сахабаларынын суроолоруна даанышмандык менен аларды ойлонто тургандай кылып жооп берчү. Абу Резин мындайча түшүндүрөт:

Бир күнү мындай деп сурап калдым:

Пайгамбарыбыздын аалам менен болгон байланышын төмөнкүдөй сүрөттөлүш менен түшүндүрө алабыз: Роза гүлү эмнени билдирет? Тамыры да, сабы да, тикени да, жалбырагы да эмес; жөн гана башындагы гүл. Гүлдөрдүн ичинен эң коозу – бул роза гүлү. Жалбырактын башында ачылып турган ошол роза гүлү менен коштолушу ал үчүн кандай сыймык болсо, роза гүлүнүн сабы үчүн да ушул нерсени айтууга болот.

“Оо, Алланын Элчиси! Алла макулуктарды кантип кайрадан тирилтет? Буга дүйнөдө кандай мисал бар?” – деп сурадым. Расулуллах (*саллаллаху алейхи васаллам*):

“*Сен элиң жашаган өрөөндөн кургакчылык кезде өткөн эмес белең? Андан соң, жашыл болуп турган жаз мезгилинде да ошол өрөөнгө тийип өтпөдүңбү?*” – деди. Мен:

“Албетте!” деп айткан соң:

“*Мына ушул Алланын кайра жаратуусунун далили. Кудай өлгөндөрдү ушинтип тирилтет!*» деди. (Ахмед, IV, 11)

Бул мисалды үйрөткөн да чындыгында жараткан Алла Тааланын өзү. Рум сүрөсүнүн 50-аятында мындай деп айтылат:

“Алланын ырайымынын издерине кара: Жер жүзү өлгөндөн кийин аны кандай жандандырды! Акыйкатта, Ал – өлүктөрдү тирилтет. Ал бардык нерсеге Кудуреттүү!” (Рум, 50)

Алланын Элчиси (*саллаллаху алейхи васаллам*) Ыйык Куранды татыктуу, даана даана, терең сезимталдык менен уккулуктуу кылып окуйт эле. Аяттардын маанилери жөнүндө ой жүгүртүп, буйруктарын дароо жашоосунда ишке ашырат болчу. Ал эми Алланы тасбих кылуу тууралуу айтылган аяттарга келсек, “Субханаллах!” - деген сыяктуу тасбих сөздөрү менен Алланы кемтик сыпаттардан аруулайт эле. Дуба аяттары келгенде аларды окуу менен бирге Аллага кайрылып, жалбарчу. Алла Таалага баш паанек кылуу жөнүндөгү аяттарды окуганда дароо Аллага баш калкалайт эле.

Кээде бир аятка ушунчалык токтолуп калчу эле, таң атканга чейин ошол аяттын маанисине ой жүгүртүп, дуба кылчу.

Ой жүгүртүп көргүлө, баалуу асыл таш жоголсо, анын ээси таш салынган кутуну да, кебезин да, оролгон боолорун да баалабайт. Баары маанисин жоготуп, жөнөкөй буюмдан айырмасы калбайт, ташталат.

Абу Зар (р.а.) айтат:

Бир түнү Алланын Элчиси таңга чейин төмөнкү аятты кайталады:

اِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَانَّهُمْ عِبَادُكَ وَاِنْ تَغْفِرْ لَهُمْ فَاِنَّكَ اَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

“Эгерде Сен аларды азаптасаң, алар Сенин пенделериң. Ал эми аларды кечирсең, ырасында, Сен – Мартабалуу, Даанышмансың!” (Мааида, 118)

Алланын Элчиси (*саллаллаху алейхи васаллам*) Азирети Ибрахимге (а.с.) түшүрүлгөн “он буйруктан” мисал келтирип мындай дейт:

“Акылдуу адамдын белгилүү бир сааттары болушу керек:

➤ Убактыңдын бир бөлүгүн Жаратканга сыйынуу жана жалынуу,

➤ Алла Тааланын чеберчилиги жана кудурети жөнүндө ой жүгүртүү,

➤ Мурда жасаган кээ бир иштерин эсепке алуу жана келечекте эмне кылууну пландаштыруу,

➤ Ошондой эле убактысынын бир бөлүгүн адалдан оокат кылууга жумшасын”. (Абу Нуайм, Хилйа, I, 167; Ибн Асир, ал-Камил, I, 124)

Сахабалардан Абу Дарда;

“Бир саат ой жүгүртүү, кырк түн нафил ибадаттардан жогору турат”, - деп айткан. (Дайлами, II, 70-71, №: 2397, 2400)

Адам алтын сыяктуу баалуу буюмду алганда, аны миллиграммына чейин коргоп, сактап, ага ээлик кылат. Алтындын бир миллиграммын да текке кетирбейт. Сатып алуучу да, сатуучу да аны эң так тараза менен тартат. Убакыт – адамга берилген эң чоң нээмат. Ар бир күнүн, ар бир саатын, ар бир мүнөтүн Алланын ыраазычылыгына татыктуу деңгээлде өткөрсө гана бул жаакшылыктын, нээматтын баркын билген болот.

Пайгамбар (*саллаллаху алейхи васаллам*) ар бир караган нерсенин өзүнө сабак алып, Жараткан Эгесине мактоо жана шүгүр менен кайрылчу.

Биз дагы караган ар бир нерседе Кудайдын улуулугун көрүп, сезим жана ой толгоолорубуздун руханий азыгын камсыз кылууга умтулушубуз керек. Мусулман адам күнгө, айга, атмосферага, өзүнүн жаратылышына, анатомиясына, физиологиясына, ата-баларына, балдарына, кыскасы, кайда карабасын, аларга ыроолонгон Жараткандын белектерин, нээматтарын жан дүйнөсү менен көрүп, окуусу керек. Кайдан, кантип келгенин, кантип жашаганын, жүзүндөгү сулуулугун жана келбетин ким бергенин, өмүрүн ага ким бергенин, бул жашоодо кайда бара жатканын, өмүр менен ааламдын себепсиз жаратылбаганын эске алып, ар дайым кудайдын кудуретин, улуулугун баамдап туруусу зарыл. Эч нерсе жөн эле же бекеринен жаратылбаганын, кароосуз калбаганын унутпоосу керек. Алла Таала момундардын тафаккурун мындайча сүрөттөйт:

“Алар⁶⁵ Алланы турган абалда, отурган жана жамбаштаган абалда⁶⁶ да эстешет жана асмандардын жана жердин жаралуусу жөнүндө ой жүгүртүшүп: “Оо, Эгебиз! Сен муну максатсыз⁶⁷ эле жаратканың жок. Сен Аруусун! Бизди Тозок азабынан сакта!” (– дешет).” (Алу Ибран, 191)

Бир күнү таңга маал (саарлык кезинде) Азирети Билал келип, Пайгамбарды (*саллаллаху алейхи васаллам*) капаланган абалда көрөт. Пайгамбарыбыз (*саллаллаху алейхи васаллам*) ыйлап

65. Мусулмандар

66. Ар кандай абалда

67. Жөн эле, ойноп...

“Чындыгында, силер үчүн малдарда да ибарат бар. Малдардын ичиндеги (курсагындагы) каны менен желинин арсынан чыккан ичкенге жагымдуу, нагыз сүттү силерге ичтирүүдөбүз.” (Нахл, 66)

жаткан. Ал ушунчалык ыйлаган эле, кийими, сакалы, жада калса сажда кылган жери да суу болуп калган болчу.

“Оо, Алланын Элчиси! Алла сенин мурунку жана келечектеги күнөөлөрүңдү кечирген болсо да эмнеге ыйлап жатасың? – деп сурады.

Ошондо пайгамбарыбыз (*саллаллаху алейхи васаллам*) айтты;

“Аллага шүгүр кылуучу пенде болушум керек эмеспи? Аллага касам айтам, мага ушул түнү ушундай аяттар түшүрүлдү, аны окугандар жана ал жөнүндө ойлонбогондор уялсын!” - деп жооп берди жана Али Имран сүрөсүнүн 191-192-аяттарын окуду. (Ибн Хиббан, II, 386)

Алла Таала бизди ой жүгүртүү менен Куранды зикир менен окуй алган жана ааламды тафаккур менен карай алган кулдардан кылсын.

Алланын Элчисинин (*саллаллаху алейхи васаллам*) руханиятынан, өзгөчө тафаккур кылуу жана аң-сезимдүү болууда биздин жан дүйнөбүзгө да насип кылган болсун!

Оомийн!

2-БӨЛҮМ

Убакыт жана илим нээматтарынын жанында

ӨМҮР менен ЖАШОООНУН ТАФАККУРУ

Адам үчүн өлүмдөн кайдыгерлигине жана андан кутулуусуна каршы эки насаатчы бар. Бири эң сонун сөздөр менен адамдарды чакырса, экинчиси унчукпастан, үнсүз тил менен насаат айтат. Бири Куран, экинчиси өлүм. Мүрзөлөрдүн башына коюлган тааштардагы жазуулар бул абалдын эң сонун күбөсү.

Убакыт жана илим нээматтарынын жанында

ӨМҮР жана ЖАШООНУ ТАФАККУР КЫЛУУ

ЖАРАТКАН ӨЗҮ АНТ БЕРГЕН НЭЭМАТ

Алла Тааланын Заты. Чындыгында биздин акылыбыздын деңгээли Аны түшүнүүгө жетпейт, Ал улук жана бийик... Аны толук кандуу түшүнө албаганыбызды билдирген сыпаттарынын бири “Мухалафатун лил-хавадис”. Ал макулуктардын эч бирине окшобойт.

Ал убакыттан да, мейкиндиктен да аруу Зат. Ал “Аввал” (Алгачкы/Эзелки), Ал “Аахир” (Акыркы/Түбөлүктүү), Ал “Бааки”

(Чексиз) жана Ал “Ваарис” (Бардык нерсе жок болгондо да Ал жок болбойт).

Алла Таала «жаратуучу жана түбөлүктүү» сыпаттарын эч бир жаратылган затта чагылдырган же көрсөткөн эмес. Ал бардык макулуктарынын өмүрүн жана ырыскысын убакыт жана мейкиндик менен чектеген. Инсан, периште, жин, айбан жана бардык нерселер убакыт барагына катталган. Алардын баарына чектелүү өмүр насип кылды. Ал жандыктар үчүн өлүмдү, ал эми бүтүндөй аалам үчүн кыяматты белгилеп койду.

Адамдар жана жиндер үчүн убакыттын жана жашоонун акыйкаттуулугу алда канча чоң мааниге ээ. Анткени башка макулуктар жашоосун бүтүрүп, милдеттерин аткарып, бар болуу стадиясынан чегингенде, адамдар менен жиндер үчүн өмүрүнүн бүтүшү – жашоосунун аягы эмес. Түбөлүк жашоого көчүү болуп саналат. Бул түбөлүк чөйрөнүн алар үчүн Алланын ырайымыбы же каргышыбы, сыйлык болобу же жаза болобу, бул дүйнө жашоосунда берилген өмүрүн кандай баалап, канчалык даражада татыктуу жашагандыгына жараша болот.

Адам баласы убакытты өлчөй алышы үчүн ааламда эки календарь дайыма иштеп келет. Алар, ай жана күн. Алла Таала белгилеген багыттын негизинде, өздөрү үчүн белгиленген тагдырдагы максаттарына карай агып барат...

Булардын баары адам баласынын ой жүгүртүүсү үчүн маанилүү себептерден болуп саналат.

Ар бир аткан таң, өмүр китебинен дагы бир ак барактын ачылышы... Кыямат таңында окула турган баракка эмне жазылат? Ал баракча эмне менен толтурулат?

ҮЛГҮ КҮЗГҮСҮ

Ар бир аткан таң өмүр китебинен дагы бир ак барактын ачылышы... Кыямат таңында окула турган ошол баракка эмнелер жазылат? Ал баракча дагы эмнелер менен толтурулат?

Ар бир чак түш – күн төбөгө келгенде, нерселердин көлөкөсү өчүп, кереметтүү нуру, ысыктыгы менен ошол даңктуу күндү, тагыраак айтканда махшар майданын эстетет.

Ар бир дигер убактысы узун түшкөн көлөкөсү менен асман караңгылай электе бара турган жерине жетип калганын эскертет. Убакыттын зымырап учканын жана ошондой эле түгөнүп да баратканын эстеткен учур.

Ар бир күндүн батышы аалам жарыла турган кыяматты эскерткен жана укмуштуудай түстөр менен горизонтторду каптаган кереметтүү көрүнүш...

Ал эми, ар бир түн өзүндө белгисиз сырларды камтыган, табышмактуу нерсе... Күндүздүн материалдык жыргалчылыгы жана берекелүүлүгүнөн айырмаланып, жылдыздуу асмандын улуулугунда түндүн руханий терендиги...

Күз – өмүрдүн кыскалыгын, кыш – өлүм жана кыяматты, жаз – тирилүүнү жана жай – түбөлүк жашоону сүрөттөп тургансыйт.

Асмандагы ай, күн календарлары токтобостон, ар дайым кыймыл абалында. Дубалда илинип турган календарлардын барактары күн өткөн сайын түгөнүп барат. Жылдар алмашып, айлар, жумалар бүтүп баратат. Кайдыгерлер “жаңы жыл башталып жатат” же “бир жашка чыктым” деп көңүл ачууга аракет кылып жатканда,

Ар бир чак түш – күн төбөгө келгенде, нерселердин көлөкөсү өчүп, кереметтүү нуру, ысыктыгы менен ошол даңктуу күндү, тагыраак айтканда махшар майданын эстетет.

акылдуу, руханияты терең инсандар “амал дептериме бул жылы эмнелер катталды болду экен?”, - деген суроосунун таасири менен тынчсызданууда.

Ушунча убакыт кайдан келип, кайда баратат? Анын аягы кайда, кантип бүтөт?.. Улуу Жараткан Курандын эң биринчи түшүрүлгөн аяты менен бизге бүт нерседеги өлүм эскертүүсү жөнүндө терең ойлонууга түрткү берет.

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ

“Жараткан Эгеңдин ысмы менен оку!” (Алак, 1) – деп буйрук кылган.

“Ар бир окуяны, ар бир фактыны таанып, билгин!.. Ар бир окуяда жүрөгүң Алла Таалага жолуксун...”

Бул даражага жеткен жүрөктөр үчүн эң чоң теңирий белек. Жараткан Алла айланадагы даанышмандыктарды ичинде камтыган жаратылыш кубулуштары менен адамдарга Өзүнүн улуулугун, пенделерине болгон ырайымын эстетсе, экинчи жагынан бул дүйнөнүн жалгандыгын, убактылуу экенин жана акыреттин түбөлүктүүлүгүн эске салат. Бул аятты бир саамга да эстен чыгарбоо керек. Биз көргөн бардык нерсеге каршы жүрөктөрүбүз **وَجَلَّتْ قُلُوبُهُمْ** (аль-Анфал, 2) аятынын сырын ачып, өзүндө сезе билүүсү керек. Башкача айтканда жүрөгүбүз титиреп, ордуна ойноп кетчүдөй турушу керек. Мына ошол, ички дүйнөнүн, жан дүйнөнүн даражасынын көтөрүлгөндүгүнө далил болуп саналат.

Ар бир күндүн батуу убактысы; Аалам жарыла турган кыяматты эскерткен жана укмуштуудай түстөр менен горизонтторду каптаган кандай керемет көрүнүш...

ӨМҮР – БАЙЛЫК

Убакыт ырыскы, жашоо береке. Асмандан жааган жамгырдай, жерден өскөн өсүмдүктөрдөй эле атайын жиберилген ырыскы. Алла Таала өзүнүн түгөнгүс казынасынан кулдарына ырайым катары өмүр, жашоо тартуулайт.

Бүт ааламда чегилген өлүм мөөрлөрү жөнүндө адам баласы ойлонуусу керек. Ар бир көз ирмемди баалоо керек, аны эң баалуу нээмат деп билүү шарт. Жашоонун берекеси бүтүп калабы деген тынчсыздануу менен ар бир көз ирмемди жашашы керек. Ал дайыма даяр болушу керек. Өлүмдү коркунучтуу кылып көрсөтүүдөн алыстатып, аны кооз кылышы керек.

Жараткан Алла мындай дейт:

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ

“Бардык жандар өлүм даамын татышат...” (Али Имран, 185; Анбия, 35)

كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ

“Анын үстүндөгүнүн баары жок болушат...” (Рахман, 26)

Адам колунда бар нээмат-жакшылыктарын жоготкондо гана алардын баркын эң мыкты түшүнөт. Инсандын акыркы деминдеги бул өкүнүчү менен тынчсыз абалын аятта мындайча билдирген:

“Биз силерге берген ырыскылардан силердин бириңерге өлүм келгенге чейин сарптап калгыла! Ошондо ал: “Эгем, эгер менин өмүрүмдү бир аз узартсаң мен кайрымдуулук

*Анын ар бир түнү эмнеге кош бойлуу экени табышмак.
Күндүн материалдык жыргалчылыгына жана молчулукка
каришы жылдыздуу асмандын улуулугунда түндүн руханий
тереңдиги жатат.*

иштерди көп кылып, жакшылардан болор элем”, – дейт.” (Мунафикун, 10)

Алланын элчиси (*саллаллаху алейхи васаллам*) үммөтүн эскертүү максатында:

“Өлүп, өкүнбөй турган эч бир жан жок”, - деп айткан. “Ал кандай болгон өкүнүү”, - деп сурашты. Анда ал:

“(Маркум) кайрымдуу (жакшы, салих) адам болсо (жашоо нээматынан көбүрөөк пайдалануу менен) абалын дагы да жакшыга карай оңдой албагандыгына, ал эми жаман адам болсо, ал да жамандыкты таштап, абалын оңдой албагандыгына өкүнөт”, - деп жооп берген. (Тирмизий, Зухд, 59/2403)

Демек, эч ким жашоого адекваттуу баа берем деп айта албайт.

Эгерде адам өзүнүн руханий дүйнөсүн өнүктүрө албаса, анда ал бешиктен мазарга чейинки сапарында ар кандай мезгилдеги ар кандай кагылышуулар менен туш болот. Бул кагылышуулардын кучагында бир кайдыгер жашоо: балалыкта ойноо, жаштыкта кумарлык, кайдыгерлик, карыганда убагында баркын билбей кетиргендерин сагынуу жана өкүнүү. Жашоону мүмкүн болушунча эртерээк бул жоготуудан сактап калуу акыйкатын түшүнүү жана Кудайдын эркине толук макул болуп жашоо – бул туура багыт (истикама) болуп саналат.

Алла Таала бизден күчүбүз жеткен жерде акыркы чекке чейин кызмат кылышыбызды эле эмес, болгон күчүбүз менен аракет кылуубузду талап кылат. Муну инсан өмүрүнүн бир бөлүгүндө гана эмес, өлүм келгенге чейин, акыркы демине чейин аракет

Жараткандын алгачкы буйругу “ыйман келтир, мусулман бол, ибадат кыл же адептүү бол” эмес, “Оку!” деген буйрук болгон.

кылуубузду каалайт. Ушул себептен, бир көз ирмемчелик убакыт-тын да кадырын билип, кыска өмүрдүн баркына жетүү керек.

АР БИР СЕКУНДУНА ЧЕЙИН

Адам алтын сыяктуу баалуу буюмду алганда, аны миллиграмына чейин коргоп, сактап, ага ээлик кылат. Алтындын бир миллиграммын да текке кетирбейт. Сатып алуучу да, сатуучу да аны эң так тараза менен тартат. Убакыт – адамга берилген эң чоң нээмат. Ар бир күнүн, ар бир саатын, ар бир мүнөтүн Алланын ыраазычылыгына татыктуу деңгээлде өткөрсө гана бул жакшылыктын, нээматтын баркын билген болот жана амал дептерине түбөлүктүү пайда катары жаздырып калтырган болот.

Жан убактылуулуку каалабайт, ал түбөлүктүү болууну каалайт. Ушул себептен өлүмдүн чындыгынан качат жана бардык нерседеги өлүм акыйкатына туш болуудан качып келет. Бирок, өлүм – түбөлүктүүлүктүн дарбазасы. Ал дарбаза бул жашоонун акыркы эшиги, түбөлүк жашоонун башаты.

Адамдын мындай кайдыгерлигине жана акыйкат нерседен качуусуна каршы эки насаатчы бар; алардын бири адамга эң жакшы сөздөр менен чакырса, экинчиси унчукпастан үнсүз насаат кылат. Биринчиси Куран, экинчиси өлүм.

Буга мүрзө таштарынын үнсүз чакырыктары эң сонун үлгү боло алат.

Башка эч бир насаатчы табылбаса да, адамга насаатчы катары өлүм жетиштүү. Жашоо өзүнүн эң сонун сүрөттөлүшүн жана эң

*Өзүңдүн жаратылышыңдагы акылмандыкты оку!
Дүйнөнүн сырларын, тагыраак айтканда аалам китебинин барактарын барактап, жүрөгүң менен сезип оку! Курандагы сырларды, даанышмандыктарды жана чындыктарды терең, кунт коюп оку!*

сонун көрүнүшүн көрүстөндөрдүн нымдуу, муздак таштарынын астындагы үнсүз чакырыктардан табат.

Асман, ай, күн жана дубалда асылып турган календарлар сыяктуу, жашоонун да өзүнө тиешелүү календары бар.

Топуракты боз-ала кылып, бутактарды кургаткан кыш мезгилинин артынан эле жап-жашыл, таза жаздын кирип келгени сыяктуу, адам баласы да жок абалда туруп, Анын жаратуусу менен бар болгондон тартып жашоону күч-кубаттуу, жаштык мезгили менен баштайт. Андан кийин ал ар тараптуу жетилет. Ар жылы жайдын артынан күз келгени сыңары эле адамдын өмүрү узарган сайын анын жаш-курагы, мезгилдери артка кайта баштайт. Денесинин кубаттуулугу жоголуп, алсыздык пайда боло баштайт. Бара-бара эч нерсеге алы жетпей калат. Аятта мындай деп айтылат:

وَمَنْ نُعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِي الْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ

“Кимге Биз узак жашоо берсек, аны жаралыш турпатын алсыз кылып койобуз.⁶⁸ Акыл калчашпайбы?” (Ясин, 68)

Башкача айтканда, эфемердик дүйнөдө узак жашоо менен адам өлүмсүз болуп жашай албайт. Анын түбөлүккө болгон каалоосу, чынында, акыретке таандык экендигинин бир белгиси. Дүйнөгө даанышмандык көзү менен карай алгандар бул дүйнөнүн акыретке даярдануучу жай экендигинен башка баалуулуктарды көрүшкөн эмес. Анткени, биздин чыныгы бара турган жерибиз тиги дүйнө.

68. Карып, ал-күчтөн, ден соолугунан ажырай электе Аллага сыйынуу, илим үйрөнүү, жакшылык иштерди кылуу зарыл нерселер.

“Жараткан Эгеңдин аты менен оку!” (Алак, 1) *“Ар бир болгон окуяны, ар бир нерсени оку!... Ар бир окуяда жүрөгүң Жараткан менен жолуксун...” Мына ошол Жараткандын сага берген эң чоң белеги болот...*

ЧЫНЫГЫ ЖАШОО – АКЫРЕТ

Эстен чыгарбайлы!

Бул кыска өмүрдү Алланын нааразы боло турган күнөө иштер менен алек болуп өткөрүү, бизге бейиштин жолун тосот. Анткени инсан канчалык көп ката кетирген сайын бейишке кирүү мүмкүнчүлүктөрүн ошончолук азайткан болот. Өлүмдү тез-тез эстеп туруу, аны терең ойлонуу адамдын аң-сезимин ачат, ойготот.

Пайгамбарыбыздын (*саллаллаху алейхи васаллам*) хадистеринин биринде мындай деп айтылат:

“Напсинин бүтүн арзууларын түп тамыры менен жок кылган өлүмдү көп-көп эстегиле!” (Тирмизий, Кыямат, 26)

Атактуу аалымдардан Имам Раббаний мындай деген:

“Өлүм бул, коркунучтуу кырсык эмес, коркунучтуусу өлгөндөн кийин башыңа эмнелер келээрин билбегендик.”

Азирети Али (*радияллаху анху*) мындай деген экен:

“Дүйнө артын карабай качып барат, ал эми, акырет маңдай тараптан чуркап келет. Булардын экөөнүн тең өздөрүнүн балдары бар. А силер, акыреттин балдары болгула. Дүйнөнүн балдары боло көрбөгүлө. Анткени, бүгүн амал бар, сурак жок. Эртең сурак бар амал жок.” (Бухарий, Рикак, 4)

Ажалын күтүп жашаган кыска өмүрдө акыйкат жолдон жана Жараткандан кайдыгер, кабарсыз жашап өткөндөргө артында калтырып кеткен мураскорлору да, алдынан тосуп чыккан акырет да кайгырып, көз жашын төкпөйт.

Көктөгү күн болсун, кааласа очоктогу от болсун, балким, шамчырактын жалыны болсун... Булардын ар бири аң-сезимдүү мусулман үчүн тозок отунан жана Жараткандын каардуу азабынан коргонуу керектигин эстеп турат.

Тарых өзүнүн алтын барактары менен да, караңгылыкты, зулумдукту чагылдырган сахналары менен адам баласы үчүн туура багыт көрсөтүүчү өзгөчөлүгүнө ээ. Убагында фараондордун, Намруттун, Хамандын, Ад жана Самуд коомунун салтанатынын, байлыгынын үстүнөн жарык берип турган ошол эле күн, азыркы учурда алардын мазарларынын үстүнөн жарыгын чачып келет. Өз учурунда атын да коркуп айттырган падышалар, заалымдар кыска мөөнөттүн ичинде бозоргон топурактын астына көмүлүп, теңирий адилеттүүлүктүн алдында сурак берип калышат. Ыйман нуру жетпеген булуң-бурчтар жана бул нурдан кур калган көөдөндөр алоолоп күйгөн от майданы сымал. Ыйман нуру менен сугарылган жүрөктөр, түбөлүк бакытты тапкан бактылуу өлкө сыяктуу.

Жаъфар ас-Садык дүйнө менен акыреттин балдарын тамсил катары төмөнкүдөй баяндайт:

Жараткан Алла дүйнөнү карап мындай деди:

“Эй дүйнө! Мага ким кызмат кылса (Акыйкат жол үчүн күрөшсө) сен да ага кызмат кылгын, жардам бергин!

Сага кызмат кыла турган болсо (напсинин каалоолорун аткарууга умтулса), (ошол иши менен алек болуп башы чыкпасын) аларды чарчаткын жана кыйнагын!”

Берилген өмүрдү текке кетирип ысырап кылбоо жана кулдук милдетин татыктуу деңгээлде аткарып жашоо үчүн дайыма тафаккур менен жүрүү керек.

Алла Таала кулдарынын тафаккур кылуу өзгөчөлүгүнө ээ болуусу үчүн илим сыпатынан бүтүндөй жаратылгандардын арасынан адамга гана тартуу кылды. Атомдон ааламга, микродон макрого

Кимде ким бул дүйнөдө илим алып, бирок, такыбаа болууга аракет кылбаса, ал киши Алладан алыстаган болот. (Сүйүтий, Жамиус-Сагир, II, 169)

чейин эмнени караба, эмнени изилдебе, бир гана Жараткан Алланын кудурети жана Анын жаратуу сыпатын гана көрүүгө болот.

Илим – бул ааламдагы нерселерге тиешелүү кээ бир эрежелерди жана мыйзамдарды аныктоо менен гана чектелет. Бул эреже жана мыйзамдарды жайгаштырган зат – Алла Таала. Алла тарабынан орнотулган эрежелер жана мыйзамдарды окуп, үйрөнүп мээде сактоо менен чектелген илим, эч качан акыйкатты же акыретти таанып билүүгө пайдасы тийбейт. Ал эми дүйнөнүн чегинен сыртка чыга албаган илимдин пайдасы өмүр бүткөнчө. Андан аркысына жарабайт. Болгону адамга кесип, мансап, бийлик гана тартуу кыла алат. Акырет үчүн пайдасы тийбегендиктен, көп нерседен жоготот.

Илим деген бул – билүү,

Илим өзүңдү билүү,

Сен өзүңдү билбесең,

Окуганың не пайда... – деп белгилүү түрк акыны Юнус Эмре айткан экен.

Тытынып алган илимибиз бизди кайда жетелейт деп өзүбүзгө сурашыбыз керек?

ИЛИМ БИЗДИ КАЙДА АЛЫП БАРАТ?

Куттуу хадистердин биринде төмөнкүчө баяндалат:

“Кимде ким бул дүйнөдө илим алып, бирок, такыбаа болууга аракет кылбаса, ал киши Алладан алыстаган болот. (Суйутий, Жамнус-Сагир, II, 169)”

*Илим деген бул – билүү,
Илим өзүңдү билүү,
Сен өзүңдү билбесең,
Окуганың не пайда... – деп белгилүү түрк акыны Юнус
Эмре айткан экен.*

Имам Газалий өз уулуна насаат иретинде бул хадисти чечмелеп кеткен:

“Уулум! Илимсиз амал, амалсыз илим менен бирдей деңгээлде, акмактык болуп саналат. Биле жүргүн! Бүгүн сени күнөөлөрдөн алыстатпаган жана ибадатка жакындатпаган илим, эртеңки күнү тозок отунан да алыстатпайт (жана бейишке да жакындатпайт).”

Өмүрдү текке кетирүүдөн канчалык сактануу керек болсо, илимди да туура даректен алып туура дарекке жеткирүү маанилүү. Эгерде пайдалуу илим алынбаса, ысырапкерчилик менен гана чектелип калбайт, текеберчилик, менменсинүү, руханий ачкөздүк сыяктуу терс сапаттардын чыгуусуна себепчи болуу менен бирге адамды кыйратып жок кылат. Алгачкы доордун аалымдарынан Ибн Хаазим мындай дейт:

“Аллага жакындатпаган ар бир нээмат жана илим, башыбызга балээден башка нерсе эмес.”

Илимдин максаты, башкача айтканда заттардагы теңирий эрежелерди аныктоонун негизги максаты ошол нерселерди карап Улуу Жараткандын күч-кудуретин көрүү, Жаратканды жан дил менен сезе билүү өзгөчөлүгүнө жетишүү үчүн аракет кылуу болуп саналат.

Алган илимибиз ушул максатка кызматка кылса гана момун мусулмандын ыйманы бекемделип, жашоонун маңызын түшүнүп жетет.

Ошондуктан Жараткан Алла Таала “ыйман келтир!”, “исламга кир!”, “Ибадат кыл, адептүү бол!” сыяктуу буйруктардан мурда “Оку!” деп буюрган.

Китепканалардын чаң баскан текчелеринде калтырылган кара мукабалуу философия китептерине илинген педанттардын руху коомдорду сактап кала албайт. Куран жана сүннөт маданияты менен жуурулуп, сырдуу даанышмандыктар менен кемчиликсиздикке жеткен дербиштердин руху адамзатты чыныгы бакытка жана коопсуздукка жеткирет.

Мунун мааниси, өзүңдүн жаратылышыңдагы катылган сырларды окуп, түшүн. Үйрөн!

Ааламдагы сырларды издеп тап, аалам китебинин ар бир барактын барактап чык, жан дилиң менен оку!

Курандагы сырларды да чын көңүлдөн, дилиң менен оку. Андагы даанышмандыктарды, акыйкаттарды изде, тап!

Жогорудагы үч нерсени туура окуй алган адам гана дароо саждага барат. Натыйжада өмүр бою теңирий сырлардын таасири менен жандуу жашап өтөт.

“...Биймандуулар Алланы эскергенде жүрөгүндө тынчтык орногондор. Демек, Алланы эскергенде жүрөктөр тынчтык табат.” (Раад, 28)

Көктөгү күн болсун, кааласа очоктогу от болсун, балким, шамчырактын жалыны болсун... Булардын ар бири аң-сезимдүү мусулман үчүн тозок отунан жана Жараткандын каардуу азабынан коргонуу керектигин эстетип келет. Бак, дарыя жана булбулдун сайрашы бейишти жана ага баруунун талаптарын аткарууну эске салат. Күбө болгон бүтүндөй нээматтар анын шүгүрүн арттырса, жаратылыштан көргөн Алланын күч-кубаты жана улуулугу анын коркуусун арттырат.

Куран Карим бизди ар дайым ой жүгүртүүгө, илим алууга, ойлонуп андан сабак алууга чакырат.

Куранда илимдин кени катылган, бирок, алардын баары сыр болуп катылган.

Имам Газалий мындай дейт: “Уулум! Биле жүргүн! Бүгүн сени күнөөлөрдөн алыстатпаган жана ибадатка жакындатпаган илим, эртеңки күнү тозок отунан да алыстатпайт (жана бейишке да жакындатпайт).”

Ааламдагы ушунчалык ачык-айкын абалда айланада чалкып жаткан теңирий сырларды, даанышмандыктарды көрбөгөндөргө Кудай Таала мынтип сурайт:

أَفَلَا يَتَذَكَّرُونَ الْقُرْآنَ أَمْ عَلَى قُلُوبٍ أَقْفَالُهَا

“Эмне үчүн алар Куран тууралуу ой жүгүртүшпөйт? Же алардын жүрөктөрүндө кулпулары⁶⁹ (барбы?)” (Мухаммед, 24)

Куран бизге жүрөктөрдүн кулпуларын ача турган эскертүүлөрдү жана өзүнөн сурак алууга жетелеген суроолорду ичине алган илимдин сырларын үйрөтөт.

ИЛИМДИН ИЗГИ АРТЫКЧЫЛЫКТАРЫ

Төмөндө адам баласынын эненин курсагында өсүп, чоңойуу этаптарын бир-бирден сүрөттөгөн аяттар:

“Ант болсун,

- **Биз инсанды тандалма чоподон жараттык.**
- **Андан соң аны тамчы түрүндө бекем орунга жайгаштырдык.**
- **Андан соң тамчыдан уйуган кан жараттык,**
- **уйуган кандан бир үзүм (бир чайнам) этти (жасап),**
- **бир үзүм эттен сөөк жасадык да,**
- **сөөктү эт менен каптадык.**

69. Чындыкты кабыл ала албас кылып жабылып калганбы?

Алгачкы доордун аалымдарынан Ибн Хаазим мындай дейт: “Аллага жакындатпаган ар бир нээмат жана илим, башыбызга балээден башка нерсе эмес.”

- Андан соң Биз аны башка бир жаратылышта өстүрдүк. Жаратуучулардын эң мыктысы Алла улук болду!” (Муминуун, 12-14)

Куран түшүрүлгөн учурда эмбриология тармагында мындай так маалыматтар али билине элек кез болчу. Бирок бул майда-чүйдөсүнө чейин айтылган материалдык билим медицина жана ушул сыяктуу илимдердин адистери үчүн гана зарыл. Ал эми адамзатка керектүү болгон нерсе – бул өз жаратылышында катылган Жараткандын сырларын жана даанышмандыгын түшүнүү жана Ага ыраазычылык билдирүү аракетинде болуу.

Кыяматтан жана акыреттен күмөн санап, чириген сөөктөрдү кантип тирилтүүгө болот деп сурагысы келген адам эч качан өзүнүн жаратылышы, тулку-бою жөнүндө ойлонбогондугун билдирет. Бир тамчы суудан канчалык кемчиликсиз жаратылганын түшүнгөндө, Жаратуучусу үчүн Өзү жараткан жана өмүрүн алган бир жандыкты экинчи жолу жаратуусу канчалык жөнөкөй жана оңой экенин кабыл алууга мажбур калат. Аятта каапырлар жөнүндө мындайча айтылат:

“Биз аны бир тамчы суудан жаратканыбызды инсан көрбөдүбү? Ошентсе да, ал ачык жаңжалчы! Ал өз жаралышын унутуп, Бизге: “Бул чириген сөөктөрдү ким тирилтет?” – деп мисал келтирет.

يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ

“Аны алгач жараткандай эле тирилтет. Ал бардык жаралгандарды Билүүчү”, – дегин.” (Ясин, 77-79)

Тарых кандай сонун мугалим. Убагында фараондордун, Намруттун, Хамандын, Ад жана Самүд коомунун салтанатынын, байлыгынын үстүнөн жарык берип турган ошол эле күн, азыркы учурда алардын мазарларынын үстүнөн жарыгын чачып келет.

Биз жашап жаткан Жер жөнүндө өтмүштүн терезесинен ой жүгүртө турган болсок, Адам алейхиссаламдан азыркыга чейин кылымдар бою жашап, өлүп, топурак менен аралашып кеткен миллиондогон адамдардын сөөгүн басып жатканыбызды түшүнөбүз.

Ошол эле жерди келечектин терезесинен караганыбызда, бул жолу дүйнөгө кайрадан келе турган миллиондогон адамдарды ой-лосок болот. Мурунку миллиарддаган адамдардын жана ошол эле жерге келе турган дагы миллиарддаган адамдардын аралашкан элестерин көрүүгө болот.

Топурактан келип, топурака кетүү... Топурактан кайра топуракты карай агым...

Мавляна бирөөнүн жаназасын Хусамеддин Челеби менен бирге ташып жөнөшөт. Ал жердеги жамаат, табыты менен бирге жерге берелиби, же табыттан чыгарып өзүн гана көмөлүбү деп күбүрөшүп калат. Баарын угуп турган Хусамеддин Челеби: “Табыттан чыгарып туруп анан көмөлү. Анткени топурак адамдын энеси сыяктуу, дарак анын бир тууганы. Биз бул жаназаны бир тууганына эмес, энесинин кучагына берели”, - деп айтуу менен топурак тууралуу маанилүү нерсеге токтолуп кетет. Чындыгында дарак менен адам, келип чыгышы, чоңойуп өсүшү жана башка өзгөчөлүктөрү жагынан бир туугандай.

Себеби, денебиз да жеген азыктарыбыз да топурактан. Инсан, атасында урук абалында, энесинин курсагында өнүп-өсөт, чоңойот. Ошондой эле чоңойуусу үчүн кайра эле топурактан келген азыктар менен азыктануусунан улам, кайра эле топуракка барып такалат.

Канаты сынган жаралуу чымчык – назик жүрөк үчүн боорукердик, мээримдүүлүктү ойгото турган көрүнүш. Бирок ошол эле көрүнүш ач мышык үчүн оңой олжого жетүү кубанычын билдирет. Дүйнөлүк илимде тереңдеп, бирок руханий жактан эч кандай пайда ала албаган аалымдардын абалы да, дал ушул көрүнүштөй.

Жогоруда айтылгандарды эске алып, топуракты ырыскы терезесинен карап көрөлү:

Топурак миллиарддаган жандыктар үчүн дасторконун жайнатат. Миллиарддаган жандыктар өз калдыктарын, ачыган, ириген азыктарын, кычкылдарын жана акырында өлүктөрүн жерге калтырышат. Топурак аларды тазалайт, азыктандырат, өзү тазалап азыктандырган жандыктардын таман астында тепселенип жата берет. Бирок анын бетинде дагы да болсо гүлдөр ачып турат. Анын койнунан булактар, дарыялар агып турат. Ошончо кызмат кылса да жөнөкөйлүктөн алыстабайт.

Мевлана мына ушул себептерден улам топурактын маанилүүлүгүнө басым жасайт:

“Топурактай жөнөкөй бол...”

Тактап айтканда, топурак сыяктуу башкаларды ойлогон, башканын камын көргөндөрдөн бол. Топурак сыяктуу, өндүрүшчүл бол. Топурак бол... сенде жашоону көрүшсүн! Бул аалам сырлар жыйнагы. Ар бир нерсесинде сырлар катылган.

Алла Тааланын,

“Акылыңарды иштетпейсиңерби?”

“Терең ойлонуп көрбөйсүңөрбү?”

“Өзүнөргө сабак албайсыңарбы?”

“Мында акыл ээлери үчүн үлгүлөр бар”, деген сыяктуу сууроо калыбында да, эскертүү максатында да кулдарын ой жүгүртүүгө, ойгонууга түрткөн аяттары бар.

Миллиарддаган жандыктар өз калдыктарын, ачыган, ириген азыктарын, кычкылдарын жана акырында өлүктөрүн жерге калтырышат. Топурак тазалайт, азыктандырат, өзү тазалап азыктандырган жандыктардын таман астында тебеленип жатат. Бирок анын бетинде дагы да болсо гүлдөр гүлдөп турат. Анын койнунан булактар, дарыялар агып турат. Ошончо кызмат кылса да жөнөкөйлүктөн алыстабайт.

Адамдын кайдыгерлиги кандайдыр бир деңгээлде аны акылдан азуудан сактайт. Анткени өлүм, кабыр, кайра тирилүү, эсеп-кысап, сырат көпүрөсү сыяктуу адамды коркуткан акырет абалы жана акыреттеги абалыбыздын белгисиздиги өтө толкунданууга жана тынчсызданууга себеп болот. Эгер адам жан-дили менен ушул жөнүндө ойлоно турган болсо, анда ичип-жебей, ыйлап, жалынып-жалбарып жашоосун уланта албай кала турган абалда болмок.

Бирок, Улуу Жараткандын ырайымы катары бир аз кайдыгерлик жана унутчаактык сыпаттарыбыз менен жашоону улантып келебиз. Ислам динибиз бизден коркуу жана үмүттүн ортосунда мойнубуздагы милдеттерибизди аткарууну талап кылат.

Ошентсе да, бул абалыбыз бизди такыр эле өлүмдү унутуп койууга, акыретти эстен чыгарып салууга түртпөсүн. Аллага жакын олуя заттардын баары ар убакта акырет коркуусун ичинде ташып жашап келишкен. Акырет коркуусун жоготуп алгандарга эскертүүлөр берилип келген.

Ибрахим бин Этхемге сурашкан экен:

“- Биз кылган дубалар эмнеге кабыл болбойт?”

Ал:

“Жаратканды таанып билесиңер, бирок, айтканын аткарбайсыңар!”

Пайгамбарды тааныйсыңар, бирок, сүннөтүн аткарбайсыңар!

Куран окуйсуңар, бирок, ага амал кылбайсыңар!

Мевлана мынтип айткан: “Эй эрте жаздын сулуулугуна суктанып, эриндерин тиштеген киши! Сен күздүн саргарган абалын жана суугун көрдүңбү?!”

Жараткан берген нээматтарды жейсиңер, бирок, шүгүр деп айтпайсыңар!

Бейишти билесиңер, бирок, ага кирүү үчүн аракет кылбайсыңар!

Тозокту да билесиңер, бирок, эч коркпойсуңар!

Өлүм бар деп айтасыңар, бирок, эч даярданбайсыңар!

Ата-энеңерди, жалпы эле өлүгүңөрдү өз колуңар менен жерге бересиңер, бирок, эч сабак албайсыңар.

Эми силер айткыла, ушундай кайдыгердин, шалаакынын дубасы кантип кабыл болсун! (Тазкиратул-Авлия)

Бул кайдыгерлик кандай акмакчылык. Өлөөрүн билет, өлүк үчүн кабырга барып жай казат. Бирок, өздөрүн ошол жайга келээрин билип туруп даярданбайт. Азирети Абу Бакир (радияллаху анху) бизге төмөнкүчө эскертип кеткен:

“Сен өзүңө кабыр даярдаба, өзүңдү кабырга даярда!”

Бир нерседен үлгү алуу үчүн ар бир нерсенин акыбетин караш керек деп, мындай мисал келтирет:

“Эй, эрте жаздын сулуулугуна суктанып, эриндерин тиштеген киши! Сен күздүн саргарган абалын жана суугун көрдүңбү?!”

Таң эрте күндүн чыгышын суктанып караган кезиңде, анын өлүм убактысы болгон күүгүм киргендеги батышын да эсиңден чыгарба!

Мавляна мынтип айткан: “Таң эрте күндүн чыгышын суктанып караган кезиңде, анын өлүм убактысы болгон күүгүм киргенде батышын эсиңден чыгарба!”

Жымжырт, караңгы түндө асмандагы толгон айды карап, анын сулуулугун карайсың. Сен ошол айдын аягында келген жарым ай, алсыз абалын эстегин!

Адам баласы да ушул көрүнүштү башынан өткөрөт. Толуп жетилет, бирок, кайра жок болуудан кутула албайт.

Татынакай наристе элдин сүймөнчүгүнө айланат. Убагы келет, картайып, алжып калат. Элге шерменде гана болот.

Эгерде сени күмүштөй болгон денелер азгырып жатса, алардын картайгандагы пахта талаасына окшоп калган денелерин эстегин!

Балдай таттуу, шилекейди агызган даамдуу тамактар. Ажаатканага баргандагы акыбетин бир көргүн! Тамакты карап, табакта тургандагы даамың, жытың, кооздугуң кайда калды деп айт!

Ал жооп катары “Сен көргөн кооз жем болчу, мен капкан. Сен капканга түшкөн соң жемдин кооздугу калган жок”, - деп айтат.

Өнөрпоздорду да таңкалтырган өнөрлүү колдор бар, акыр аягында картайып, титиреген абалда калат.

Ошондой эле айнектей жылтылдаган кооз көздөн картайганда жаш агып, соолуганын көрөсүң.

Арстандар менен арстандардай алдыңкы сапта сапарларга катышкан эр жигит, күнү келгенде чычкандай коркок бирөөгө жеңилип калган учур болот.

Балдай таттуу, шилекейди агызган даамдуу тамактар. Ажаатканага барганда акыбетин бир көргүн!

Колунан көөрү төгүлгөн усталар бар, акырында колунан эч нерсе келбей картайышат.

Эркектердин акылын башынан алган тармал, жыпар жыттанган чачтар бар. Картайганда талаада иштеген эшектин куйругундай болуп бузулат.

Булардын баарынын жаңы, кооз абалын кара! Андан соң алардын соолуган, картайган абалдарын да кара!

Анткени бул аалам сага жем коюлган капкандарын даярдап койгон. Далай инсан алданып капканга түшкөн.

Ааламдагы ар бир нерсени бирден карап чык. Алардын баштапкы абалын, андан соң акыбетин көз алдыңа элестет!

Кимде ким напсинин кулу болуудан жана кооздолгон капкандарга түшпөй өзүн куткарган болсо, ал Аллага ошончолук жакын болот.

Сулуулугу менен мактанган, ай жамалына сен суктанган сулуунун жүзүн кара! Бирок, азыркы абалы менен бирге акыбетин да элестет! Шайтан сыяктуу, бир тарабын карап экинчи тарабын карабай койуудан алыс бол. Тагыраак айтканда дүйнө тарабын карап акыретин караганды тааптап койбо. Ошондо капкандан качып кутулган болосуң.

Шайтан Адамдын ылай тарабын көрдү. Анын улуктугун көрө албады. Бул дүйнөгө таандык болгон ылайды, топуракты гана көрүп, акыретке таандык болгон руханиятын көрүүдөн алыс болду. Шайтандын билбеген тарабы, Алланын жердеги өкүлү (халифатуллах) - Адам экендиги.

Тамакты карап, табакта тургандагы даамың, жытың, кооздугуң кайда калды деп айт! Ал жооп катары: “Сен көргөн кооз жем болчу, мен капкан. Сен капканга түшкөн соң жемдин кооздугу калган жок,” – деп айтат.

Эй адам баласы! Дүйнө сага бири-бирине карама-каршы келген эки башка үн катат. Сенин дилиң кайсы бирин угууга жөндөмдүү?

Ал үндөрдүн бири Аллага жакындагандардын абалы, экинчиси болсо, алдангандардын абалы. Бул үндөрдүн бирөөсүн угуп кайсы кылдыңбы, анда, экинчисин укпайсың да.

Анткени, сүйгөн адам, сүйүктүүсүнө каршы айтылган нерселердин эч бирин укпайт, көрбөйт.

Эй мусалман! Күзгүдөгү акыркы абалыңа, кооздугуңа кара! Ар бир сулуунун картайганда, кайсы бир имараттын эскиргенде кыйраган абалы сыяктуу сулуулугунан арылаарын биле жүр! Күзгүдөгү капканга түшпө, алданба!

Акыйкаттан келген үндү биринчи уккандар кандай гана бактылуу инсандар.”

Мевлана айткандай бири-бирине карама-каршы эки үндүн бири дүйнөгө ыктаса, экинчиси дүйнөнү жек көрөт. Алардын кайсы бирине кулак төшөсөң, экинчисинен кутуласың, аны укпайсың.

“Дүйнө жана акырет бир эркектин эки аялы сыяктуу. Бирөөсүн канчалык ыраазы кылсаң, экинчисин ошончолук ачуулантасың”, - деп айтылып келет.

Жараткан Алла топуракты, жамгырды мисал берип келет. Илимдин канчалык артса да түбүнө жете албаган “жашоо” сыры... Адам баласынын кызматына сунулган, саякат кылуусу үчүн жаратылган, чалкып жаткан океан, деңиздер...

Буллардын баары тафаккур кылуу үчүн толтура себептер...

Эй адам баласы! Дүйнө сага бири-бирине карама-каршы келген эки башка үн катат. Сенин дилиң кайсы бирин угууга жөндөмдүү? Ал үндөрдүн бири Аллага жакындагандардын абалы, экинчиси болсо алдангандардын абалы.

Куран аятында мынтип айтылат:

“Чындыгында,

- асмандардын жана жердин жаралуусунда,
- түн менен күндүн алмашуусунда,
- адамдарга пайдалуу болуп деңиздерде сүзүп жүргөн кемеде,

- Асмандан Алла суу түшүрүп, жерди өлгөндөрдөн (кайра) кийин тирилтүүсүндө,

- андагы⁷⁰ ар түрдүү жаныбарлардын таралуусунда,
- шамалдардын багытынын өзгөрүшүндө, жер менен асмандын ортосундагы баш ийген⁷¹ булуттарда,

акыл-эстүү адамдар үчүн Алланын⁷² белгилери⁷³ бар.” (Бакара, 164)

Макрокосмос, “ааламул-кубра”ны айтпай эле туралы. Ал өз алдынча өтө чоң тема. Жараткан Алла Таала макрокосмостун ичиндеги кыпындай Жер планетасында жашаган кичинекей инсанды асмандар тууралуу ойлонууга, ой жүгүртүүгө чакырат. Айга, күнгө, жылдыздарга жана башка планеталарга ант ичип айтат. Эбегейсиз чоң галактика, планета жана жылдыздардын эч биринин өз огунан миллиметр да жылбай айланып жатканы, Анын Азиз (кудуреттин жеткен чегинде, кудуреттүү) жана Аалим (бар-

70. Жер бетиндеги

71. Аллага

72. Б.а. Алланын бирлигин жана барлыгын шексиз кылып далилдеген

73. Эскертүү.

Эй мусапыр! Күзгүдөгү акыркы абалыңа, кооздугуңа кара! Ар бир сулуунун картайганда, кайсы бир имараттын эскиргенде кыйраган абалы сыяктуу сулуулугунан арылаарын биле жүр! Күзгүдөгү капканга түшпө, алданба!

дык нерсени билүүчү) Зат экендигин ачык-айкын далили. Бизди тафаккур кылууга чакырат.

Илим жаатында акыркы жылдары жалаң гана атеист жана адашкандар алдыда баратышат. Алланын кудуретинин сырларын ачканга аракет жасашты жана түбөлүк жашоонун сырын издешти. Бирок, ар бир кадамдарында Жараткан Алланын кудуретинин жанында алсыз калышты, таң калып жатышты. Кооз кылып жараткан Улуу Жаратуучуну кабыл алыша албаса да, тилдери түйүлүп, эч нерсе деп айта алышпады. Алла Таала өз аяттарында да адам баласынын алсыздыгын мойнуна койуу максатында төмөнкүлөрдү айткан:

ТАРТИПСИЗДИК БАРБЫ?!

“Ал жети кабат асманды кат-кат кылып жараткан. Мээримдүүнүн⁷⁴ жаратуусунда эч бир иретсиздикти көрө албайсың! Кайра-кайра⁷⁵ көз чаптырсаң да кынтык таба албайсың!

Дагы да эки мертебе көз салчы: Көз карашың чарчап, кор болуп кайра өзүңө кайтат.” (Мүлк, 3-4)

Улуулуштун кандай гана сонун белгиси!...

Жараткан Эгебиз айланабыздагы ар бир нерседен бизге мисалдарды келтирген. Тамак-ашыбызды, жан-жаныбарларды, мөмө-жемиштерди, дан эгиндерди, сүттүн жана балдын кантип пайда болушун тафаккур кылууга чакырган.

74. Мээримдүү – Алланын ысым сыпаттарынын бири

75. Өтө көңүл буруп, жакшылап, терең ой жүгүртүп...

*“Дүйнө жана акырет бир эркектин эки аялы сыяктуу.
Бирөөсүн канчалык ыраазы кылсаң, экинчисин ошончолук
ачуулантасың”*

Бирок, бул тафаккурдан пайдалануу акылдын да, көздүн да, кулактын да иши эмес. Тафаккурдан ыйман, такыбаалык менен сугарылган руханий дүйнөсү кенен жүрөк гана пайда ала алат. Бөлмөнүн төрт тарабы тең дубал менен гана тосулса, ичи караңгы зындандан айырмасы калбагандай эле, жүрөктү да арзуу, каалоо, текеберчилик, менменсинүү, шахват жана кызгануу сыяктуу туюмдардын тумандары каптап, күнөө жана күмөндөр менен кирдеген болсо, бул акыйкаттардан таасир албаган абалда, эч бир сезимсиз карап тургандан башкага жарабайт.

Канаты сынган жаралуу чымчыктын абалы – назик жүрөктөр үчүн боорукердик, мээримдүүлүктү ойгото турган көрүнүш. Бирок, ошол эле көрүнүш ач мышык үчүн оңой олжого жетүү кубанычын билдирет.

Дүйнөлүк илимде тереңдеп, бирок руханий жактан эч кандай пайда ала албаган аалымдардын абалы да ушул көрүнүштөй. Алар ар бир нерседен өздөрүнүн кызыкчылыгы үчүн, материалдык пайданы көздөшөт.

Мышыктардын алдына эт койсоң шыктанып, жаланып жеп кирет. Бирок, алдынан бир чычкан чуркап өтсө, этти да карабайт, чычканды кууп жөнөйт. Тарбияланбаган напсинин көрүнүшү да дал ушул мышыктай. Бакытты таштап бактысыздыкка чуркайт.

Дүйнөлүк кызыкчылыктарга мас болуп, аалым аталып жүргөндөр да Жараткандын акыйкаттарын көрбөй, мансапты, байлыкты, бийликти көрүшөт.

Ушуга окшогондордун айынан жер жүзүндө тукуму калбай бараткан жандыктардын саны көбөйдү. Ысырапкерчилик жана зу-

Убакыт ырыскы, жашоо береке. Асмандан жааган жамгырдай, жерден өскөн өсүмдүктөрдөй, белгилүү, атайын жиберилген ырыскы. Алла Таала өзүнүн түгөнгүс казынасынан кулдарына ырайым катары өмүр, жашоо тартуулайт.

лумдуктардан, жер бетинде да деңиз бетинде да бузукулук, наадандыктардын айынан таза жер калбай баратат. Илимдин жеткен ийгилиги адам өлтүрүүдө бычактын ордуна тапанча колдонууга гана алып келгенсийт.

Алардын илимде, технологияда ийгиликтерди багынтуусу, кээ бир мусулмандарды да өзүнө тартып, пайдасыз илимди жашоодогу жалгыз максаты кылып алуусуна себепчи болушту.

Адам баласына ыйманын жана ыкласын толуктасын деген максатта берилген илим, ыймансыздыкка себепчи катары көрсөтүлүүгө аракет кылынды. Дин, ибадат жана Алланын буйруктарын аткаруу караңгылыктын белгиси катары көрсөтүлдү.

Мансапкордук менен бирдей каралган илим түшүнүгү экономикага да таасирин тийгизди. Ааламдашуу ар тараптан каптап келе жаткан бул жашоодо негизги принцип катары: “Жөн койгула алар кыла берсин, силерден өтө берсин” деген девизди аң сезимдерге таңуулашты. Мунун мааниси: “Артта калган эмне болсо ошол болсун!”, - дегени.

Азыркы дүйнөдөгү система адам баласын ырайымсыз, мээримсиз, көз жашы төкпөгөн, ички дүйнөсү өлгөн, дүйнө таанымы караңгы жана сабатсыз абалга алып келип койдү.

Учурда темирден жасалган машинанын өнүгүүсүнө маданият деп аташты. Алардын маданият деп атаганы Акиф Эрсой айткандай, “жалгыз тиши калган жырткыч жаныбар...”

Баарыбыз билгендей эле, жардыруучу заттар түрү менен жасалып жатат. Анын бирөөсү жарылганда эч нерседен кабарсыз, же күнөөсү жок жерден бир эне каза болот, бала каза болот, жан-жа-

Алланы тааныбаган, Аны четке каккан, Ага кулдук кылбаган бир инсан, кайсы тармакта профессор болсо да Алла Тааланын назарында ал илимсиз, сабатсыз, алсыз, наадан жана акмак болуп саналат. Анын алган илиминин эч бир пайдасы жок.

ныбар, жада калса өсүмдүктөр да өлүп жатат. Бул дүйнө адамдарды сараң, мерез жана жырткыч сыяктуу сезимдерин алдыга чыгарды. Сирия жана Газа буга мисал боло алат. Жалгыз тиши калган жырткыч жаныбар сымал маданият. Он төрт кылым мурдагы сабатсыздар менен азыркылардын ортосунда буюмда гана айырма болбосо, калган өзгөчөлүктөрдүн баары окшош.

Чыныгы “фатх” (багынтуу) – жүрөктөрдү багынтуу. Исламдын багынтуусу – жүрөктөрдү багынтуу менен башталды. Буга тарых өзү күбө.

Илим жана технологияда канчалык алдыга жылсак да, инсаний муктаждыктарыбыз дайыма өзгөрбөстөн кала берди. Ыймандын, тынчтыктын жана руханияттын боштугун эч нерсе толтура албады.

Алланы тааныбаган, Аны четке каккан, Ага кулдук кылбаган бир инсан, кайсы тармакта профессор болсо да Алла Тааланын назарында ал илимсиз, сабатсыз, алсыз, наадан жана акмак болуп саналат. Анын алган илиминин эч бир пайдасы жок.

Адамдын негизги милдети алгач Жараткан Алланы таануу жана Ага кулдук кылуу. Илимдердин баары мына ушул максатка кызмат кылуу үчүн берилген. Алла Таала кулунун кайдыгерликте, шалаакылыкта калган жүрөктөрүнүн ойгонуусун каалайт.

Оо Жараткан Эгебиз! Бизди, жашоосун адалдан тургузган, ибадаттарын так жана убагында, хушуу (берилгендик) менен аткарган, мүнөзүбүздү мыкты сапаттар менен тарбиялай алган, ошондой эле Өзүңдүн мээримине татыктуу болуп, акырет-

“Ал жети кабат асманды кат-кат кылып жараткан. Мээримдүүнүн жаратуусунда эч бир иретсиздикти көрө албайсың! Кайра-кайра көз чаптырсаң да кынтык таба албайсың! Дагы да эки мертебе көз салчы: Көз карашың чарчап, кор болуп кайра өзүңө кайтат.” (Мүлк, 3-4)

те бейишке ылайык көрүлгөн чыныгы момун мусулмандардын катарына кошо көргүн!

Оо Жараткан Эгебиз! Мыкты сапаттарга ээ, пайгамбарыбыз Мухаммед Мустафа (с.а.в.) менен акыретте да бир болууга татыктуу болгон кулдарыңдын катарына кошо көргүн!

Оомийн!...

Кимге Биз узак жашоо берсек, аны жаралыш турпатын (жаштыгын) алсыз кылып койобуз.⁸ Акыл калчашпайбы?

ШИЛТЕМЕЛЕР

- 1 Бүткүл аалам мейкиндиги, галактикалар, жылдыздар, планеталар ж. б.
- 2 Б.а.: “Ааламды кеңейтүүчүбүз”. Ааламдын токтоосуз түрдө ар дайым жана ар тарапка кеңейип баратканын азыркы илимдер ачык-айкын далилдеди.
- 3 Кудайды, динди тааныбаган ыймансыз, каапыр, же адашкан пенде болсо.
- 4 Кыямат күнү.
- 5 Иштер – амалдар.
- 6 Мээримдүү– Алланын ысым сыпаттарынын бири
- 7 Өтө көңүл буруп, жакшылап, терең ой жүгүртүп...
- 8 Карып, ал-күчтөн, ден соолугунан ажырай электе Аллага сыйынуу, илим үйрөнүү, жакшылык иштерди кылуу зарыл нерселер.

